

AVALUACIÓ

Llocs de memòria i Drets Humans: visita de joves de Santa Coloma de Gramenet al memorial de Buchenwald i Mittelbau-Dora.

Activitat d'Educació per la Pau,
1er Batxillerat 2009-2021.

ACTIVITAT
IMPULSADA PER:

Departament de Cooperació i Solidaritat.
Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

AVALUADORA:
NEUS MARTÍ
2021

Ajuntament
de Santa Coloma
de Gramenet

AMB EL SUPORT DE:

Diputació
Barcelona

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	3
2. ABAST I INTERESSOS DE L'AVAUACIÓ	5
2.1 El projecte	5
2.2 L'avaluació	10
3. METODOLOGIA	13
3.1 Enfocament.....	13
3.3 Limitacions metodològiques	19
4. RESULTATS.....	20
4.1 Pertinència	20
4.2 Coherència.....	31
4.3 Eficàcia	39
4.4 Eficiència.....	68
4.5 Impacte	74
5. CONCLUSIONS.....	82
6. RECOMANACIONS	85
BIBLIOGRAFIA.....	91
ANNEXOS	91
ANNEX 1. MODEL ENTREVISTA COMISSIÓ ACOMPANYANT	92
ANNEX 2. MODEL ENTREVISTA JOVES	93
ANNEX 3. MODEL DE QÜESTIONARI AL JOVENT PARTICIPANT	94
ANNEX 4. MARIU D'AVAUACIÓ AMB INDICADORS DE SÍNTESI	100

1. INTRODUCCIÓ

En el marc del nou recurs d'Avaluació de projectes de cooperació, agermanaments o iniciatives d'educació per al desenvolupament del Catàleg de serveis 2020 de la Diputació de Barcelona, l'Ajuntament de Santa Coloma ha encarregat una avaluació externa de l'activitat **educativa Llocs de memòria i Drets humans: estada educativa de joves al Memorial de Buchenwald i de Dora-Mittelbau** (camps de concentració nazis de la Segona Guerra Mundial a Alemanya).

Aquesta activitat està impulsada pel Departament de Cooperació de l'Ajuntament de Santa Coloma en el marc del **programa Joves i Cooperació**, i amb la col·laboració de l'Amical de Mauthausen i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya.

Després de 10 anys de realització del Projecte "**Llocs de la Memòria: estada de joves al Memorial de Buchenwald**", i en la fase d'iniciar l'elaboració d'un nou Pla Director de Cooperació, Santa Coloma de Gramenet ha considerat oportú extreure aprenentatges i documentar els resultats que el projecte ha generat fins ara. Aquest projecte forma part **del Programa Joves i Cooperació de Santa Coloma de Gramenet** i compta amb la col·laboració de l'Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya (d'ara endavant l'Amical). Un projecte educatiu de sensibilització en defensa dels drets humans i la cultura de pau.

Amb aquest Projecte es vol apropar els joves estudiants dels instituts de Santa Coloma a aquests espais de memòria que ens ajuden a entendre la transcendència de l'aposta pels drets i per les llibertats democràtiques que inspiren la nostra societat. L'objectiu final és contribuir a la construcció d'una societat més justa, més solidària i més responsable, mitjançant una educació per la solidaritat i la pau en els col·lectius joves de la ciutat.

El temps que fa que l'activitat s'està desenvolupant, el nombre de joves i centres participants, les sinèrgies que pot tenir amb altres activitats de ciutat i en els centres educatius, incentiven la realització d'aquesta avaluació que té per objectiu identificar aprenentatges que es puguin incorporar en l'activitat.

Aquesta avaluació també respon a la necessitat de rendició de comptes a la ciutadania sobre l'ús dels recursos públics i contribueix a la millora de la coherència i dels resultats de les accions d'Educació pel desenvolupament i la ciutadania global (EpDCG) i l'Educació per la pau (EpP).

El document d'avaluació s'estructura en 6 apartats. En el primer es realitza una introducció al context de l'avaluació. En el segon es presenta l'abast i els interessos (o preguntes) de l'avaluació. En el tercer es descriu la metodologia d'avaluació seguida. En el quart es mostren els resultats del recull i generació d'evidències per a cada pregunta d'avaluació, així com les recomanacions específiques que se'n deriven. En el cinquè es plantegen les conclusions de l'avaluació i en el sisè es recapitulen totes les recomanacions sorgides en el procés d'avaluació. Per últim, s'inclouen en els annexos les eines generades per al recull d'evidències.

Per últim, l'equip d'avaluació vol agrair la participació de totes les persones que han compartit el seu coneixement i percepcions sobre la implementació i els resultats de l'activitat: des de l'alumnat dels centres educatius que hi ha participat, les persones de l'Ajuntament acompanyants, el professorat acompanyant i les persones destacades que s'han entrevistat. També agraïm la participació de l'equip pedagògic del centre [Memorial de Buchenwald](#), personal de l'entitat [Amical de Mathausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme a Espanya](#) i del personal tècnic del [Departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet](#).

2. ABAST I INTERESSOS DE L'AVALUACIÓ

2.1 El projecte

2.1.1 Context

2.1.2 Col·lectiu destinatari

L'estada al Memorial de Buchenwald s'adreça a alumnat de primer de batxillerat de centres educatius de Santa Coloma de Gramenet, principalment de titularitat pública. Els col·lectius beneficiaris són dos, per ordre de capacitat d'incidència:

- Alumnat de 1er de Batxillerat que hi participa.
- Professorat acompanyant i, indirectament, centres educatius.
- Persones de l'Ajuntament (tècniques i polítiques acompanyants).

Indirectament, altres beneficiaris indirectes de l'activitat són:

- L'alumnat dels grups classe dels/ de les joves participants.
- L'entorn social dels joves que participen del projecte (p.e, famílies, amistats, etc.) en esperar-se que el projecte incideixi en les seves mirades i accions.
- La ciutadania de Santa Coloma que a través de les accions de difusió que es realitzen després de l'estada amplien el seu coneixement sobre l'experiència així com la seva mirada a la temàtica de la memòria històrica, la cultura democràtica i el foment dels valors de la pau.

2.1.3 Plantejament de l'activitat

L'activitat avaluada consisteix en la visita d'un grup de joves (entre 12 i 20 joves) del municipi Santa Coloma al Memorial de Buchenwald i al Memorial de Buchenwald i al Memorial de Mittelbau-Dora, dos camps de concentració nazis a l'estat de Turingia, Alemanya, prop de la ciutat de Weimar. El camp de concentració de Buchenwald va acollir militants antifeixistes alemanys, gitanos, jueus, homosexuals i testimonis de Jehovà l'any 1937. A mesura que el 3er Reich s'expansionava per Europa, arribaren deportats i a partir de 1943, va acollir els republicans que havien lluitat amb la resistència francesa. Per Buchenwald hi van passar 250.000 deportats i hi van ser assassinats més de 56.000 persones. L'abril de 1945 va ser alliberat per l'exèrcit dels Estats Units. Aquests dos camps de concentració han esdevinguts memorials a les seves víctimes, acollint una diversitat d'instal·lacions i serveis divulgatius, de sensibilització, recerca i promoció de la memòria històrica.

L'activitat és subvencionada per l'Ajuntament de Santa Coloma si bé, seguint un principi de coresponsabilitat, es demana que les famílies contribueixin a assumir les despeses del viatge amb 200 euros¹.

L'activitat es desplega en tres fases principals: 1) Fase 1 de preparació de la visita (actualment des del mes d'abril al mes de juny aproximadament), 2) Fase 2 consistent en la visita al Memorial de Buchenwald i al Memorial de Mittelbau-Dora (actualment durant el mes d'octubre del següent curs escolar), i 3) Fase 3 de divulgació de l'experiència i dels aprenentatges generats a la tornada, i implicació en activitats de ciutat de foment de la pau i els drets humans així com de memòria històrica.

A continuació es presenten les principals components del projecte²:

Objectius

Amb aquest Projecte es vol apropar apropar els joves estudiants dels instituts de Santa Coloma als espais de memòria que ajuden a entendre la transcendència de l'aposta pels drets i per les llibertats democràtiques que inspiren la nostra societat. L'objectiu final és contribuir a la construcció d'una societat més justa, més solidària i més responsable, mitjançant una educació per la solidaritat i la pau en els col·lectius joves de la ciutat.

Els objectius específics són:

1. Fer conèixer els principis i valors que es desprenen dels drets humans per tal de fomentar i promoure una cultura de la pau entesa com l'oposició a resoldre de manera bèl·lica els conflictes socio-polítics.
2. Apropar els joves als esdeveniments i a les conseqüències de la Segona Guerra Mundial per tal de generar un esperit de reflexió crítica sobre les violacions dels drets humans de les persones i les conseqüències dels conflictes armats, posant de manifest la importància de l'establiment d'una cultura de la pau.
3. Donar a conèixer la deportació als camps de concentració nazis d'un elevat nombre de republicans de l'Estat espanyol exiliats a causa de la

¹ Si alguna família no pot pagar, justificant-ho, el Departament de Cooperació i Solidaritat ho es subvenciona.

² Fonts d'informació: [Dossier de premsa Viatge de 12 estudiants de l'IES Numància, professors i delegació de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Projecte de formació en cultura de la Pau a Berlín, 2019.](#) L'agenda d'activitats que es realitzen durant la visita ha estat extreta de l'entrevista a la persona pedagoga del Memorial de Buchenwald.

seva oposició al feixisme i la por a represàlies. També donar a conèixer l'actitud vers ells de Franco.

4. Generar el rebuig i l'acció front les polítiques xenòfobes i racistes passades i actuals, en pro de polítiques i ideologies d'integració i d'inclusió.
5. Facilitar informació sobre l'activitat que realitzen institucions, associacions i persones en pro de la memòria històrica i la denúncia de violació de drets humans.
6. Impulsar la difusió del projecte en els àmbits educatiu, juvenil i associatiu, tant a nivell de ciutat com supramunicipal, com a model de bona pràctica.

Continguts

El projecte es desplega al llarg de 3 fases:

- Fase 1 de preparació de l'activitat per part del Departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament, constitució del grup i contextualització.

Després de les coordinacions prèvies realitzades pel Departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament, aquesta fase s'inicia amb la presentació de l'activitat a l'alumnat de 4art d'ESO entre el mes d'abril i juny, ja que l'activitat està programada per al mes d'octubre de 1er de Batxillerat. El Departament de Cooperació també fa difusió de l'estada a través dels canals de comunicació de l'Ajuntament com ara [la pàgina web](#) del Departament de Cooperació. Una vegada s'han rebut les sol·licituds de participació per part de l'alumnat, es realitza la selecció i s'inicien una sèrie de trobades amb els participants i la comissió acompanyant per a donar a conèixer els aspectes logístics (tant a l'alumnat coma les famílies), contextualitzar històricament els camps de Buchenwald i Mittelbau-Dora i coordinar la preparació d'un acte d'homenatge als deportats republicans espanyols i de Santa Coloma de Gramenet als camps.

- Fase 2 de realització del viatge.

Els continguts de la visita als memorials de Buchenwald i Mittelbau-Dora segueixen el programa suggerit pel seu equip pedagògic orientat a acompanyar visites internacionals de grups d'estudiants de varis dies de durada. Durant la visita, la persona pedagoga acompanyant del grup pernocta en les mateixes instal·lacions per a poder acompanyar el grup en els moments reflexius i de distensió del vespre.

En el cas de la visita del grup de Santa Coloma de Gramenet, l'estada dura 5 dies i segueix el següent programa:

- **DIA 1: Desplaçament des de Santa Coloma de Gramenet al memorial de Buchenwald.** Arribada per la tarda. Presentació del projecte per part de l'equip pedagògic del memorial.

- **DIA 2: Visita a Weimar de contextualització per prendre consciència de la tolerància i "participació" de la població als camps de concentració.** En la visita a la ciutat de Weimar es donen a conèixer els factors socials, culturals i econòmics de l'època que van determinar l'acceptació social dels camps. Es parla dels personatges i corrents culturals destacats de la ciutat (p.e, Johann Wolfgang von Goethe (1749 -1832) i Friedrich Schiller (1759-1805) com poetes exponents del classicisme, la floració de l'art modern o Bauhaus prohibit posteriorment pels alemanys). Es visita el museu d'art Bauhaus. També es parla dels principals esdeveniments històrics de rellevància (p.e, la creació de la primera república alemana). En aquesta visita es destaquen fets de rellevància per a la interpretació de l'acceptació social dels camps a l'època com ara la instrumentalització que el social nacionalisme va fer d'algunes d'aquestes persones destacades (p.e, del Friedrich Schiller). També es visita la presó de la Gestapo per evidenciar que la ciutat no va estar separada i que la població va ser conscient del que succeïa. També es visita l'estació de tren de Weimar per agafar consciència que els deportats arribaven al mig de la ciutat.

- **DIA 3: Visita a Erfurt (capital de Turingia)** per conèixer què significa ser jueu. Es visita la sinagoga (única sinagoga de Turingia) i es manté una trobada amb un rabí al que els joves fan preguntes per explorar els diferents enfocaments d'obertura i tolerància dins de la mateixa comunitat jueva (des dels més lliberals fins els ortodoxes). També es visita la que fou la presó de l'Stasi (abreviatura en alemany del Ministeri per la Seguretat de l'Estat), l'òrgan d'intel·ligència de la República Democràtica Alemanya (RDA) fins la caiguda del Mur de Berlín. Aquesta visita és rellevant ja que a la caiguda del mur, fou la població de la ciutat, més concretament les dones, que van entrar a la presó per a que els funcionaris de l'Stasi destruïssin els documents. Això permet reflexionar amb el grup sobre l'aparent legitimació de les actituds socials en determinats contextos i com els posicionaments extrems, independentment del color polític, poden ser contradictoris.

- **DIA 4. Visita al camp de concentració de Buchenwald.** Els joves visiten sols l'exposició històrica (concretament la segona part que cobreix el període de 1945-1950 quan el camp va rebre deportats soviètics que no havien estat jutjats prèviament. Els soviètics van deixar les fosses comuns amb més de 7.000 persones enterrades. També es visiten les plaques d'homenatge a les persones mortes. Amb el grup de joves es tracta la qüestió de la memòria individual de les famílies i es reflexiona sobre el fet que totes les dictadures tenen els mateixos efectes independentment del seu color polític. Posteriorment es visita el memorial commemoratiu de Buchenwald on el grup realitza l'acte d'homenatge als republicans espanyols i de Santa Coloma de Gramenet que hi van ser. Es tracta d'una torre creada el 1958 amb una retòrica favorable al partit de la RDA. Això fa que la història no es presenta d'una manera objectiva, glorificant de manera instrumentalitzada els presoners soviètics (deixant de banda la resta de presoners que hi van perdre la vida). Al vespre es realitza una avaluació.

- **DIA 5. Visita al memorial Mitellbau-Dora per conèixer el context dels treballs forçats.** Aquest camp de concentració es troba a les muntanyes del Hartz prop de Nordhausen, on els alemanys disposaven d'un sistema d'emmagatzematge subterrani de gasolina a les cavitats d'una antiga mina de sal. L'indret fou triat per ubicar-hi una fàbrica subterrània d'armament (els dos coets V-1 i V-2) que seria construïda per presoners del camp de Buchenwald que van començar a ser traslladats l'any 1943 fins arribar a la xifra de 10.500 a finals de 1943. Els deportats eren allotjats en túnels subterranis que ells mateixos foradaven. Visitar aquests túnels permet generar amb els joves una reflexió sobre el treball forçat així com sobre les condicions de vida de les persones deportades.

- **DIA 6. Acomiadament i tornada a Santa Coloma de Gramenet³.** L'últim dia de l'estada els joves realitzen una avaluació de dos aspectes: 1) la logística, 2) el que cada jove s'emporta de la visita en el sentit del que

³ Alguns centres educatius de Catalunya que visiten el Memorial de Buchenwald, destinen un dia per concloure l'experiència amb una sèrie de tallers actius en l'espai educatiu dinamitzats per l'equip pedagògic de Buchenwald que permeten als joves aprofundir i interpel·lar-se en grups de treball sobre diferents possibles aspectes d'interès: p.e, quin paper jugava la música en el camp, un taller de restauració d'objectes, taller d'arxiu, de biografies, taller sobre els drets humans, etc.

ha après. Es tracta d'una reflexió oberta que plasmen en un document que facilita la persona pedagoga.

- Fase 3. Tornada, socialització i tancament.

En aquesta fase es realitza una reunió de tancament de l'experiència amb l'alumnat, emplaçant-lo a compartir-la amb els seus grups classe. Amb aquest objectiu, la comissió acompanyant dona suport als/ les joves per preparar les eines de suport a la presentació que el grup decideixi utilitzar (p.e, power point, etc.). En les setmanes posteriors, alcaldia rep el grup per conèixer quin ha estat el resultat de l'activitat. Durant el curs el Departament de Cooperació i Solidaritat demana a l'alumnat poder participar en algunes activitats de ciutat, com ara el 27 de gener en el marc del Dia Internacional en Memòria de les Víctimes de l'Holocaust, o en les jornades per la Pau i la Solidaritat organitzades pel Departament de Cooperació i Solidaritat. Alguns d'ells també poden explicar l'experiència en els mitjans de comunicació locals. En aquesta fase, els instituts que formen part de la Xarxa de memòria i prevenció del feixisme "Mai Més", també poden incentivar la participació de l'alumnat en la trobada d'alumnes de impulsada per l'associació l'Amical de Mauthausen i altres Camps de totes les víctimes del nazisme d'Espanya.

2.2 L'avaluació

2.2.1 Abast

L'avaluació considera els darrers onze anys de l'activitat, des del 2009 fins al 2020 si bé els canvis i millores que s'han portat a terme en aquest període fa que **l'anàlisi es centri en el format actual de l'activitat.**

2.2.3 Objectius

Els termes de referència de l'avaluació de l'activitat estableixen que el seu objectiu és analitzar de manera sistemàtica i objectiva el **disseny, implementació, i els resultats** que ha generat.

Pel que fa els objectius específics es planteja:

- Examinar la pertinença i coherència de l'actuació, en relació al context social i l'estratègia de cooperació i educació per al desenvolupament tal i com queda recollida en el Pla director de Cooperació i Educació per a la Transformació Social 2017-2020 i el programa .

- Examinar l'eficàcia en l'assoliment dels resultats, l'eficiència en l'ús dels recursos i l'impacte en relació als canvis impulsats.

En definitiva, l'avaluació s'orienta a generar evidències i extreure aprenentatges que puguin ser incorporats en el procés de millora de l'activitat.

2.2.2 Preguntes d'avaluació

S'han emprat, seguint els termes de referència, un conjunt de criteris entre els quals hi consten els establerts pel CAD/OCDE⁴. La pertinença per avaluar fins a quin punt el projecte s'adapta a les necessitats detectades en el marc del context polític del país receptor de l'ajut i del donant i la coherència, per a l'avaluació del disseny; l'eficàcia per a l'exploració del grau d'assoliment dels resultats i la detecció dels factors que els dificulten; l'eficiència, per la mesura dels resultats, en relació a les entrades; i l'impacte, per explorar els canvis més significatius als quals el projecte està contribuint.

Les preguntes a les que l'avaluació ha donat resposta, per a cada criteri, han estat les següents, atenent la matriu d'avaluació que es mostra a la Taula 1:

Pertinència:

- a) El projecte i l'estratègia adoptada és rellevant segons les necessitats i el context?

Coherència:

- b) La formulació del projecte és coherent amb la seva racionalitat? Estan ben estructurats els seus components?

Eficàcia

- c) En quina mesura s'han realitzat les activitats planificades?
- d) En quina mesura les activitats s'han orientat a l'assoliment dels resultats esperats?

Eficiència

- e) S'han establert els mitjans per a la gestió eficient de l'activitat?

Impacte

- f) Quins han estat els canvis en els joves participants que el projecte ha motivat?

4 OECD/DAC. 2010. Evaluating Development Co-Operation: Summary of Key Norms and Standards. Second Edition. <http://www.oecd.org/dataoecd/12/56/41612905.pdf>

Taula 1. Matriu d'avaluació

Criteri	Pregunta	Indicadors	Fonts de verificació
Pertinença	a) El projecte i l'estratègia adoptada és rellevant segons les necessitats i el context?	PERT.1. % de joves participants que havien sentit a parlar de la memòria històrica en diferents espais/ canals.	Qüestionari joves
Coherència	b) La formulació del projecte és coherent amb la seva racionalitat? Estan ben estructurats els seus components?	COH.1. % d'àmbits marc amb els que la formulació és coherent: figures de planificació estratègica en l'àmbit de la cooperació; compromisos municipals de lluita contra el feixisme i de recuperació de la memòria històrica; coherència formulació interna.	Anàlisi documental Entrevistes a agents promotors el projecte.
Eficàcia	c) En quina mesura s'han realitzat les activitats planificades?	EFCIA.1. Nombre de centres educatius participants	Anàlisi documental (registre de participació).
		EFCIA.2. Proporció d'accions portades a terme	Anàlisi documental Entrevistes a agents promotors el projecte.
	d) En quina mesura les activitats s'han orientat a l'assoliment dels resultats esperats?	EFCIA.3. % d'activitats que les persones beneficiàries consideren han estat ben orientades per assolir els resultats esperats (per sobre del 70% de respostes "sí").	Qüestionari jovent
Eficiència	e) S'han establert els mitjans per a la gestió eficient de l'activitat?	EFCIEN.1. % d'edicions en les que s'han cobert les despeses del programa.	Sessió de treball amb equip de cooperació.
Impacte	f) Quins han estat els canvis en els joves participants que el projecte ha motivat?	IMP.3. % d'àmbits en els que hi ha hagut una incidència del programa (per sobre del 70% de respostes "sí, hi ha incidit").	Qüestionari jovent

3. METODOLOGIA

3.1 Enfocament

L'enfocament d'avaluació s'ha centrat en analitzar els resultats generats pel projecte i el grau d'incidència que aquests resultats han tingut sobre: 1) la perspectiva crítica del jovent participant, i 2) la seva implicació en el seu entorn més proper a partir d'aquesta experiència.

L'enfocament metodològic utilitzat ha estat el mapeig de resultats, emprat per avaluar programes orientats a la transformació social. Es tracta d'una metodologia que permet identificar i valorar el conjunt d'impactes/ canvis, definits com a canvis conductuals de comportament en les persones/ agents implicats/des i beneficiàries del projecte, que el programa contribueix a generar, en relació al seu objectiu general. En aquest cas, es tracta d'identificar els canvis que genera en els joves beneficiaris del Programa l'experiència vivencial de visitar aquests espais de la memòria, comprendre com el projecte, de manera indirecta incideix en ampliar els seus coneixements, la seva mirada i la seva actitud.

D'altra banda, l'avaluació també ha analitzat de quina manera el programa obre un espai de reflexió en els instituts. S'han fet entrevistes als docents acompanyants de l'activitat per entendre com el projecte contribueix a promoure l'aprenentatge globalitzat, significatiu i coherent amb els quatre pilars de l'educació per fomentar el desenvolupament integral de la persona, on l'aprenentatge no només ha de ser per a saber, sinó per a "ser" i "conviure".

L'avaluació ha pres en consideració varis recursos especialitzats en l'àmbit de l'avaluació de projectes i programes d'educació per al desenvolupament i la justícia global per a orientar l'abast i estructura de l'avaluació. Aquests han estat:

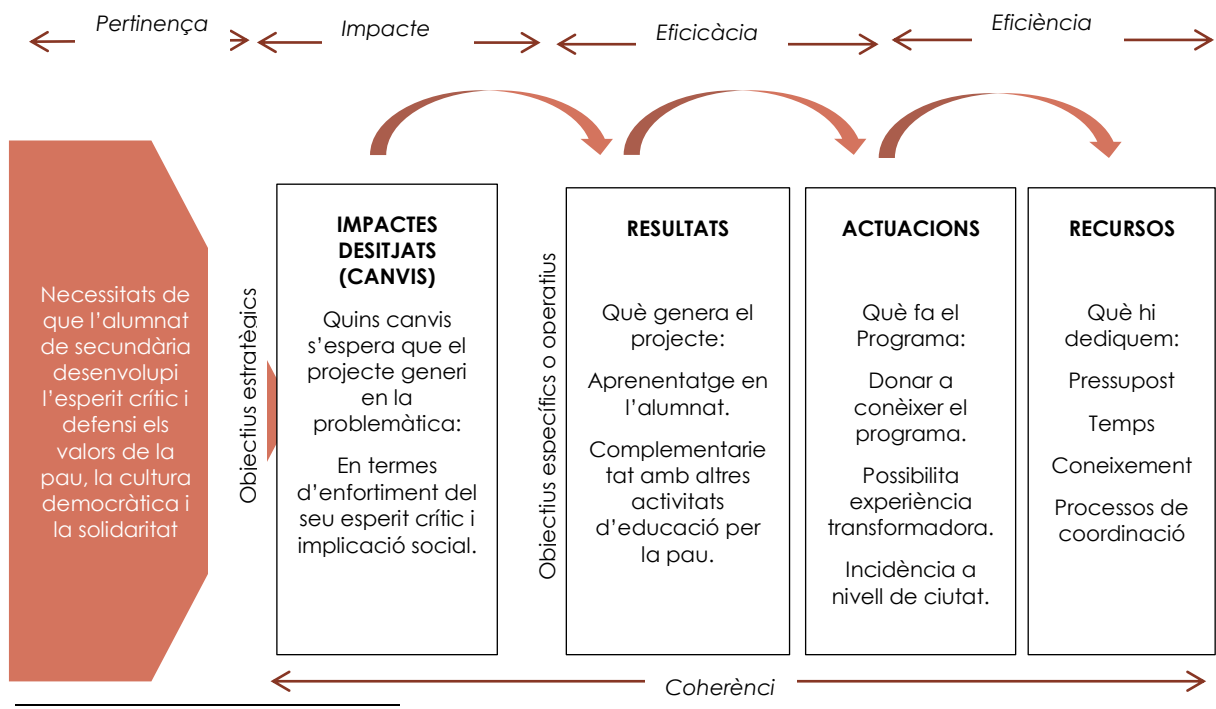
- Els recursos publicats pel [servei pedagògic de Memorial de Buchenwald](#), amb diverses propostes metodològiques i temàtiques per oferir experiències educatives al jovent a partir de la memòria històrica.
- Els recursos generats pel Memorial Democràtic en col·laboració amb el Departament d'Educació, com ara els [quaderns didàctics](#), la col·lecció [Eines de memòria](#), la col·lecció [Memòria dibuixada](#), etc.
- Els recursos generats i utilitzats a través de la [Xarxa "Mai més"](#) per l'Associació Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme d'Espanya.

També s'han tingut en compte altres referències en l'àmbit de l'Educació per la pau, com ara:

- Educació per a la Justícia Global i canvi social. Nous relats per a la planificació i l'avaluació: res tan pràctic com una bona teoria. Ramon Crespo, Abel Sampérez i Carol Pujadas. Ajuntament de Barcelona. 2020.
- Guia d'orientacions pedagògiques per a la incorporació de l'Educació per al Desenvolupament al currículum de primària i secundària des de la perspectiva de les competències bàsiques. Edualter. Recurs online.

Per analitzar la consecució dels resultats esperats, s'ha desenvolupat la teoria del canvi (TdC) del projecte⁵. Això ha permès descriure les components operatives del projecte (problemàtica, necessitat, objectius, canvis esperats, accions i resultats esperats), així com la cadena d'efectes o canvis que s'espera que el projecte impulsi (figura 1).

Figura 1. Lògica del projecte

⁵ [Rogers, P. 2014. La teoría del cambio. Síntesis metodológicas. Sinopsis de la evaluación de impacto n.º 2. UNICEF.](#)

Vogel, I. (2012). Review of the use of 'Theory of Change' in international development. Review report, UK Department for International Development (DFID).

Gràcies a la TdC, s'ha pogut comprendre la relació entre les activitats realitzades, els resultats que s'esperava assolir i els canvis més significatius que s'han donat que estan relacionats amb els objectius (a mig i llarg termini).

L'avaluació s'ha implementat sota els principis d'avaluació de l'OCDE-DAC⁶ que inclouen, entre d'altres els de:

- Imparcialitat: l'equip d'avaluació ha estat objectiu i rigorós en el desenvolupament de l'avaluació, evitant prejudicis i verificant la certesa dels supòsits preestablerts. S'ha planificat una fase de triangulació dels resultats amb les parts implicades per contrastar els resultats de l'estudi.
- Respecte: l'equip d'avaluació s'ha assegurat d'entendre i respectar el context local i la realitat sociocultural i institucional.

3.2 Fases i eines

L'estudi d'avaluació ha seguit quatre fases: i) Concreció i preparació del procés, ii) Recollida d'informació i treball de camp, iii) Sistematització i anàlisi de resultats i iv) Redacció de l'informe final.

Les activitats desenvolupades en cada fase i eines utilitzades han estat:

i) Fase 1: Inici de l'avaluació

S'ha portat a terme una primera reunió amb l'equip del Departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament de Santa Coloma per conèixer les seves expectatives i acordar les característiques i objectius de l'avaluació. D'una banda s'han concretat les preguntes d'avaluació, identificat els actors clau, i dissenyat el treball de camp en el marc d'una sessió d'inici de l'avaluació.

D'altra banda, s'ha iniciat l'estudi de la documentació associada a l'activitat i s'han realitzat tres primeres entrevistes d'inici de l'avaluació amb: 1) Alcaldia, 2) Equip educatiu de Buchenwald, i 3) l'Equip de l'Amical de Mathausen.

ii) Fase 2: Treball de camp.

⁶ <http://www.oecd.org/dac/evaluation/dacprinciplesforevaluationdevelopmentassistance.htm>

En aquesta fase s'han portat a terme un conjunt d'activitats participatives de recollida i generació d'evidències i valoracions. Les activitats s'han centrat a respondre les preguntes d'avaluació. Les activitats portades a terme han estat:

- **Entrevista amb el departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet** per a valorar la coherència, l'eficàcia i l'eficiència del projecte i identificar oportunitats de millora en el marc del programa de Joves i Cooperació.
- **Entrevistes a persones expertes en l'àmbit de la memòria històrica i en els seu ús com a recurs pedagògic.** Les entrevistes realitzades són les que es mostren a la figura 2.

Figura 2. Entrevistes realitzades a persones expertes en l'ús de la memòria històrica com a eina de sensibilització i pedagògica.

Nom i Cognoms	Organització/ càrrec	Data entrevista
Enric Garriga	President Amical de Mauthausen	17/12/2020
Pamela Castillo Feuchtman	Pedagoga Memorial Buchenwald	18/12/2020

- **Entrevistes a les persones acompanyants de l'activitat.** A la figura 3 s'indica el professorat participant entrevistat. En la figura 4 s'indica el personal de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet participant en l'activitat i que ha estat entrevistat. En l'ANNEX 1 s'inclou el model d'entrevista realitzat.

Figura 3. Entrevistes realitzades a personal docent participant en el projecte.

Nom i Cognoms	Organització/ càrrec	Data entrevista
Mercedes Muelas Muñoz	Ciències socials. IES Numància.	08/01/2021
Emiliana Corral Garcia	Visual i plàstica. Coordinadora projecte solidari. IES Numància.	18/01/2021
Nuria Hoyo Gomez	Història. IES Ramón Berenguer IV.	07/01/2021

Jose Manuel Marquez	Professor d'història jubilat.	16/02/2021
Sergi Cervantes Furio	Història. IES Numància.	01/02/2021

Figura 4. Entrevistes realitzades a personal de l'Ajuntament de Santa Coloma participant en el projecte.

Nom i Cognoms	Organització/ càrrec	Data entrevista
Carme Uroz i Petra Jiménez González	Alcaldia	10/12/2020
Sergi Bernal	Fotògraf	17/12/2020
Diego Arroyo	Comissionat d'Alcaldia per temes d'Universitat i altres. Ex-regidor d'educació.	22/12/2020
Mireia González Sáez	Regidora d'Educació, infància i joventut	11/01/2021
Alvaro Rodilla Garcia	Regidor de Medi Ambient	22/12/2020

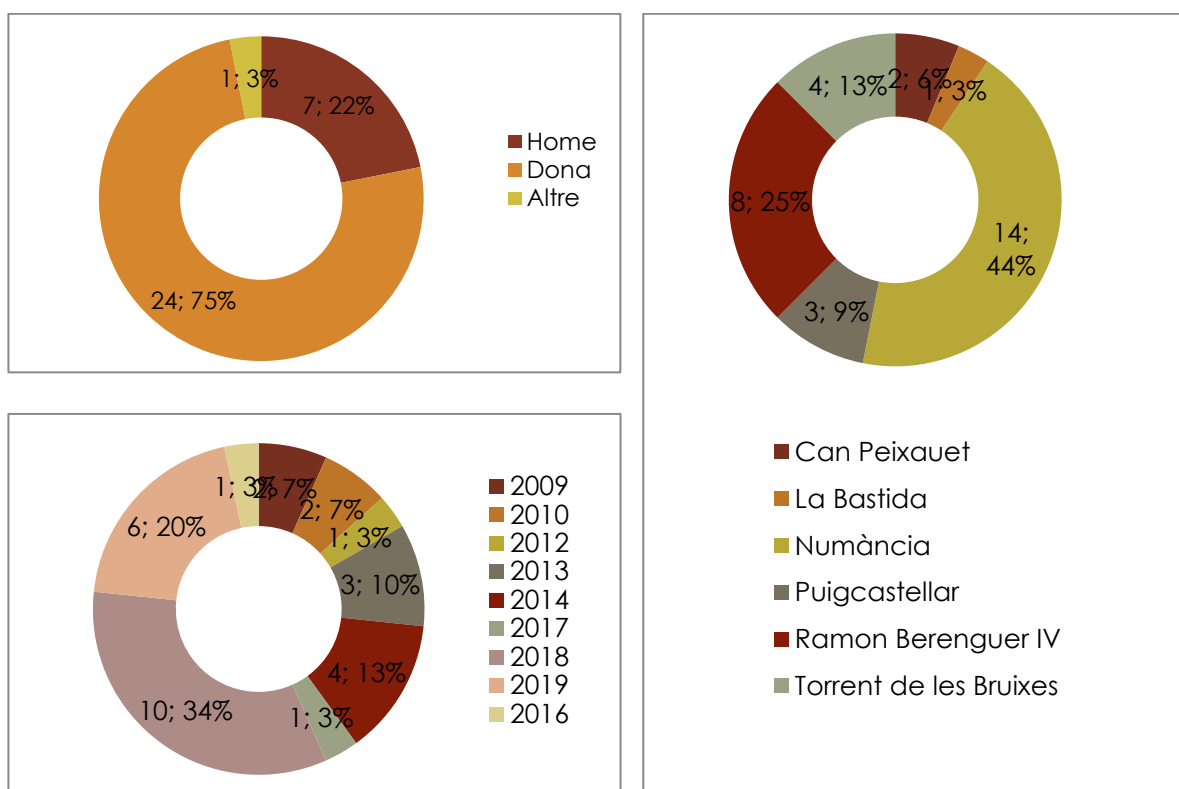
- **Entrevistes als joves participants.** A la figura 5 s'aprecia el nombre d'entrevistes realitzades i la representativitat de centres educatius. En l'ANNEX 2 s'inclou el model d'entrevista realitzat.

Figura 5. Entrevistes realitzades a personal de l'Ajuntament de Santa Coloma participant en el projecte.

Nom i Cognoms	Organització/ càrrec	Data entrevista
David Aranda	IES Numància	03/02/2021
Dídac Espí	IES Numància	04/02/2021
Aitor Dorado	IES Puig Castellar	02/02/2021
Paula Pintor	IES Numància	26/01/2021
Noemí Egea	IES Numància	27/01/2021
Irènia López	IES Torrent de les Bruixes	03/02/2021
Urímare Navarro	IES Torrent de les Bruixes	29/01/2021
Mario Fernández	IES Ramon Berenguer IV	01/02/2021

- **Qüestionari als joves participants.** El qüestionari ha estat enviat a 85 joves d'edicions del programa que van des de l'any 2009 a l'any 2019. S'han obtingut 32 respostes (38%). A la figura 6 s'aprecia la composició del jovent que ha respost el qüestionari: majoritàriament han estat dones (75%), de les edicions 2018 i 2019, i d'alguns centres educatius en concret com ara L'IES Numància (44%) i l'IES Ramon Berenguer IV (25%). En l'ANNEX 3 s'inclou el model de qüestionari.

Figura 6. Perfil de l'alumnat de Batxillerat participant en el qüestionari.

- **Entrevistes a agents del municipi rellevants per l'activitat: Museu, associació de veïns, regidoria educació i joventut.** A la figura 7 s'aprecia el nombre d'entrevistes realitzades i la representativitat de les persones entrevistades.

Figura 7. Entrevistes realitzades a agents del municipi rellevants per a l'avaluació.

Nom i Cognoms	Organització/ càrrec	Data entrevista
---------------	----------------------	-----------------

Manuel Merchan	Federació d'Associacions de Veïns de Santa Coloma (FAVGRAM)	21/01/2021
Aranzazu Sánchez.	Grup Eirené	01/02/2021
Magda Clavell Miejimolle	Directora del Museu i Arts Plàstiques. Museu Torre Balldovina	29/01/2021

- **Sessió de treball amb l'equip de cooperació de Sant Coloma de Gramenet**, per a valorar la coherència, l'eficàcia i l'eficiència de l'activitat identificant les dificultats existents i les oportunitats de millora.

iii) Fase 3: Sistematització i anàlisi dels resultats.

L'objectiu en aquesta fase ha estat identificar les lliçons apreses i poder donar recomanacions de millora. Elaboració de l'informe d'avaluació preliminar que s'ha compartit amb l'equip tècnic de cooperació de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, per tal de rebre les seves consideracions. Posteriorment s'ha fet una reunió de triangulació per tal de recollir els seus suggeriments a ser incorporats en la versió definitiva.

iv) Fase 4: Redacció de l'informe final.

3.3 Limitacions metodològiques

L'equip d'avaluació considera que l'enfocament i la metodologia emprades han permès explorar amb rigor els resultats del projecte. No obstant, al llarg del procés d'avaluació els condicionants imposats per la crisi sanitària de la pandèmia COVID-19 han fet que la visita a Buchenwald per a l'any 2020 hagi hagut de ser cancel·lada, no havent estat conseqüentment inclosa dins l'avaluació. D'altres banda, no s'han pogut portar a terme activitats reflexives presencials, havent estat substituïdes per entrevistes on-line.

4. RESULTATS

4.1 Pertinència

a) El projecte i l'estratègia són rellevants segons les necessitats i el context?

El projecte Llocs de memòria vol apropar apropar els joves estudiants dels instituts de Santa Coloma de Gramenet als espais de memòria, específicament als memorials dels camps de concentració de Buchenwald i de Mittelbau-Dora, per contribuir a ampliar la seva consciència sobre la importància de defensar els drets les llibertats democràtiques que inspiren la nostra societat. L'objectiu final és contribuir a la construcció d'una societat més justa, més solidària i més responsable, mitjançant una educació per la solidaritat i la pau en els col·lectius joves de la ciutat. A continuació es presenten les principals evidències i arguments sobre la pertinença de l'activitat.

El jovent participant en l'activitat té un cert interès previ en la memòria històrica sent cada vegada menys la proporció de jovent que hi està vinculat familiarment.

La major part del jovent participant i que ha contestat el qüestionari (75%) havia sentit a parlar de memòria històrica abans del viatge tal i com mostra la figura 8, i només un 24% ho havia fet de manera directa a través de la família tal i com es mostra a la figura 9. Això pot ser degut al fet que abans del viatge, l'activitat ha inclòs un procés de contextualització dels/les joves a través de xerrades.

L'alumnat entrevistat, majoritàriament, si bé es manifesta interessat en la història, no havia sentit a parlar de memòria històrica explícitament abans de la participació en l'activitat. Alguns d'ells havien sentit a parlar de l'holocaust, però no coneixien el concepte de memòria històrica. També es destaca que no havien establert fins el moment una relació històrica entre l'holocaust i la guerra civil espanyola, ni tampoc amb fenòmens d'actualitat ni del seu entorn. Algunes de les persones entrevistades destaquen que a l'institut no es tracta per qüestions de temari, i que en el cas que s'expliquin els fets històrics, no s'aprofundeix en les implicacions i processos socials. Una part important de les persones entrevistades mencionen que la primera vegada que han sentit a parlar de memòria històrica ha estat quan els alumnes que van participar l'any anterior al viatge van venir a presentar l'experiència.

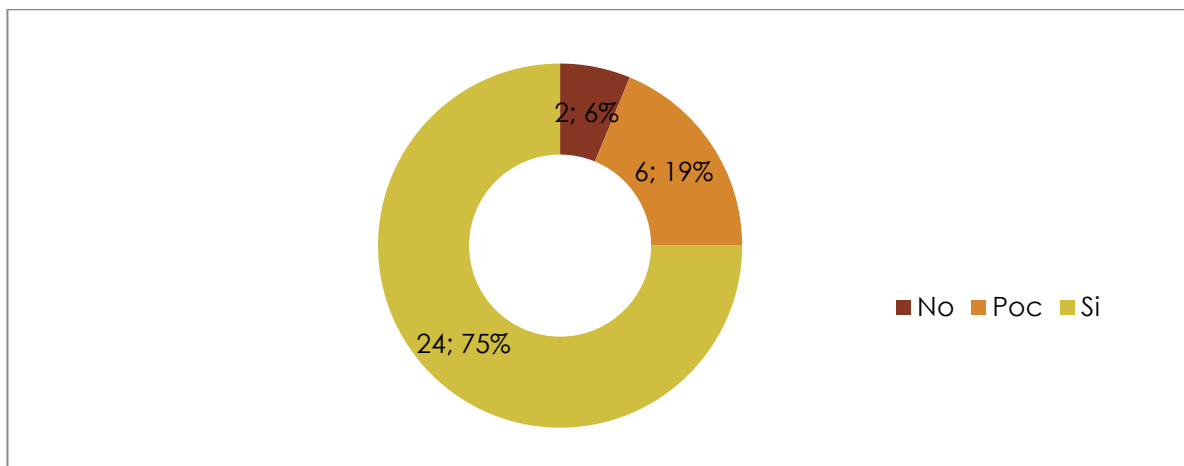
No obstant això, una petita part de l'alumnat participant sí que n'havia sentit a parlar en alguna mesura. Alguns d'ell/elles argumenten que ja participaven abans de realitzar el viatge en alguns moviments socials, moviments d'educació en el lleure, o partits polítics en el marc dels quals havien sentit a parlar de conceptes

relacionats com ara l'antifeixisme o directament de la memòria històrica. Altres n'havien sentit a parlar perquè dins la família tenen persones que els n'han parlat (p.e, avis, pares i mares, etc.).

Cal destacar que el jovent participant és un jovent prèviament interessat en el tema que ha estat predisposat a sentir a parlar. També es pot explicar pel fet que el professorat dels centres educatius han facilitat una explicació prèvia de l'activitat i els seus objectius amb la visita i explicacions de l'experiència de companys/es que hi havien viatjat en edicions anteriors. De fet, una part important del jovent participant entrevistat ha explicat que si bé podien haver sentit a parlar de memòria històrica, no coneixien exactament de què es tractava abans de que es presentés l'activitat en el centre educatiu.

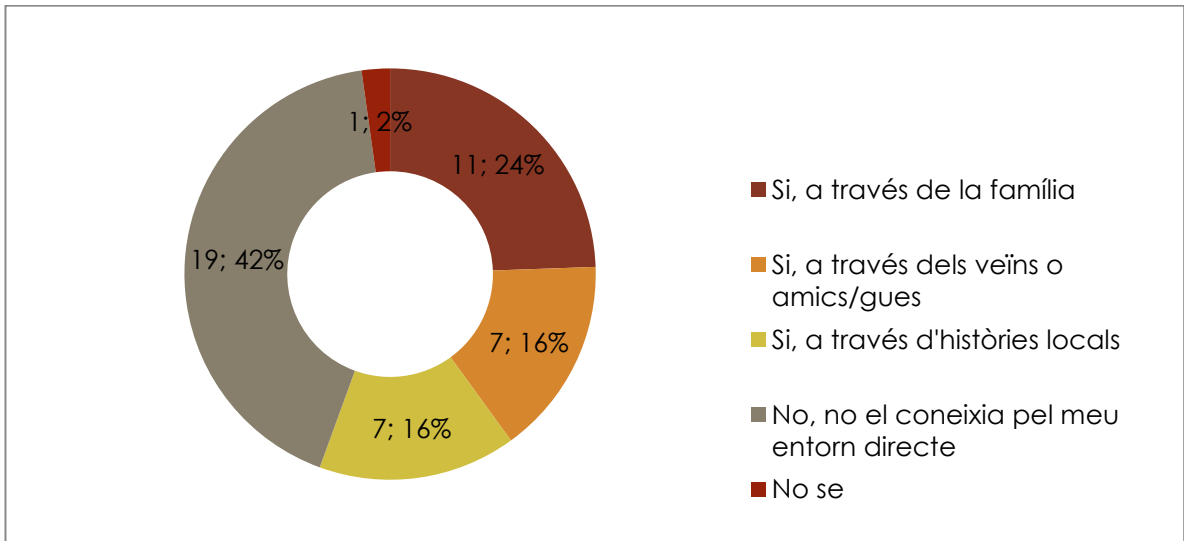
Els principals espais en els que el jovent enquestat havia sentit a parlar de memòria històrica són, tal i com es mostra a la figura 10, els mitjans de comunicació (27%), el centre educatiu (27%) i llibres o pel·lícules (25%).

Figura 8. Mesura en la que l'alumnat havia sentit a parlar de temes de memòria històrica abans de participar en l'activitat.

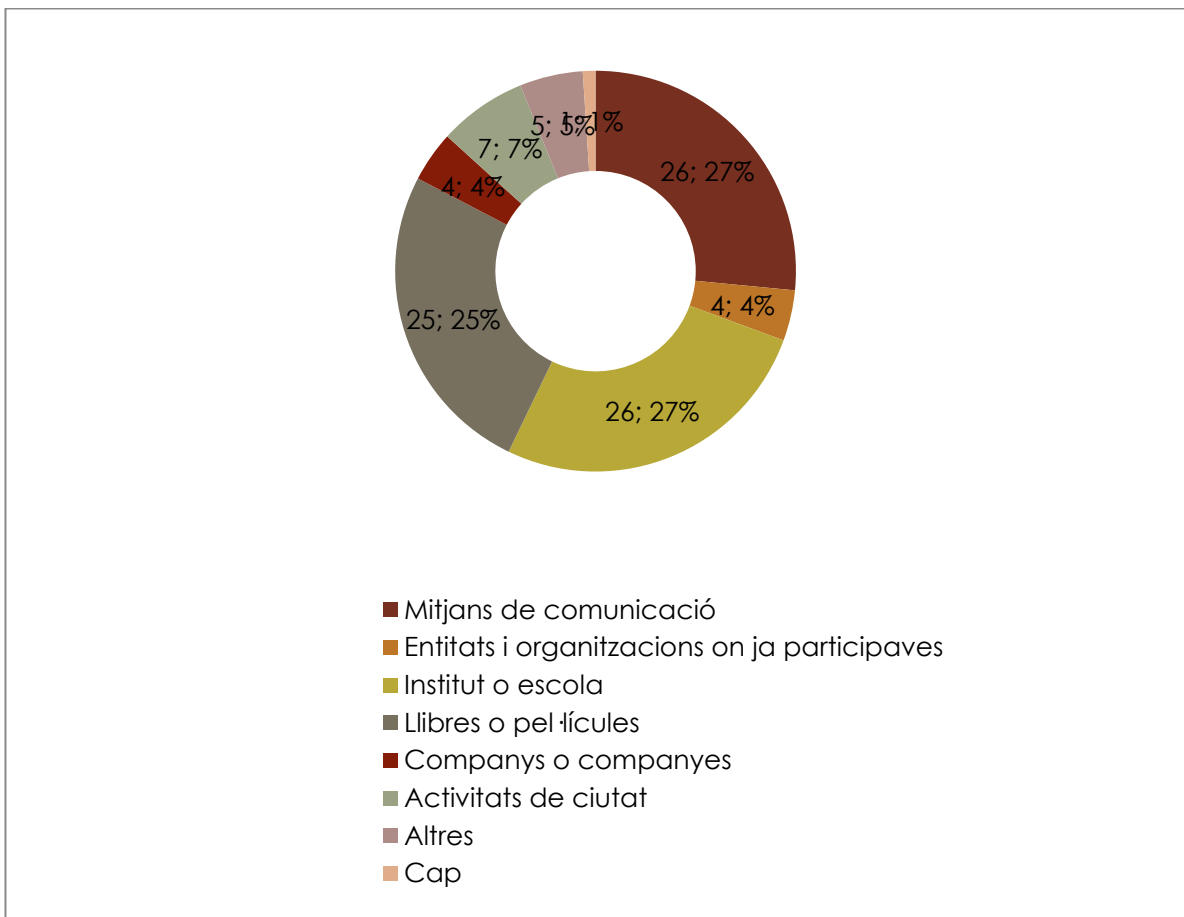
Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari a l'alumnat participant.

Figura 9. Mesura en la que l'alumnat coneixia aquest tema de manera directa i personal.

Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari a l'alumnat participant.

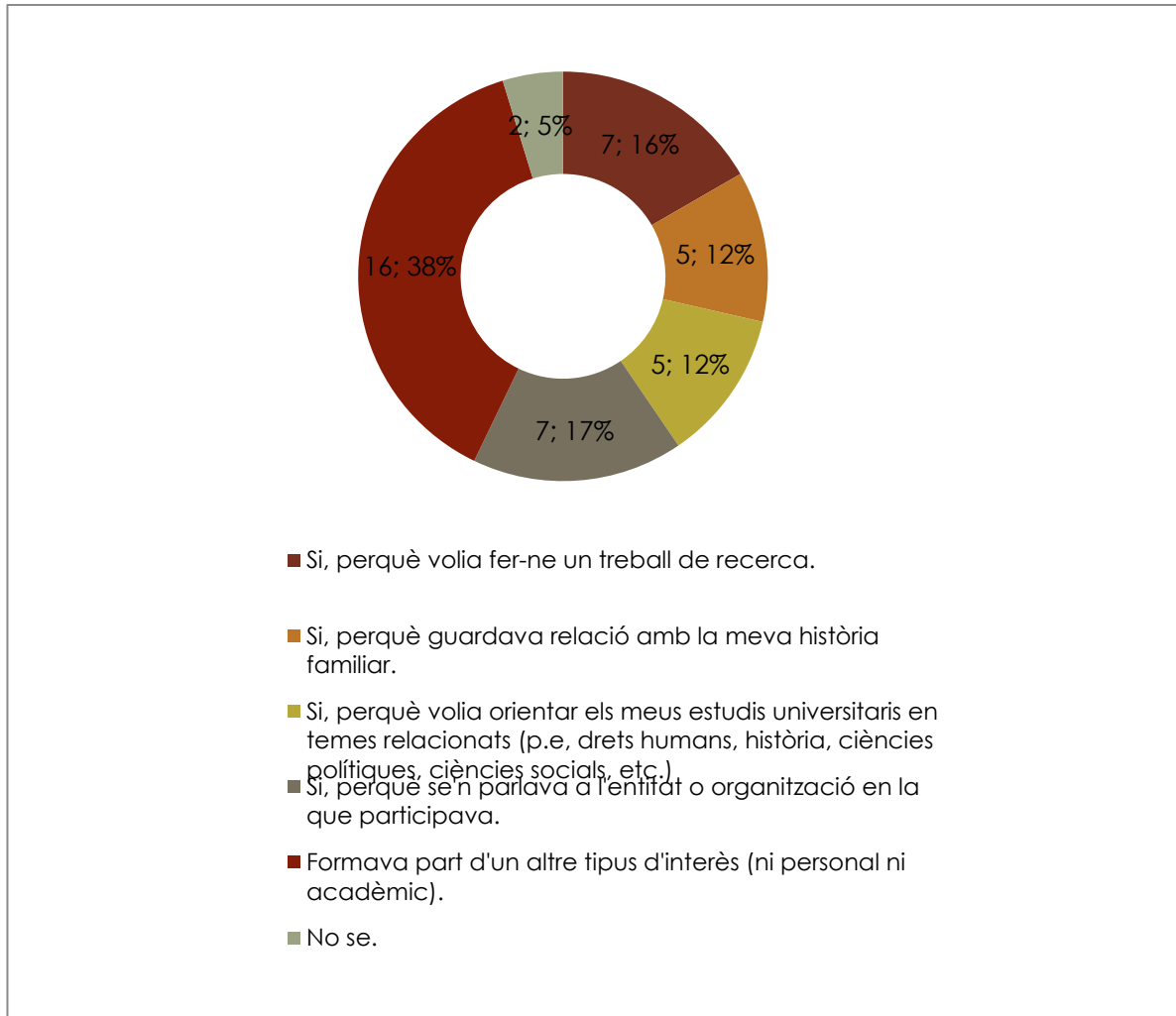
Figura 10. Espais en els que l'alumnat havia sentit a parlar del concepte de memòria històrica.

Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari a l'alumnat participant.

Els interessos del jovent per a participar-hi han estat diversos tal i mostra la figura 11, des de la realització de treballs de recerca (16%), interessos associatius (17%), i altres interessos (38%).

Figura 11. Mesura en la que la memòria històrica formava part d'un interès personal de l'alumnat o acadèmic.

Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari a l'alumnat participant.

Els/les joves entrevistats destaquen que els motius pels quals els joves entrevistats es van inscriure al viatge són diversos:

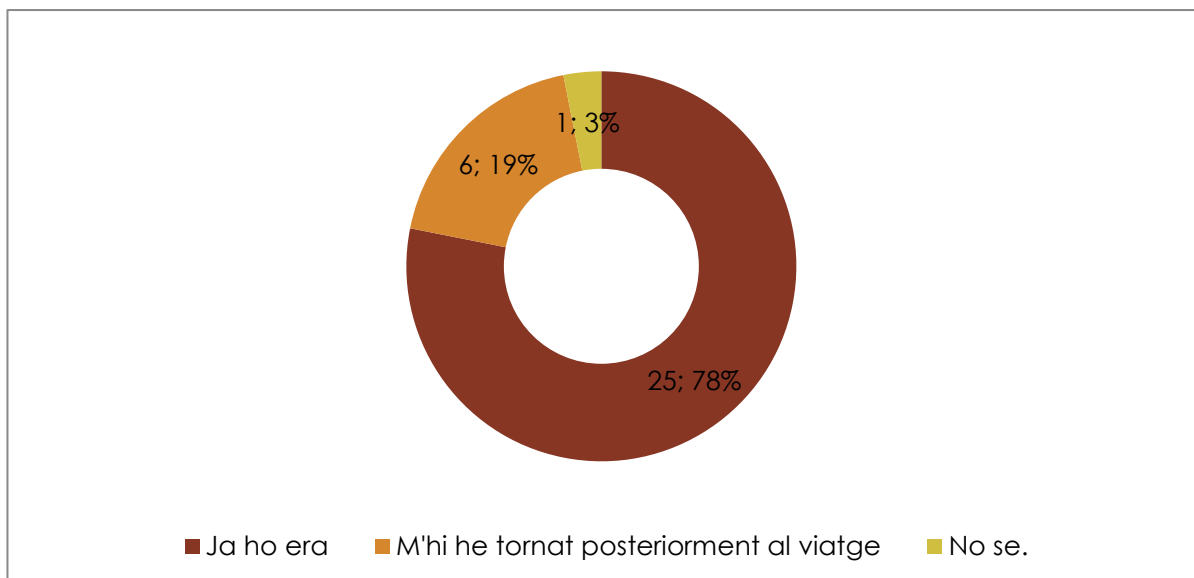
- Interès sobre els fets històrics, per conèixer els fets vinculats a la segona guerra mundial, la deportació i l'exili; i poder-ho realitzar en el mateix lloc dels fets. Alguns dels/ de les alumnes entrevistades mencionen que prèviament al viatge tenien l'interès d'orientar el seu treball de recerca en algun tema relacionat (p.e, el paper de la dona a la segona

república en els camps de concentració nazis) i que van valorar l'oportunitat que el viatge a Buchenwald els oferia per aprofundir-hi.

- L'excelsionalitat de poder fer un viatge internacional en aquesta etapa educativa i del seu desenvolupament. Es tracta d'una motivació important entre l'alumnat.

En termes generals, la major part del jovent considera que abans de l'experiència ja eren persones sensibles als temes de memòria històrica tal i com es mostra a la figura 12.

Figura 12. Mesura en la que l'alumnat participant considera que ja eren persones sensibles a aquests temes prèviament al viatge o si s'hi han tornat posteriorment.

Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari a l'alumnat participant.

El context en el que viuen els joves presenta reptes de convivència, de respecte a la diversitat i als drets i les llibertats fonamentals que requereixen l'enfortiment dels valors de cultura de pau i democràtica.

Santa Coloma de Gramenet constitueix un dels municipis amb més diversitat social de Catalunya. Les polítiques municipals s'orienten a fomentar la convivència i la integració a partir d'una diversitat d'estratègies, programes i mesures, com ara el foment de la participació i la interacció social entre la població, la construcció de discursos positius sobre la diversitat existent a la ciutat, la lluita contra la discriminació i l'exclusió de persones i col·lectius, la participació activa en programes d'acolliment de persones refugiades (p.e, programes estivals d'acolliment d'infants sahrauís).

Si bé es reconeix que aquesta trajectòria de ciutat fa ja que la població en termes globals es consideri tolerant a la diversitat, que existeixi un teixit associatiu que promou els valors de la solidaritat i la convivència, i que el jovent hagi normalitzat aquest diversitat en el seu entorn, també es destaca el risc latent de polarització social i progrés d'actituds discriminatòries cap a determinats col·lectius.

En aquest sentit vàries de les persones entrevistades han argumentat el valor afegit de mantenir la memòria històrica sobre els episodis passats que han suposat un atemptat contra els drets i llibertats de determinats col·lectius i possibilitar que els joves generin aprenentatges sobre aquests episodis i la importància de la defensa d'una cultura de pau. Entre els elements contextuals actuals que reforçarien aquesta pertinença es mencionen:

- L'accés de la violència del jovent a través dels continguts digitals (p.e, internet, videojocs, etc.).
- La normalització de la violència juvenil en els seus propis entorns (*bullying*).
- L'augment de moviments socials i polítics amb idearis discriminatoris cap a determinats col·lectius i la seva capacitat d'incidència en el que es considera "veritat" a través dels mitjans digitals i xarxes socials (post-veritat).
- La desaparició paulatina dels testimonis directes dels episodis històrics de vulneració dels drets humans: persones que han envellit i han anat morint. Cada vegada menys joves tenen accés a testimonis familiars.

Adicionalment es destaca la sobrestimulació del jovent en el dia a dia (dependència dels dispositius mòbils) que fa que tinguin dificultats per concentrar-se i estar presents en determinats moments, suposant el viatge una oportunitat de submergir-se.

Davant d'aquestes fenòmens que conviuen en la realitat del jovent, es considera pertinent acompanyar-lo en el desenvolupament de l'esperit crític a partir del coneixement de la història i empoderar-los a participar activament en la societat.

Algunes de les persones entrevistades plantegen la necessitat de crear estratègies per apropar la memòria històrica que siguin específiques per al jovent, a banda o complementàriament a les iniciatives i programes de memòria històrica impulsats des de les institucions. S'argumenta que l'actitud transgressora i les necessitats de reafirmació i experimentació del jovent fan sovint que les formes i plantejaments dels programes de memòria històrica institucionals no connectin amb els seus llenguatges i necessitats. Adicionalment es destaca l'escassetat d'aquests programes i iniciatives i la pertinença d'impulsar-los en el marc d'un procés de transició cap a la reconciliació que no s'han acabat de tancar.

Per últim es destaca que el fet que cada vegada més, les noves generacions de joves estiguin desconnectades dels llibres com a font d'evidència i aprenentatge, fa que sigui necessari trobar noves maneres de facilitar-los els coneixements sobre els contextos socio-polítics dels episodis de vulneració dels drets humans que hi ha hagut i interpel·lar-los per a que ells es responguin a la pregunta "què té que veure aquests episodis amb mi, si això va passar fa més de cinquanta anys".

L'objectiu és que coneguin els símptomes de la xenofòbia i la intolerància i que entenguin que poden donar-se transicions en les que el conjunt de la societat acaba actuant de manera racista vulnerant els drets i llibertats de determinats col·lectius. L'experiència permet que el jovent reconegui els símptomes del racisme i la discriminació en el seu dia a dia (p.e, en l'ús del llenguatge, en el reforç d'estereotips, en l'acceptació de fenòmens de discriminació com ara el *bullying*), interpel·lant-lo sobre el seu paper i capacitat d'influència en para aquestes actituds en el seu entorn i contribuir a la prevenció d'aquest fenomen.

L'activitat constitueixi un recurs educatiu per a diferents assignatures i àrees: història, educació en valors, etc i resulta pertinent donat el buit curricular del sistema educatiu a secundària pel que fa a l'educació per una cultura democràtica i cultura de pau.

El projecte també ha volgut omplir el buit curricular dels centres educatius de secundària pel que fa a l'educació per una cultura democràtica a partir de la història recent. L'objectiu ha estat impulsar, a partir d'una experiència vivencial, una reflexió sobre la transcendència de l'aposta pels drets i per les llibertats democràtiques en un espai de memòria històrica. L'objectiu final és contribuir a la construcció d'una societat més justa, més solidària i més responsable.

Aquest projecte s'emmarca dins de l'enfocament de l'educació per a la justícia global, que promou el coneixement i anàlisi crítica de la realitat (en aquest cas a partir d'un fet històric) vinculant-la a la seva dimensió global. La finalitat és promoure la consciència crítica dels joves envers les causes que generen la intolerància cap a la diversitat, contribuint també al canvi d'actituds i pràctiques que han de fer possible una ciutadania responsable, respectuosa i compromesa amb la democràcia i la transformació social (Rubio & Lucchetti, 2016⁷).

Troblem varis marcs de referència que estableixen el propòsit-objectius, per als entorns d'aprenentatge i educació per una cultura de Pau. Entre aquests, citar, "La Guia d'Orientacions Pedagògiques per a la incorporació de l'EpD en el

⁷ <https://fundaciobofill.cat/publicacions/aps-pau-drets-humans-i-solidaritat>

currículum⁸”, el “Llibre Competències per transformar el món⁹”, “La Guia Pedagògica per al diàleg controvertit a l’aula¹⁰”, entre altres.

Cal mencionar que aquest projecte no presenta un objectiu d’incidència en els projectes educatius dels centres. La participació dels centres és principalment en la fase de difusió de l’activitat per a què els joves interessats puguin sol·licitar-la directament a l’Ajuntament. També fomenten, en el marc dels interessos i especificitats de cada centre, la compartició de l’experiència dels alumnes que hi ha anat amb la resta del seu grup classe.

No obstant, el fet que en el batxillerat, en l’assignatura optativa d’Història Contemporània, el professorat pugui tractar aquest període de la història genera oportunitats per a què s’utilitzi l’experiència com un recurs a l’aula (p.e, preguntant a l’alumnat que hi va anar que comparteixi la seva experiència). No obstant, es una possibilitat existent en funció de cada professor i centre educatiu. Alguns professors/es entrevistats han generat recursos i activitats d’aprenentatge a partir de la memòria històrica¹¹, si bé no són tots. El professorat entrevistat destaca que a 4art d’ESO el professorat d’història es troba sovint amb dificultats per donar tot el temari, podent arribar a passar que no s’arribi a explicar l’etapa del franquisme és que el professor/a no hi té un interès específic.

Més enllà de les assignatures d’història a 4 d’ESO i 1er de Batxillerat, l’ampliació de la cultura democràtica i la cultura de pau entre l’alumnat podria formar part del que es coneix com a “currículum ocult”, és a dir, de les competències que es poden treballar en crear ambients d’aprenentatge tolerants amb les diferències i la diversitat, propicis a practicar el debat i fomentar l’escolta activa i el respecte per la diversitat d’opinions, inclús impregnant la cultura del centre i les relacions que s’hi estableixen.

⁸ <http://competenciesiepd.edualter.org/ca/el-projecte/que-es>

⁹ <http://nova.edualter.org/ca/recursos/competencies-per-transformar-el-mon>

¹⁰ <https://escolapau.uab.cat/img/programas/educacion/Discrepancia.pdf>

¹¹¹¹ Per exemple, en l’IES Ramon Berenguer IV es realitza un viatge amb l’alumnat de 2on de batxillerat de dos dies a la Junquera per tractar la memòria de l’exili en el marc de la Guerra Civil espanyola. Es visita el memorial de l’exili, es realitza el camí de l’exili caminant i es visita el monument a Lluís Companys. També es visita el camp d’Argeles, la maternitat d’Elna i Colliure.

Pel que fa la cobertura de les necessitats específiques de l'alumnat, el professorat entrevistat ha destacat que els principals valors afegits del projecte són que:

- **S'aconsegueix treure l'alumnat del seu entorn per fer-lo viure altres experiències que el resinifiquin.** La composició mixta del grup de joves participant comporta la resinificació de la identitat dels joves. El fet que les reunions de preparació del viatge amb el grup de joves es puguin fer en diferents espais municipals fa que els/les joves coneguin els equipaments de la ciutat. Treure l'alumnat del seu microcosmos i que coneguin els recursos i entitats municipals a les quals es poden vincular constitueix un objectiu específic de l'activitat. Addicionalment, el fet que la visita al camp suposi un viatge internacional també constitueix un recurs de resinificació donada la càrrega d'excepcionalitat que té per al jovent participant.
- **Cobreix la necessitat que els centres tenen de portar a terme activitats que promoguin el pensament crític, la cultura de pau, els valors democràtics i de convivència de l'alumnat.** Alguns docents entrevistats destaquen una proporció cada vegada més gran d'alumnat es desconnecta, pel relleu generacional, dels fets històrics de la guerra civil i les guerres mundials. Existeix la necessitat de connectar l'alumnat amb aquests fets com a recurs d'aprenentatge, transformació i d'implicació social.
- **Es una experiència vivencial que es dona en un espai d'aprenentatge preparat i que possibilita l'experiència educativa.** L'experiència constitueix una experiència vital en el mateix camp que permet, més enllà dels recursos d'aprenentatge més habituals (p.e,llibres, pel·lícules i documentals, etc.), connectar directament amb l'experiència d'un camp de concentració. El fet que alguns grups hagin pogut també conèixer ex-deportats als camps ha suposat una experiència de memòria viva. El professorat entrevistat destaca la qualitat de la proposta educativa del camp i dels equipaments. Es comenta que constitueix un recurs interpretatiu i educatiu no comparable amb les propostes interpretatives dels espais de memòria més properes a Catalunya. Addicionalment es destaca que la visita als dos camps de concentració es combinen amb una sèrie de recursos d'aprenentatges que aconsegueixen generar una reflexió en l'alumnat sobre el context dels fets i com aquest context social va permetre l'existència i funcionament del camp. En aquest sentit, les persones acompanyants han destacat la rellevància de les visites a Berlin per conèixer el museu jueu, la casa de la Conferència Wannsee, i el nou edifici de la Reichstag, entre altres, així com la visita a la ciutat de Weimar.

- **Complementa i reforça el currículum i les activitats educatives dels centres que desenvolupen competències com ara les relacionals, de convivència, etc.** (p.e, escolta activa, gestió de conflictes, etc.). Alguns dels docents entrevistats posen en valor que en l'assignatura de Cultura i valors ètics de 4er d'ESO es podria orientar aquest treball de manera que quan participen a l'activitat a 1er de Batxillerat coneguin d'alguna manera el que va succeir socialment en aquest període. Es menciona que un factor determinant per a possibilitar-ho és la implicació de l'equip docent de 4er d'ESO. Les dificultats de coordinació i els interessos específics del professorat fan que sovint no es puguin establir cadenes d'experiències d'aprenentatge. En aquest sentit, alguns centres educatius de Santa Coloma si que han comptat amb equips docents que han liderat l'articulació de projectes de memòria històrica, com ara l'IES Ramon Berenguer IV, amb el projecte Espais de la memòria o el projecte de pau i drets humans amb el poble sahrauí. També l'IES Numància que ha impulsat el projecte de gènere i solidaritat. El professorat entrevistat implicat en aquest projecte destaca que aquest tema ofereix la possibilitat de treballar des de una multiplicitat de vessants, com ara els valors ètics, la filosofia, la literatura, etc. També constitueix una oportunitat per a la realització de treballs de recerca en els que s'apliquin diferents tipus de coneixements. Els docents entrevistats mencionen l'exemple d'un treball de recerca realitzat consistent en la construcció de la màquina Enigma per al qual es van posar en pràctica coneixements de matemàtiques.
- **El plantejament de l'activitat porta a que els/les joves participants generin una sèrie de compromisos personals en la fase preparatòria de l'activitat.** Aquests compromisos estan relacionats a qüestions com ara la seva actitud durant l'activitat, o la seva participació en activitats de ciutats una vegada la visita ha finalitzat i el grup torna a Santa Coloma. Aquests compromisos s'adquireixen i es formalitzen per escrit, en un document que l'equip coordinador de l'activitat els lliura.

Recomanacions:

P.R.1 Incentivar la participació a l'activitat de professorat més enllà del d'història, p.e, els tutors i tutotres, per incentivar la incorporació de les reflexions i aprenentatges generats en la resta del grup classe. *Adreçada al departament de Cooperació i Solidaritat*

P.R.2 Ampliar els mecanismes i eines de difusió prèvia de l'activitat per atreure també jovent que no han sentit a parlar de memòria històrica i els pot suposar un recurs d'aprenentatge significatiu. *Adreçada al departament de Cooperació i Solidaritat amb docents que hagin participat de l'activitat.*

P.R.3. Incloure en l'activitat el poder contactar amb jovent d'allà (p.e, visitant algun institut), per conèixer la visió de l'alumnat i professorat alemany sobre els reptes de cultura de pau i valors democràtics actuals, compartint els fenòmens i reptes actuals. *Adreçada al departament de Cooperació i Solidaritat.*

4.2 Coherència

a) *L'activitat és coherent amb el marc de la política de cooperació i d'educació pel desenvolupament i la ciutadania global del municipi?*

Coherència amb les figures de planificació estratègica en l'àmbit de la cooperació: marc estratègic del Pla Director i operatiu del Programa Joves i Cooperació.

L'activitat "Llocs de la Memòria: estada de joves al Memorial de Buchenwald" s'emmarca i és coherent amb el Pla director de Cooperació i Educació per a la Transformació Social 2017-2020 del municipi donat que està alineada amb l'àmbit 1 de Pau i Justícia i amb l'objectiu estratègic 1.1 de Foment de la Cultura de Pau. En aquest objectiu es planteja:

"Contribuir a la construcció d'un món més lliure, just i en pau és el principal objectiu que es persegueix. Les accions que s'emmarquen en aquest àmbit estan orientades a la protecció i la garantia del gaudi dels Drets Humans, individuals i col·lectius, amb especial èmfasi en els sectors de la població més vulnerables. Les prioritats establertes volen contribuir a vehicular les demandes de les persones titulars de drets cap als organismes i institucions titulars de les obligacions de protecció. S'inclou la promoció de la cultura de la pau i la sensibilitat al conflicte, vetllant pel respecte als drets humans, el rebuig a la violència en totes les seves formes i l'adhesió als principis de llibertat, justícia, solidaritat i tolerància, així com la comprensió entre els pobles, els col·lectius i les persones. Addicionalment es fa èmfasi en la justícia global, creant espais de reflexió i anàlisi per una consciència crítica envers les causes que generen desigualtats i conflictes, i per contribuir al canvi de les actituds i pràctiques que han de fer possible una ciutadania responsable, respectuosa i compromesa amb la transformació social. S'inclou en aquest àmbit l'acció humanitària tant d'àmbit general com d'emergència per garantir els drets humans de les persones víctimes de desastres naturals, guerres i conflictes"...PDCTS, pàg.9.

En aquest marc, l'activitat "Llocs de la Memòria: estada de joves al Memorial de Buchenwald" s'enquibeix en l'objectiu específic 1.1.b. que consisteix en *Incrementar la sensibilització i mobilització social dels joves i de la ciutadania colomenca per a transformar actituds i comportaments en pro del desenvolupament humà sostenible i la pau.* Segons el Pla, en aquest objectiu resulta rellevant la integració de la perspectiva de gènere.

Més concretament, l'activitat s'emmarca més específicament en el [Programa Joves i Cooperació](#), que cerca la implicació dels nois i noies en projectes de cooperació, de promoció dels drets humans i cultura de pau. El programa vol potenciar i canalitzar els ideals, l'entusiasme i la creativitat que caracteritza al jovent. D'acord amb aquest plantejament s'ofereixen activitats als instituts, es disposa de l'Espai per la Pau, es promou que grups de joves participin al Consell de Solidaritat i Cooperació i es visibilitza la seva experiència en actes de ciutat.

El programa també impulsa els intercanvis europeus entre joves colomencs i dels Balcans (2014-2015) coordinat per YHR - Youth Initiative for Human Rights i el Grup Eirene, així com l'activitat de teatre social com a eina d'autoconeixement, de resolució de conflictes i, per tant, de transformació social.

Recomanació:

C.R.1 Revisar l'activitat en clau d'igualtat de gènere per acabar d'integrar-hi aquest objectiu. *Adreçada a al departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament.*

Complementarietat amb els compromisos municipals de lluita contra el feixisme i de recuperació de la memòria històrica amb oportunitat de sinèrgies.

El programa de Memòria Històrica:

Santa Coloma de Gramenet ha comptat des de fa 8 anys, amb un [programa de Memòria Històrica](#), que inclou una sèrie d'activitats (p.e, projecció de documentals i pel·lícules, conferències i muntatges teatrals, etc.) en les que hi col·labora el teixit associatiu de la ciutat, amb la finalitat de crear un marc de debat i de divulgació històrica en el municipi. El Programa, impulsat per la regidoria de Memòria històrica (creada l'any 2019) i coordinat pel museu de Torre Balldovina, té com a objectius: recuperar i conservar la memòria local, aprofundir en el coneixement d'una realitat silenciada, consolidar els valors del coneixement utilitzant la memòria històrica com a mètode per recuperar la identitat col·lectiva de la ciutat, donar a conèixer les últimes recerques sobre la història recent del nostre municipi, i col·laborar amb persones, institucions i entitats interessades en la investigació històrica i divulgació del període a nivell local. En l'elaboració del Programa hi participen diferents departaments de l'Ajuntament (com ara Participació ciutadana, Cooperació i Solidaritat, etc), entitats i partits polítics. El mes d'octubre es realitza un cicle d'activitats específic entorn al Celestí Boada, alcalde republicà afusellat.

En el programa ni el pàgina web de l'Ajuntament dedicada a la memòria històrica, no hi surt l'activitat avaluada. En el programa tampoc s'identifiquen específicament aquelles activitats que poden estar adreçades als/les joves constituint una programa de "memòria històrica i joves" donat que no són moltes les que tenen aquesta orientació. No obstant, en el programa de l'any 2021, si que hi apareix una activitat promoguda pel Fons Documental Joan Gomis-Biblioteca Central, el cicle de vídeos "Activistes pels drets Humans a Gramenet, construïm Memòria Històrica", en la que es visualitzen una sèrie d'entrevistes a activistes pels drets humans que formaran part del material pedagògic que s'oferirà als centres educatius de secundària i batxillerat i centres de formació professional de Santa Coloma. S'especifica que aquestes entrevistes tindran projecció pública i serviran com a contingut per al projecte Memorial de Buchenwald 2021. També es detalla que hi participarà el professorat i l'alumnat de diferents centres.

El museu també impulsa un sèrie d'activitats relacionades amb la memòria històrica com ara recerca en temes específics de memòria històrica, un banc de memòria oral amb testimonis de Santa Coloma de Gramenet o una proposta d'itineraris per la ciutat. Entre aquestes propostes, el museu impulsa un programa d'activitats educatives adreçades a centres de primària i de secundària (p.e, visites, tallers), si bé es reconeix que la demanda dels instituts d'aquestes activitats és baixa. També forma part del grup impulsat pel Centre de Recursos Pedagògics (CRP) "Conèixer Santa Coloma", en el que hi participen docents dels diferents centres educatius i on es proposen temes i fets de memòria històrica que es treballen.

Cal destacar pel que fa la difusió de testimoniatges, pot ser complexe localitzar persones relacionades amb Santa Coloma que van ser deportades als camps de concentració (aprofundint en on vivíem, què va succeir amb les famílies, què feien, què els va passar, etc.). L'equip de Cooperació desconeix si el Museu compta amb aquesta informació o si es té previst fer recerca sobre aquest tema i poder instal·lar els *stolpersteine*¹² (*elements commemorades de persones deportats i/o assassinats pel nacionalsocialisme*), una proposta a nivell pedagògic i de sensibilització que es valora com interessant per part de l'equip de Cooperació per a poder treballar aquest projecte amb els joves.

Alguns estudiants si que poden freqüentar la biblioteca per a realització de treballs si bé es reconeix que no ho fan molt sovint degut a que utilitzen majoritàriament la informació que troben a internet. També es planteja que des del museu es

¹² <https://es.wikipedia.org/wiki/Stolpersteine>

realitzen propostes de temes per a treballs de recerca al professorat que ho sol·licita.

Més enllà de la col·laboració amb els centres educatius, el museu ha col·laborat amb el departament d'Educació i Joventut per adaptar l'activitat "Juguem a Santa Coloma", un concurs online a l'octubre i novembre de preguntes i respostes, per als col·lectius dels joves. Es planteja que va costar que els joves s'inscrivissin.

La xarxa de Memòria i de prevenció del feixisme: Mai Més

D'entre les entitats amb les que l'Ajuntament col·labora en l'àmbit de la memòria històrica, destaca l'Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme a Espanya, que ha promogut en l'àmbit municipal la Xarxa de memòria i de prevenció del feixisme "Mai Més".

Es tracta d'una xarxa de municipis, a la que s'hi poden adherir els centres educatius i entitats de la ciutat, que impulsen iniciatives locals de memòria històrica al voltant de les figures dels deportats/es del municipi. L'Ajuntament ha signat un conveni amb [Amical de Mauthausen](#) la través del qual es compromet a participar en la Xarxa i les trobades d'ajuntaments de la Xarxa; facilitar i convidar a formar part del projecte i de la Xarxa a les entitats culturals o cíviques de la vila; a coordinar i implicar els centres de secundària de la ciutat al projecte Mauthausen/Buchenwald i a la Xarxa Mai Més; a donar suport institucional als projectes de visites educatives sobre els drets humans als camps de concentració de Buchenwald i Mauthausen, tot facilitant la relació institucional entre les ciutats de Weimar i Mauthausen (o les que es defineixen d'acord amb les relacions entre municipis), i les relacions que es puguin establir amb centres d'aquestes i altres ciutats; a commemorar el Dia Internacional de l'Holocaust i de Prevenció de Crims Contra la Humanitat, facilitant la infraestructura necessària per desenvolupar l'acte institucional; a donar suport a la impressió i difusió del material sobre les activitats del projecte Mauthausen / Buchenwald; i a facilitar en la mesura de les possibilitats les infraestructures i equipaments municipals per al desenvolupament d'activitats i exposicions. Per la seva part, l'Amical de Mauthausen es compromet a donar suport en els següents aspectes: participar en la Comissió de la Memòria Històrica creada per l'ajuntament; participar en els projectes i accions que realitzi l'ajuntament; participar en els projectes i accions que realitzi l'ajuntament i que es demani la participació de les entitats i associacions de la ciutat; realitzar xerrades i conferències als centres de secundària de la ciutat, d'acord amb el programa definit; participar en possibles cicles de cinema o documentals sobre la deportació als camps nazis; participar i coordinar exposicions sobre la temàtica de la deportació amb el suport de l'ajuntament; coordinar amb els centres educatius i altres entitats de la ciutat el projecte Buchenwald i Mauthausen; i coordinar i

gestionar el suport als viatges dels alumnes als camps i en particular el suport de la Secretaria d'Estat d'Afers Exteriors i Cooperació, del Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación.

En aquest marc, l'any 2014, l'Amical va convocar alumnes representants dels centres de secundària de Catalunya, que formaven part de la Xarxa de Instituts Antifeixistes de Catalunya, a la I Trobada d'Alumnes que tindrà lloc a Vilanova i la Geltrú el dijous 22 de maig. En aquesta, dels 22 instituts participants, 5 eren de Santa Coloma (IES Can Peixauet, IES Numància, IES Ramon Berenguer IV, IES La Bastida i IES Puig Castellar). En aquesta trobada es van intercanviar experiències entre alumnes i centres sobre les visites als camps de concentració, els treballs als centres, accions concretes, activitats musicals i publicacions.

El Departament de Cooperació va participar inicialment en la Xarxa Mai Més endegada per l'Amical però posteriorment, en el moment que es posa en marxa la regidoria de Memòria Històrica, es decideix a nivell polític que la representació del municipi correspongui a la direcció del Museu sense que hi assisteixin els equips tècnics municipals impulsors d'iniciatives en l'àmbit de la memòria històrica, com ara de cooperació, joventut, o participació ciutadana.

Es destaca que tampoc s'ha reunit en els últims temps una comissió tècnica de memòria històrica que havia existit anys enrere, per treballar a nivell de joves. Aquesta seria un marc des d'on treballar el projecte avaluat i altres adreçats en aquest contingut. En aquesta comissió hi podrien participar el Museu, personal de de l'àmbit de joventut, educació, l'arxiu municipal i cooperació.

D'altra banda, la no inclusió de l'activitat en el programa de Memòria Històrica s'explica pel fet que el programa s'elabora al voltant del 27 de gener i el projecte es du a terme en unes dates molt allunyades. Enguany el programa ha estat més perllongat en el temps però no ha anat més enllà del primer semestre de l'any. Tampoc enguany s'hagués inclòs una activitat prevista per al mes d'octubre. La commemoració dedicada a l'alcalde Celestí Boada el dia del seu assassinat és un fet recent i fins ara molt significativa a nivell polític. S'ha de tenir en compte, que fins l'actualitat aquest alcalde no té ni una via pública ni cap equipament dedicat. Es desconeix si hi ha alguna activitat pedagògica entorn de la seva persona.

Recomanacions:

C.R.2 Garantir la integració la perspectiva de gènere en l'activitat: 1) vetllant en un equilibri dels participants i 2) generant la reflexió dels impactes de la deportació en homes i dones. *Adreçada a l'equip pedagògic del centre Memorial de Buchenwald.*

C.R.3 Compartir els aprenentatges generats durant els anys de desplegament de l'activitat amb l'equip impulsor del programa de Memòria històrica de l'Ajuntament per a contribuir a la generació de recursos de sensibilització i educatius en la memòria històrica complementaris a l'activitat. *Adreçada al departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament i a l'equip impulsor del Programa de Memòria Històrica de l'Ajuntament i del nou Pla de Joventut (actualment en elaboració) i en coordinació amb el recent nou programa local de Memòria Històrica (considerar la constitució d'una Comissió de memòria històrica orientada al jovent).*

C.R.4 Introduir l'activitat, i les activitats que se'n deriven, en el programa de Memòria històrica. *Adreçada a al departament de Cooperació i Solidaritat de l'Ajuntament i al museu Torre Balldovina.*

C.R.5 Establir un conveni concret de col·laboració amb l'Amical de Mauthausen per a les activitats formatives i per a la recerca.

b) La formulació de l'activitat és coherent amb la seva racionalitat? Estan ben estructurats els seus components?

Estructura d'accions coherent amb les fases de preparació i desplegament de l'activitat amb oportunitat d'utilitzar la Teoria del Canvi per a completar la seva formulació.

L'activitat "Llocs de Memòria i Drets Humans: estada de joves al Memorial de Buchenwald", en ser una activitat educativa oferida al jovent a través dels instituts, no ha comptat amb una formulació de projecte que plantegi els seus components: problemàtica, necessitats, objectius, resultats esperats, accions i mitjans.

Si que ha comptat amb una formulació bàsica a través del Full explicatiu de l'activitat que l'equip del Departament de cooperació fa arribar als centres educatius per a la seva difusió, així com a través de la informació lliurada als joves participants. Aquesta descripció planteja els objectius de l'activitat de cara als joves participants i el programa de la visita. No constitueix però una formulació del

conjunt d'accions a portar-se a terme per part del Departament de cooperació i la resta d'agents per a possibilitar la visita i l'experiència d'aprenentatge. En aquest sentit no inclou, per exemple: una fase inicial de revisió del disseny de l'activitat, les activitats preparatòries, la coordinació amb l'Ajuntament per a la seva difusió, la interlocució amb els centres per a preparar l'activitat i oferir-la a l'alumnat, la coordinació amb els equips docents, etc. Tampoc integra una possible fase final d'avaluació formal sistematitzada dels resultats de l'activitat per a plantejar canvis de cara a la propera edició, tot i que es demana al professorat un retorn sobre l'experiència. Conseqüentment, no es disposa d'indicadors de seguiment de la implementació ni de la incidència en els aprenentatges de l'alumnat. Cal mencionar que el fet que totes aquestes accions que formen part del procés de concepció, programació, implementació i avaluació de l'activitat no estiguin descrits en una formulació, no vol dir que no es portin a terme. El Departament de cooperació realitza part d'aquestes accions malgrat no estigui descrit formalment en cap document.

En el moment de l'avaluació no s'ha pogut accedir als arxius que contenen la descripció de l'activitat degut a una incidència informàtica patida per l'equip del Departament de cooperació. Malgrat no poder accedir a aquesta informació, a través de les entrevistes realitzades s'han pogut explorar alguns aspectes de la seva coherència interna:

- ✓ L'activitat contempla, més enllà dels objectius de promoure un aprenentatge en l'alumnat durant la visita, altres objectius igualment rellevants, com per exemple, contribuir a la resignificació de la identitat territorial del jovent participant, articular el jovent participant en activitats de memòria històrica que s'impulsen al municipi i fora, incentivar la participació del jovent en altres recursos i activitats juvenils de foment de la cultura de pau, etc.
- ✓ En el marc de la diversitat d'objectius que l'activitat plantegi més enllà de la generació d'aprenentatges durant la visita al memorial de Buchenwald, l'equip del Departament de cooperació porta a terme una sèrie d'accions durant la fase anterior a la visita i la posterior que s'orienten a assolir aquests objectius específics.
- ✓ La fase posterior a la visita al memorial resulta estratègica per al conjunt dels agents implicats donat que en aquesta s'hi porten a terme les accions orientades a completar la reflexió per part del jovent participant i per tant tancar el cicle de l'aprenentatge (p.e, a través d'una trobada final de tancament) i contribuir a la seva vinculació tant a les activitats de memòria històrica que es porten a terme en el municipi com a les de dinamització juvenil i de foment de la cultura de pau.

Recomanacions:

C.R.5 Plantejar la teoria del canvi de l'activitat, incloent el conjunt d'objectius que es persegueixen amb l'activitat (p.e, els referits a l'aprenentatge de l'alumnat però també la resta d'objectius). *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

C.R.6 Incloure una activitat de disseny i implementació d'un mecanisme d'avaluació dels aprenentatges per part de l'alumnat participant. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

C.R.7 Ampliar l'avaluació de l'activitat i la identificació d'oportunitats de millora amb el professorat acompanyant. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

4.3 Eficàcia

a) *Quina ha estat la cobertura de l'activitat?*

Cobertura creixent de centres, amb participació desigual entre nois i noies.

S'estima que el nombre de joves participants en l'activitat des de l'any 2009 fins l'any 2019 ha estat de 143¹³, dels quals el 31% han estat nois i el 69% noies (figura 13).

El nombre de centres participants per edició ha estat d'entre 3 i 5 en la major part de les edicions (figura 14). Els centres educatius amb més participació han estat l'IES Numància (31% de l'alumnat participant), i l'IES Ramon Berenguer IV (20% de l'alumnat participant) (figura 15). L'IES Numància ha participat en el 86% de les edicions i l'IES Ramon Berenguer IV en el 71% (figura 16).

El nombre de joves que han participat ha oscil·lat entre 9 i 19, si bé en els últims tres anys s'ha estabilitzat en 12 alumnes (figura 17).

Per sexe, l'únic centre educatiu que ha mantingut un equilibri de participació ha estat l'IES Ramon Berenguer IV, del qual la proporció de noies participants ha estat del 50% al igual que la de nois. En tota la resta d'instituts hi ha hagut una major proporció de participants noies que nois (figura 18).

Les persones entrevistades valoren que, en general, sempre han participat més noies que nois i que a vegades ha resultat difícil comptar amb participació de nois. Es destaca que aquests, però, han tingut sovint més predisposició a participar durant l'activitat que les noies, algunes de les quals, si bé han mostrat molta motivació inicial, després han estat menys participatives. Les persones entrevistades apunten que aquestes diferències poden estar determinades per l'aprenentatge previ d'aquestes competències així com de la preparació prèvia de l'activitat. Un element que es posa sobre la taula és que el camp de concentració visitat era només d'homes i per això els testimonis que es reben són masculins. Si bé hi ha alguns camps de dones, en aquests moments no es visiten. En relació a la possible bretxa de participants segons sexe, es destaca que s'ha optat per prioritzar la predisposició i les aptituds de les persones. També es valora que la participació d'alumnat de famílies procedents d'altres països ha estat escassa.

¹³ Per als anys 2010, 2012 i 2015 no s'han disposat de les dades del nombre de participants. Per aquests anys s'ha pres orientativament el nombre de 13 participants (mitjana de participants dels anys per als quals s'han disposat de dades).

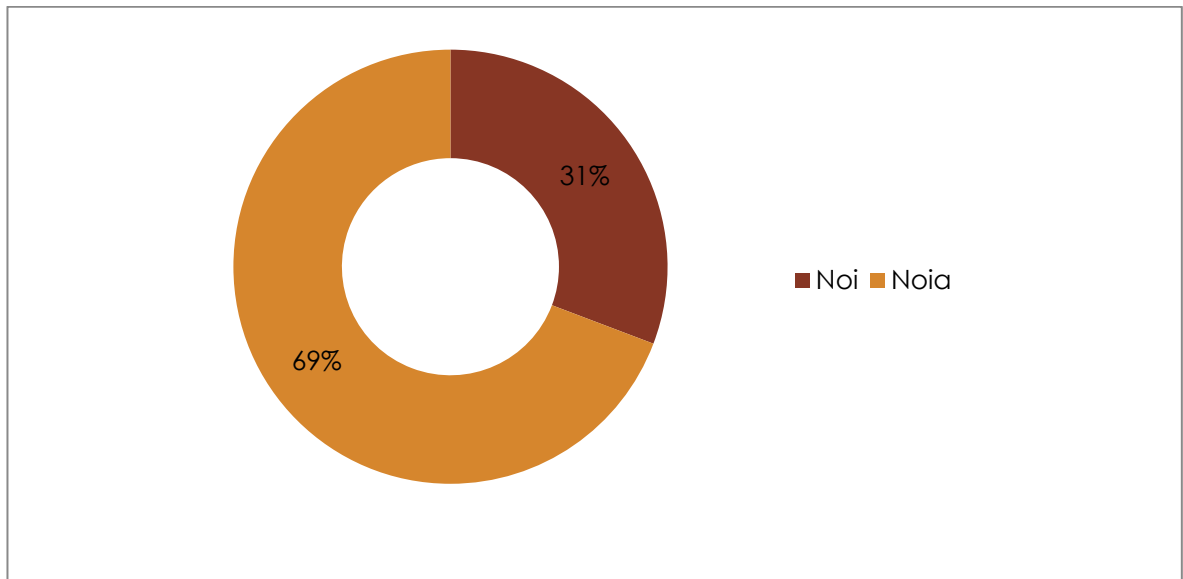
El mecanisme de participació de l'alumnat consisteix en:

- La informació sobre l'activitat surt publicada en el full informatiu i els instituts la reben, sent el nombre de places oferides entre 12 i 14 en les últimes edicions.
- Es busca la participació de joves d'una diversitat d'instituts, això fa que el nombre d'alumnes a seleccionar per institut sigui entre 1 i 2.
- Els joves s'han d'inscriure ells i han d'estar autoritzats per les seves famílies.
- Els centres educatius no poden prohibir o "castigar" els joves que hagin sol·licitat participar-hi amb no anar-hi.
- Els instituts gestionen de quina manera fan difusió de l'activitat. Alguns la difonen obertament a tot el grup classe incentivant la participació de qualsevol alumne (alguns instituts han fet sortejos entre els alumnes sol·licitants), mentre que altres centres la difonen i proposen a determinats alumnes (p.e, alumnes que ja participen en d'altres activitats solidàries (p.e, cas de l'IES Numància) o alumnes que han obtingut bones qualificacions).
- L'equip del Departament de Cooperació de l'Ajuntament, amb el suport de l'equip de l'Ajuntament acompanyant a la visita, realitzen una valoració de les candidatures analitzant les cartes de motivació i el funcionament i actitud dels joves en la reunió informativa. Alguns dels elements que es tenen en compte són els interessos dels joves per anar-hi, el fet que estiguin vinculats amb entitats de la ciutat, la capacitat de l'alumnat per a comunicar-se i relacionar-se, la capacitat de treball en equip, etc.

El professorat entrevistat valora que aquesta selecció és rellevant i útil per a assegurar que l'alumnat participant està motivat i té competències de convivència i relacionals per a l'estada. D'igual manera, l'equip pedagògic del camp de concentració considera que la valoració i selecció de les candidatures és necessària per a què puguin aprofitar i gaudir de la visita. També es considera que els grups de 13-15 joves són ideals, sent els grups més grans més complicats de gestionar.

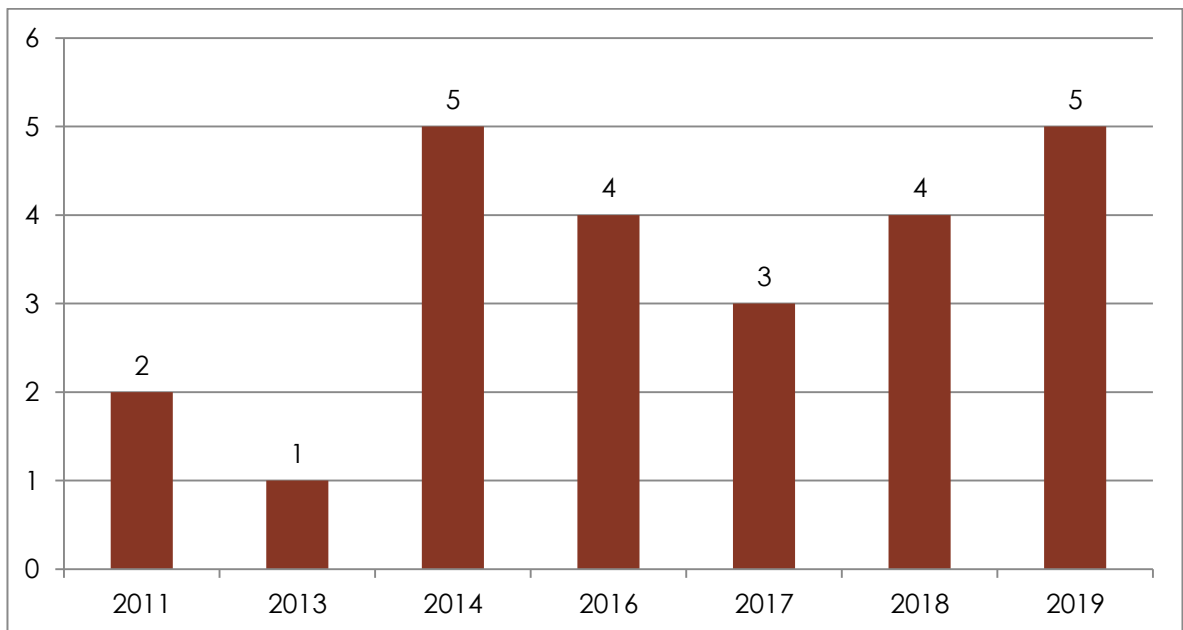
Alguns dels alumnes entrevistats que van ser informats de manera específica per l'equip educatiu (no mitjançant una exposició oberta al conjunt del grup classe) han destacat que aquest mecanisme fa que altres alumnes no tinguin les mateixes possibilitats de participar en l'activitat. En conjunt, l'alumnat entrevistat valora que la major part de les persones participants són alumnes amb bones qualificacions i amb competències socials i d'autogestió i reflexionen sobre el dret de tot l'alumnat a accedir a aquest tipus d'experiències.

Figura 13. Distribució de l'alumnat participant en l'activitat per sexe. 2009-2019.

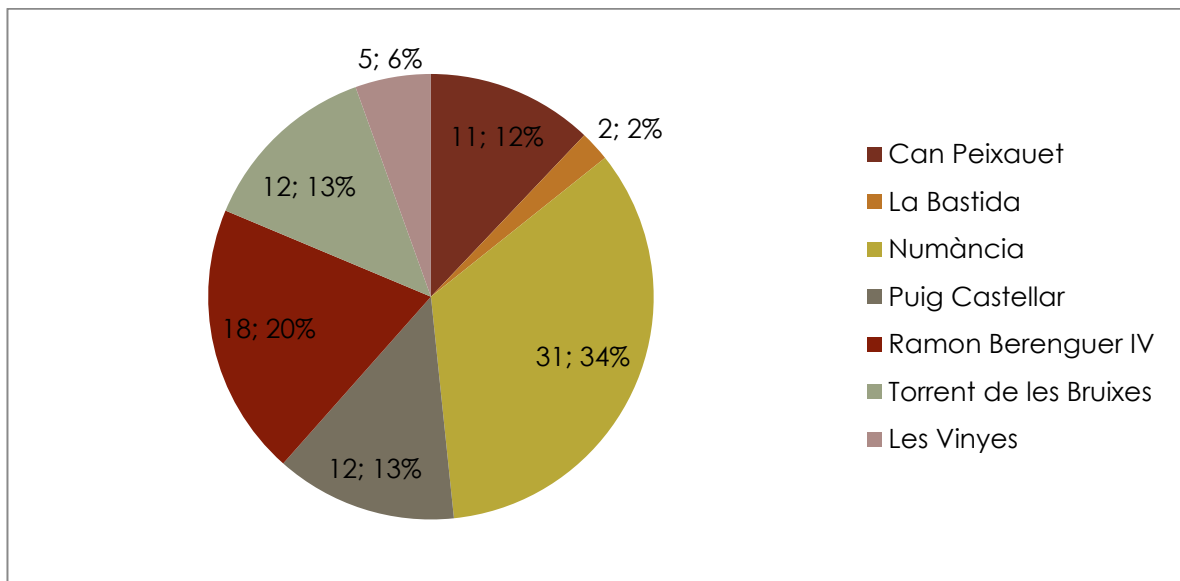
Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Departament de cooperació.

Figura 14. Nombre de centres participants per any. 2009-2019.

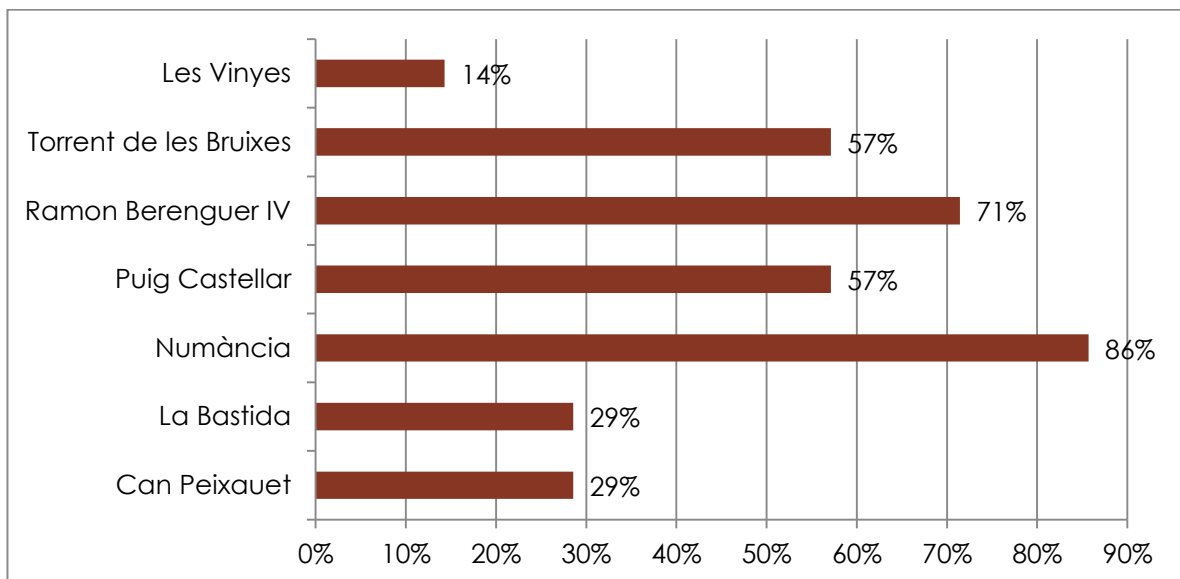
Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Departament de cooperació.

Figura 15. Proporció d'alumnat participant de cada institut. 2009-2019.

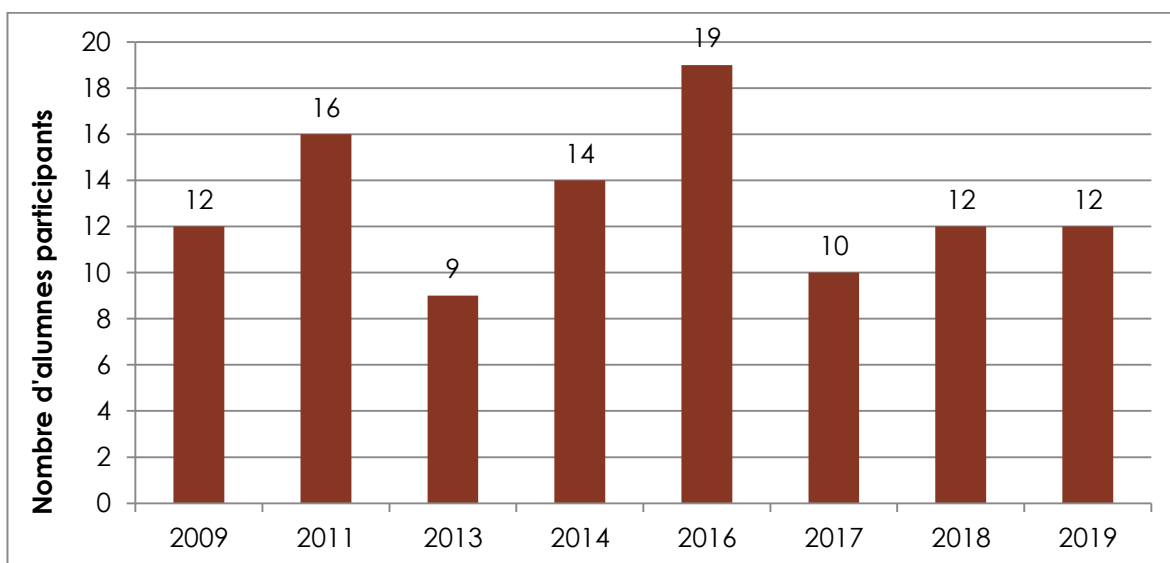
Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Departament de cooperació.

Figura 16. Proporció d'edicions de l'activitat en les que ha participat cada institut. 2009-2019.

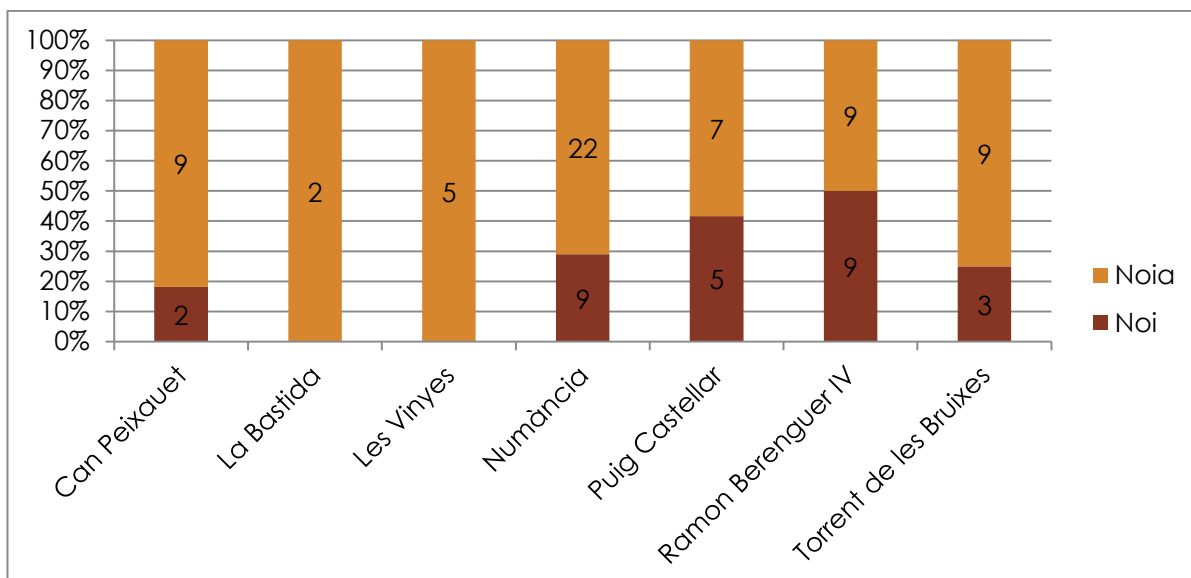
Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Departament de cooperació.

Figura 17. Alumnat participant en cada edició de l'activitat. 2009-2019.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Departament de cooperació.

Figura 18. Alumnat participant en cada institut, per sexe. 2009-2019.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Departament de cooperació.

Recomanacions:

ECIA.R.1 Revisar el sistema de convocatòria en els centres educatius i de valoració de les sol·licituds de participació per fomentar una participació més equitativa

entre noies i nois, reduint la bretxa existent. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i una representació del professorat.*

ECIA.R.2 Mantenir la diversitat de centres participants (actualment de 5 centres per any). *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

ECIA.R.3 Proposar als centres educatius la possibilitat de realitzar alguna activitat prèvia contextualitzadora de la memòria històrica (p.e, una visita a algun espai de memòria històrica proper) facilitant la identificació d'alumnat que mostra interès pel tema. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

Necessitat de considerar els membres de la comissió acompanyant com a persones beneficiàries de l'activitat.

Actualment, el col·lectiu diana a qui s'adreça l'activitat són els/les joves de 1er de batxillerat que són considerats/des com els principals beneficiaris. No obstant, les persones que acompanyen el grup a la visita, si bé realitzen funcions d'acompanyament, també són beneficiaris/àries de l'activitat donat que gaudeixen igualment d'un procés de descoberta i aprenentatge a partir de la visita als memorials.

Els serveis educatius del Memorial de Buchenwald destaquen com la visita al camp també és formativa per a les persones adultes. De fet, el Memorial ofereix tota una sèrie de recursos per al públic general.

Dit això, l'entrevistat destaca l'interès específic que l'activitat té per a persones treballadores en serveis públics. Des de l'equip pedagògic del Memorial s'explica que s'estan portant a terme visites i activitats específicament per als cossos de funcionaris públics alemanys, com ara l'exèrcit i la policia, sindicats, infermers/eres per la necessitat que els servidors públics tenen de respectar la diversitat, protegir els drets de les persones i millorar l'atenció ciutadana.

En aquesta sentit, es considera que el personal de l'Ajuntament així com el professorat que la visita als Memorials com a part de la comissió acompanyant, podria generar en la fase de retorn, algun tipus de reflexió a ser compartida amb els seus equips en el marc dels seus llocs de treball. Ara per ara, l'activitat no acompanya aquesta reflexió.

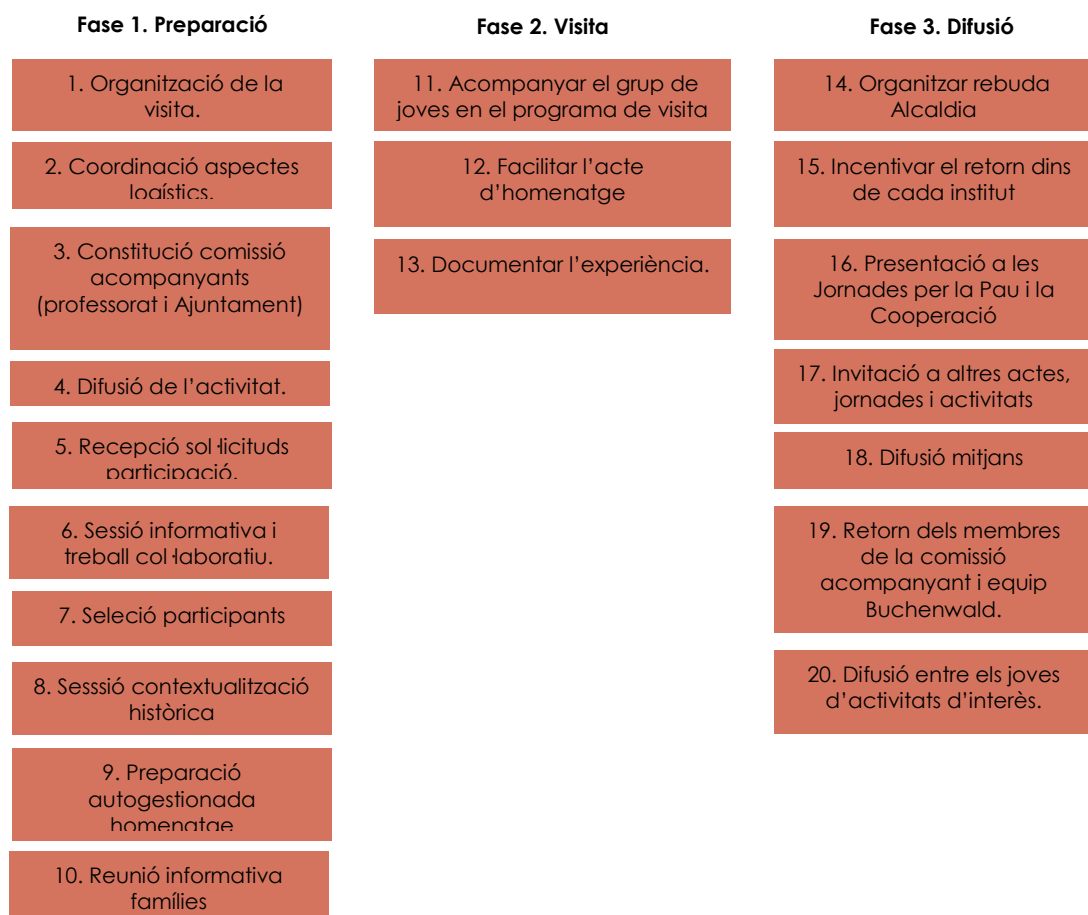
En alguna de les entrevistes també ha sortit la proposta d'incorporar alguna formació en drets humans, cultura de pau i cultura democràtica en el programa de formació interna de l'Ajuntament per al personal públic, i especialment per als

cosos que realitzen tasques d'atenció al públic (p.e, policia local, serveis socials, etc.)

b) En quina mesura s'han realitzat les activitats planificades?

Tot i no disposar d'una formulació de projecte, l'equip del Departament de Cooperació i Solidaritat porta a terme cada any les activitats necessàries per a l'organització i coordinació de l'activitat. Aquestes han estat, per a cada una de las fases de l'activitat, les que s'apunten a la figura 19. En cada edició, l'equip impulsor del programa ha portat a terme les mateixes accions, sent el grau d'execució del 100%, si bé s'identifiquen algunes oportunitats de millora que es descriuen a continuació:

Figura 19. Accions portades a terme en el desplegament de l'activitat.

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació proveïda per les persones entrevistades durant l'avaluació.

Fase prèvia de preparació:

1. **Plantejar i organitzar la visita** en coordinació amb l'equip pedagògic del Memorial de Buchenwald.
2. **Coordinar els aspectes logístics** del viatge (vols, desplaçaments, assegurança, etc.).
3. **Constituir la comissió acompanyant** a la visita amb professorat (mitjançant sorteig) i personal de l'Ajuntament.
4. **Difondre l'activitat a través del butlletí municipal**, dels centres educatius i d'una sessió informativa.
5. **Rebre les sol·licituds de participació** dels joves incloent una carta de motivació. Ara per ara, cada institut gestiona la difusió de l'activitat podent aplicar diferents criteris a l'hora d'incentivar el perfil que l'alumnat que es presenti. Pot haver-hi instituts que ho plantegin de manera oberta a tot alumnat mentre que altres ho ofereixin a alumnes amb bones qualificacions o un bon progrés¹⁴.
6. **Realitzar una reunió informativa amb tot el jovent** que s'ha presentat i realització d'algunes dinàmiques col·laboratives i en equip per a copsar les habilitats relacionals i comunicatives dels/ les joves. Participació a la segona part d'alguns/es nois i noies participants en les edicions anteriors per explicar-los l'experiència. Es considera estratègic que la comissió acompanyant pugui participar en aquesta sessió per a què els/les joves els coneguin i es pugui iniciar la seva integració.
7. **Valorar les sol·licituds de participació** dels joves i seleccionar el grup.
8. **Organitzar una sessió de contextualització històrica al Casal de Joves**. En el marc del conveni existent, aquesta xerrada l'ha fet la major part de les vegades l'Amical, si bé ha anat variant i també l'ha realitzada altres persones com ara professorat. Aquesta sessió es realitza donat que l'alumnat que inicia 1er de batxillerat encara no ha tractat la Segona Guerra Mundial a les classes d'història. Algunes de les persones entrevistades valoren que sovint aquesta xerrada ha estat enfocada des de l'experiència familiar de la persona ponent i molt des de la perspectiva històrica, trobant a faltar l'ús d'elements de connexió amb el grup.

¹⁴ En fases anteriors del programa, els instituts escollien l'alumnat participant amb sistemes específics. En alguna edició havien coincidit alumnat de diferents centres escollits amb criteris diferents: en alguns instituts per mèrits acadèmics, i en d'altres per interès de l'alumnat i sorteig (edició Jose Manuel).

Posteriorment s'han introduït nous enfocaments divulgatius per ampliar la connexió i motivació del grup (p.e, una pel·lícula, llegir algun llibre, etc).

9. **Acompanyar el grup en la preparació autogestionada d'un homenatge a les persones deportades víctimes del camp.** Si el grup no està ben cohesionat, poden tenir dificultats en autoorganitzar-se per preparar l'homenatge. L'equip del Departament de Cooperació i Solidaritat realitza una primera sessió amb els joves per aquí els expliquin la idea d'homenatge i orientar la seva implementació. A partir d'aquesta sessió els/ les joves poden trobar-se dos o tres vegades. El fet que hagin vingut els/les joves participants de l'edició anterior a la sessió informativa i hagin explicat el que van fer ells aporta idees al grup. D'altra banda, per a la preparació d'aquest acte es valora que el grup reuneixi sensibilitats, habilitats i competències diverses que puguin complementar-se i integrar-se¹⁵.
10. **Reunió informativa a les famílies.** Aquesta reunió s'orienta a explicar els objectius de l'activitat a les famílies, els aspectes pedagògics i d'aprenentatge així com les qüestions logístiques. Les persones entrevistades destaquen que l'interès principal de la major part de les famílies són les qüestions logístiques. Es destaca la necessitat que les famílies entenguin els objectius i característiques de l'activitat per a què s'impliquin en l'acompanyament emocional dels/ les joves.

La comissió acompanyant

Es configura un equip idealment de tres persones, un/a docent, un representant institucional (regidor/a o alcaldessa) i una persona tècnica de l'Ajuntament que a banda d'acompanyar el grup en la visita, contribuirà a sensibilitzar el seu equip tècnic abans i després de l'activitat. El professorat s'ofereix voluntàriament a formar part de la comissió. Són docents que presenten algun tipus de motivació per acompanyar l'activitat. Entre els professorat que es presenta voluntari es realitza un sorteig per escollir la/ les persones que participaran, mirant per a què no hi hagi repeticions de professorat entre les diferents edicions.

Pel que fa el personal de l'Ajuntament participant, es valora que siguin persones amb habilitats de connexió i acompanyament del grup. Això és important per a contribuir a cohesionar el grup, dinamitzar-lo i contextualitzar-lo en la fase

¹⁵ L'acte d'homenatge ha de ser una proposta creativa i artística. Es poden realitzar expressions musicals, literàries, periodístiques, plàstiques, etc.

preparatòria (p.e, via el grup de Whatsapp que es constitueix). En les diferents edicions hi ha participat per part de l'Ajuntament regidors/es de diferents carteres, per exemple, medi ambient, joventut, alcaldia, etc. També es destaca que el fet que en la comissió acompanyant hi hagi personal de l'Ajuntament és un valor afegit ja que aquestes persones contribueixen amb un rol dinamitzador del grup, diferent al del professorat.

Sovint la comissió acompanyant, en el marc de les primeres reunions de coordinació amb el Departament de Cooperació i Solidaritat, contribueix amb idees a preparar les accions de la fase preparatòria (p.e, aportant idees sobre els aspectes a considerar a l'hora de valorar i seleccionar el jovent participant; preparant dinàmiques trenca-gel i de cohesió de grup per a les primeres trobades que es realitzen amb el grup un cop seleccionat, la provisió d'elements de contextualització al grup a través dels canals de comunicació establerts (p.e, grup de whatsapp) o xerrades, etc.).

La participació del professorat en l'activitat ha estat, en algunes edicions, escassa. El professorat entrevistat destaca que la principal limitant del professorat és haver de deixar les famílies i gestionar la logística que se'n deriva (p.e, cangurs, suport familiar, etc.). També es valora que hi ha un cert respecte al risc i la responsabilitat de què pugui passar alguna cosa. En aquest sentit es destaca que l'edat del professorat pot determinar la seva motivació per a participar en l'activitat.

També es destaca la importància que per al bon funcionament de l'activitat, entre l'equip acompanyant hi hagi sempre algú que hi hagi estat prèviament.

Recomanacions (fase preparatòria)

EFCIA.R.4. Elaborar unes orientacions per als centres educatius per a la difusió de l'activitat entre l'alumnat per assegurar que l'activitat no s'utilitza per a premiar determinats alumnes (p.e, els que tenen bones qualificacions), sinó que es fa accessible a tot l'alumnat que hi pugui estar interessat. Incloure orientacions per generar una reflexió en clau d'equitat de gènere. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.5. Convocar, en la fase preparatòria, professorat de referència de les àrees de coneixement relacionades de cada institut participant (p.e, historia,

filosofia) per establir els mecanismes de difusió de l'experiència a nivell de centre en la fase de retorn (fase posterior a la visita) i coordinar els mecanismes de difusió de l'activitat l'any següent mitjançant una sessió informativa de l'alumnat participant. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.6. Ampliar l'aprofitament dels aprenentatges per part de les persones acompanyants, establint algun encàrrec als membres de la comissió acompanyant per a què a la tornada comparteixin les reflexions generades en els seus llocs de treball.

EFCIA.R.7. En l'activitat de contextualització històrica, vetllar per l'ús d'algun enfocament pedagògic actiu: partint dels interessos i preguntes d'indagació que l'alumnat pugui formular prèviament, fer-los participar activament en el recull d'informació, aportar-la i completar-la durant la sessió. També és rellevant contextualitzar localment l'activitat, explicant, p.e, que entre els deportats als camps de concentració nazis hi havia persones de Santa Coloma de Gramenet. Donar i treballar prèviament aquest coneixement resultaria d'interès per vincular l'experiència a nivell local. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.8. Valorar la possibilitat d'ampliar l'encàrrec que es fa a l'alumnat, complementant la preparació i realització d'un homenatge col·lectiu a les víctimes dels camps amb un treball individual de lliurin en forma de producte a la tornada de la visita i que permeti un processament individual de l'experiència i una elaboració i reflexió pròpia (p.e, diari de viatge en qualsevol format (paper, digital, gràfic). Aquests productes també poden ser d'utilitat a la tornada per a preparar algun tipus de producte de difusió de l'experiència i la base per a què els centres educatius puguin estirar del fil i generar altres activitats d'aprenentatge. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i una representació de professorat.*

EFCIA.R.9. En la sessió informativa amb les famílies, organitzar dues parts clarament separades: 1) l'explicació pedagògica de l'activitat, 2) l'explicació de les qüestions logístiques. En la primera part, utilitzar algun element de connexió emocional de les famílies amb l'activitat i el Memorial, p.e, algun vídeo del Memorial, alguna petita explicació per part de l'equip pedagògic del Memorial, etc. per a compartir amb elles els objectius i l'enfocament pedagògic de l'activitat. Generar una dinàmica participativa sobre aquests aspectes amb les famílies, fer posada en comú. Després iniciar la part sobre els aspectes logístics del viatge. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.10. Preparar una sèrie de recursos de cohesió de grup a poder ser utilitzats en el cas que el grup tinguin dificultats de cohesió. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

Fase de visita al Memorial de Buchenwald i de Mittelbau-Dora

11. **Acompanyar el grup de joves durant els dies de la visita.** Les activitats que es porten a terme durant els 5 dies de l'estada estan facilitada per l'equip pedagògic del Memorial de Buchenwald seguint el programa descrit en l'apartat 2.1.3 d'aquest informe. En termes generals, tant el professorat com l'alumnat i els membres de les comissions acompanyants entrevistats han mostrat satisfacció amb la proposta d'activitats realitzada des del Memorial com amb l'estil d'acompanyament de la persona que la realitza.
12. **Facilitar al grup de joves la realització de l'homenatge a les víctimes del camp en el memorial commemoratiu de Buchenwald.** Aquesta activitat, que es realitza el 4art dia de la visita, pot acull tot tipus d'expressió artística. Alguns dels homenatges realitzats en les diferents edicions han integrat la lectura d'escrits i poemes, l'ofrena d'obres artístiques (p.e, flors fetes pels joves, quadres, etc.), l'acompanyament amb música i cançons, etc.
13. **Documentar l'experiència.** Si bé són els propis joves participants i la comissió acompanyant els qui documenten lliurament i per iniciativa pròpia l'experiència, cal destacar que l'any 2014 es va incorporar a la comissió acompanyant el fotògraf Sergi Bernal amb l'objectiu de documentar fotogràficament l'experiència i amplificar el testimoni del projecte als joves i la ciutadania de Santa Coloma de Gramenet¹⁶.

Recomanacions (fase visita):

EFCIA.R.11. Organitzar el registre de l'experiència durant la visita per part dels/ les joves, p.e, a través d'un diari de l'experiència, realitzant un reportatge fotogràfic o de vídeo, un diari d'emocions i fets del dia, etc., possibilitant que els joves adquireixin diferents rols durant la visita i contribueixin a la confecció d'un producte final o recurs d'utilitat per a la difusió posterior i treball dins dels instituts.

¹⁶ La tècnica utilitzada pel Sergi Bernal va ser la retro-imatge que consisteix en la fusió d'imatges d'arxiu del camp amb fotografies actuals en les que hi sortien els joves.

Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i a una representació de professorat.

Fase posterior de tornada a Santa Coloma, difusió de l'experiència i tancament de l'activitat¹⁷

14. **Organitzar la rebuda del grup per part de l'Alcaldia.** En aquestes trobades els grups han compartit l'experiència amb l'alcaldessa valorant la visita i els aprenentatges generats.

15. **Incentivar el retorn de l'experiència per part dels joves en cada un dels instituts.** Cada institut preveu i disposa d'un temps més o menys extens per a què els/les joves participants puguin compartir l'experiència amb la resta del grup classe. El fet que aquesta acció depengui del criteri, motivació i possibilitats de cada professora/a fa que fins ara s'hagi realitzat de diferents maneres en els centres. En alguns, els/ les joves participants han explicat durant uns minuts l'experiència als seus companys, mentre que en altres centres, hi han dedicat més temps i han estirat del fil per a que esdevingui un recurs per al altres centres s'ha possibilitat que els joves realitzin una petita presentació de l'experiència amb suport *power point* incentivant una reflexió posterior amb el grup classe¹⁸. Les persones entrevistades han destacat que, en termes generals, el fet que l'explicació de la Segona Guerra Mundial es realitzi més endavant en el marc de l'assignatura optativa d'història contemporània i que siguin pocs els/les joves participants

¹⁷ En tornar, es deixa una setmana d'adaptació al grup de joves per a què puguin compartir l'experiència amb la família i les amistats més properes. Durant el viatge, alguns estudiants han fet vídeos, alguns diaris. Aquests registres permeten compartir l'experiència, de manera individual, amb els seus entorns.

¹⁸ En algunes edicions els/les joves participants han fet grups per a l'elaboració de la presentació *power point*. Els alumnes valoren que el fet que siguin elles mateixes les persones que transmeten l'experiència als seus companys/es fa que hi hagi una escolta més activa per part del grup classe. Aquestes presentacions també han servit per informar i explicar l'experiència l'any següent als grups classe de 4art durant la fase d'inscripció (convidats en hores de classe d'història, de tutoria, etc.). El fet que siguin els/les mateixos/es joves que han participat en l'edició anterior els/les que expliquin l'experiència facilita la motivació de l'alumnat a participar i a la vegada consolida els aprenentatges dels alumnes que han participat en esdevenir conscients del que han après en haver-ho de transmetre.

de cada institut, afegit a altres factors específics de centre, dificulta que els centres estirin del fil de l'activitat passant una mica desapercebuda¹⁹. No obstant, el professorat amb interès en la memòria democràtica vetlla per a generar una continuïtat d'experiències. Alguns dels docents entrevistats participen, per exemple, d'altres iniciatives com ara les organitzades pel [grup de treball DEMD \(Exili, Deportació i Holocaust\)](#) impulsat pel Departament d'Educació amb el suport del Memorial Democràtic. Es tracta precisament d'un grup de professors/es que intercanvien experiències i generen recursos per a treballar aquests temes amb l'alumnat. S'organitzen, per exemple, les jornades d'Experiències Didàctiques de Memòria Històrica. Algun dels docents acompanyant d'algun dels grups de Santa Coloma, ha convidat als alumnes a participar d'activitats en el marc d'aquest grup, com ara la celebració del Dia internacional en record de les víctimes de l'holocaust i de prevenció de crims contra la humanitat. En l'edició de l'any 2019, alguns alumnes hi van assistir per tocar música en l'acte de commemoració. El professorat entrevistat participant en aquest grup valora molt positivament els recursos pedagògics que s'hi comparteixen.

16. **Organització d'un acte públic en el marc de les Jornades per la Pau i la Cooperació per a difondre l'experiència.** Aquest acte, en el que hi participen activament els joves testimoniant l'experiència, pot anar acompanyat d'una exposició fotogràfica o de la projecció d'algun vídeo (p.e, [vídeo](#) penjat a la plataforma Youtube). En alguna edició, una vegada arribats a Santa Coloma, els joves han preparat algun producte audiovisual

¹⁹ Alguns dels docents entrevistats destaquen que l'activitat pot quedar com una experiència acotada i puntual en l'àmbit de l'alumnat participant o pot quedar enriquida i potenciada pel centre educatiu. L'aprofitament de l'activitat dependrà de la realitat de cada centre, de la implicació de l'equip directiu, de les activitats que es vulguin generar, etc. Alguna persona entrevistada planteja que el context de renovació pedagògica que està vivint el sector de l'educació pot comportar dificultats per a donar-li una significació, donat que el fet que "els continguts i el temari es dilueixin", pot fer que l'alumnat "deixi d'aprendre conceptes que els faran persones". En aquest sentit, s'identifica que la implicació de la coordinació pedagògica pot contribuir a donar continuïtat a l'activitat. El fet que la gestió de l'activitat sigui realitzada directament pel docent que l'acull i no existeixi un procediment per a implicar la coordinació des de la pròpia activitat, contribueix a que, si l'organització del centre no es basa en una bona coordinació i comunicació entre departaments, no es cerquin solucions de centre per a donar a continuïtat a l'activitat.

(vídeo) amb el suport de membres de la comissió acompanyant per a ser difós.

17. **Invitació als joves a participar en diferents actes i jornades de memòria històrica i cultura de pau.** Un exemple és el dia 27 de gener, en el que es realitza un homenatge a les víctimes de l'holocaust en el monument a les persones deportades de Santa Coloma de Gramenet. En algunes ocasions s'ha convidat als joves a participar a l'acte presentant algun escrit. Un altre exemple és el dia dels Drets Humans, per al qual s'ha convidat en algunes edicions als joves a participar d'alguna acció comunicativa (p.e, realitzar una vídeo en el que llegeixin els drets humans). En alguna edició també s'ha proposat als/les joves a compartir l'experiència a l'aula de gent gran. El grau de cohesió del grup i de dinamització posterior amb ells incideix directament en que els joves tinguin predisposició posteriorment al viatge en participar en aquest tipus d'actes i activitats. D'altra banda, els joves entrevistats també plantegen la necessitat que aquest tipus d'activitats estiguin dissenyades en formats atractius per als joves. El fet que els joves siguin contactats a través de diferents canals (p.e, a través del Departament de Cooperació i Solidaritat, Alcaldia o Memòria Històrica) no dificultar l'eficàcia de la coordinació.
18. **Difusió de l'activitat i experiència en els mitjans de comunicació.** Els joves han estat entrevistats en nombroses ocasions pels medis de comunicació locals, com ara és el cas de l'any 2014 en el que alumnes de l'Institut Numància, van explicar la seva experiència al programa [Pensió Completa de la televisió de Badalona](#).
19. **Avaluació de l'activitat amb els membres de la comissió acompanyant i l'equip pedagògic de Buchenwald.** El Departament de Cooperació i Solidaritat sol·licita un retorn als membres de la comissió acompanyant per internet. En alguna ocasió, la comissió ha estat convocada per a realitzar una reunió d'avaluació i identificar propostes de millora que han estat incorporades posteriorment.
20. **Difusió d'informació sobre activitats, i esdeveniments i recursos vinculats a la memòria històrica als/les joves.** En funció del grau d'implicació, els membres de la comissió acompanyant poden seguir enviant materials i recursos rellevants al grup de joves a través del grup de Whatsapp constituït per a la gestió de l'activitat. En algunes edicions aquest grup s'ha mantingut actiu mentre que en d'altres no ho ha fet.

Recomanacions (fase posterior):

EFCIA.R.12. Constituir una comissió de professorat de referència que impulsa la participació en l'activitat en cada centre per a poder consensuar les mínimes activitats de retorn de l'experiència al grup classe i al centre. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.13. Valorar la possibilitat d'incloure, entre les activitats de retorn de l'experiència als centres, l'organització i realització creuada del retorn, és dir, possibilitar que per petites comissions, joves d'altres instituts puguin compartir l'experiència en altres instituts. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i una representació de professorat.*

EFCIA.R.14. Vetllar per a què el format de les activitats comunicatives i de difusió de ciutat en la que es demana la participació dels joves estiguin concebudes en formats comunicatius atractius per als joves. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat i al departament de Comunicació de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.15. Concentrar d'interlocució amb els joves, posteriorment a la visita, en una sola unitat o departament de l'Ajuntament. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

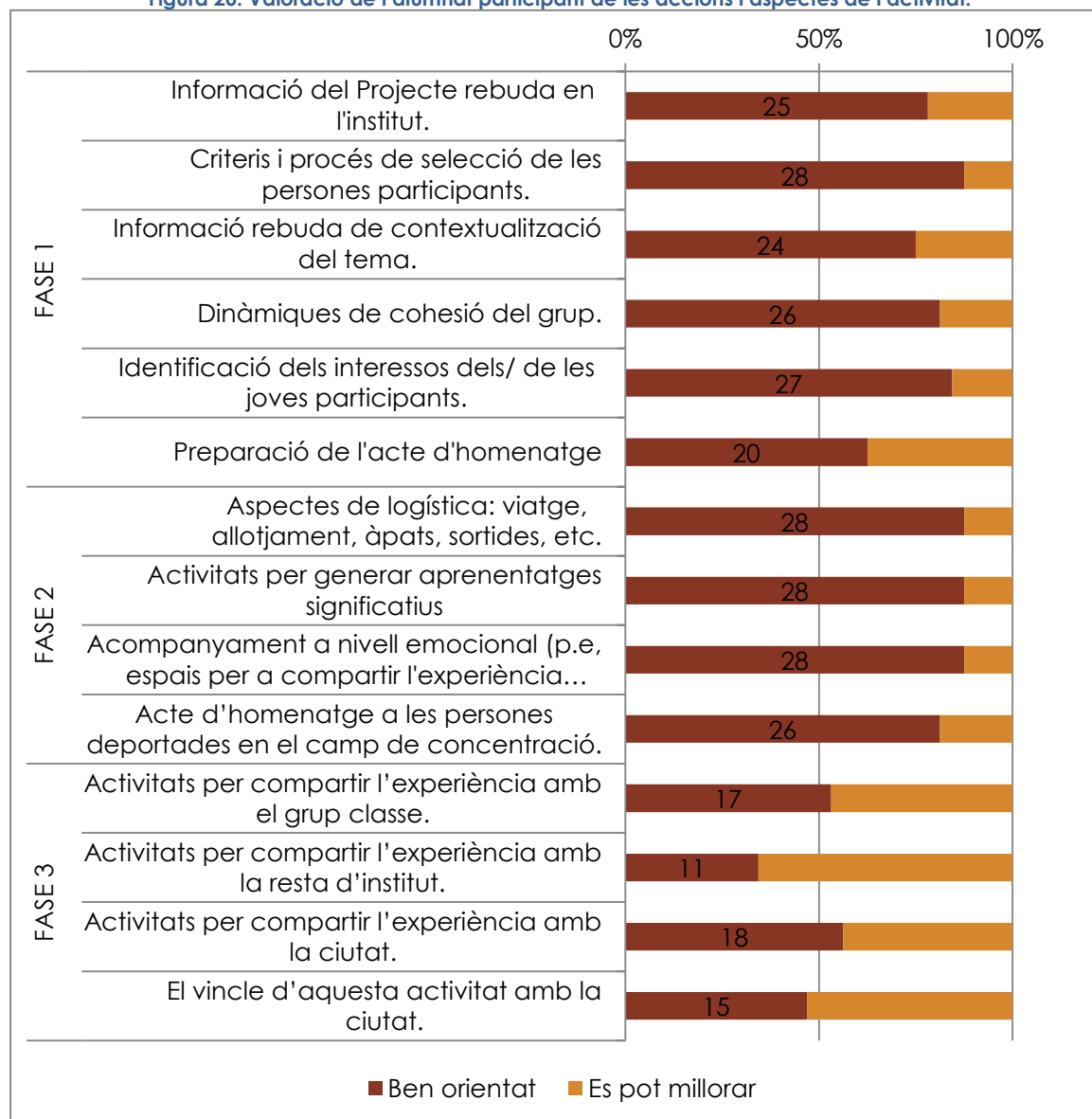
EFCIA.R.16. Planificar les activitats de difusió de ciutat en les que es sol·licitarà la participació del grup de joves (p.e, acte de presentació, acte del 27 de gener i acció del dia dels drets humans) en la fase preparatòria de l'activitat per a poder informar-ne prèviament als joves i establir un compromís de participació actiu i específic. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.17. Incloure una última reunió de tancament amb el Departament de Cooperació i Solidaritat per a avaluar l'experiència i explicar els recursos existents en el municipi i activitats que s'impulsen de foment de cultura de pau per incentivar la seva participació (p.e, explicar l'experiència en el marc de la Xarxa de Ciutats defensores), fer voluntariat en algunes campanyes de l'Ajuntament, etc. Generar en aquesta sessió una reflexió sobre la importància de mantenir una actitud crítica sobre els fenòmens d'entorn i generar un compromís individual. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.E.18. En la reunió de tancament, plantejar la possibilitat als joves d'inscriure's a una llista/ butlletí informatiu per a seguir rebent informació sobre recursos, activitats i actes relacionats. Aquesta llista aglutinaria el conjunt de joves que volen seguir informats i hi podrien contribuir els membres de les comissions acompanyants de les diferents edicions que vulguin seguir informant als/ les joves. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat i a l'àrea d'Educació i Joventut de l'Ajuntament.*

Les percepcions de l'alumnat sobre l'eficàcia de les accions plantejades (recollides a través del qüestionari) apunten a la necessitat de millorar les accions principalment de la Fase 3 de difusió i tancament de l'activitat, tal i com s'aprecia a la figura 20.

Figura 20. Valoració de l'alumnat participant de les accions i aspectes de l'activitat.

Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari a l'alumnat participant.

El jove entrevistat considera que la "clau de l'èxit" d'aquesta activitat en relació a altres activitats d'aprenentatge que es puguin portar a terme a l'institut és el fet de l'experiència vivencial, que inclou el viatge i l'aprenentatge in situ en el mateix lloc dels fets. Alguns posen d'exemple l'impacte que els va generar el fet de poder conèixer supervivents del camp durant l'estada (en l'edició de l'any 2015), o de veure els crematoris (en totes les edicions). Descriuen que l'impacte emocional que els ha generat ha estat molt gran i que això porta a reflexionar

sobre el tema i madurar com a persona, a banda d'adquirir coneixements històrics sobre els fets.

En aquest sentit alguns d'ells reflexionen sobre la necessitat de que s'actualitzin les metodologies d'aprenentatge dels instituts per a possibilitar experiències actives d'aprenentatge des de metodologies que arribin a fer els aprenentatges significatius i globalitzats, és a dir, relacionant-los amb el seu dia a dia i els reptes socials i ambientals globals. Consideren que, en aquest procés, conèixer testimonis i històries de vida (p.e, persones que hi van ser, persones exiliades, etc.) facilita la connexió emocional amb la temàtica i canalitza de manera més directa l'aprenentatge a partir de les activitats que es puguin portar a terme. L'alumnat entrevistat exposa que en els estudis secundaris es dedica molt temps a estudiar la prehistòria i història antiga, arribant-se a la Primera Guerra Mundial, i no arribant-se a explicar la guerra civil. En el batxillerat, en l'assignatura optativa d'història moderna, s'estudia la història d'Espanya i la segona Guerra Mundial. Els estudiants destaquen que a Alemanya resulta obligatori anar a un camp de concentració. D'altra banda, també apunten que es tracta d'una activitat molt diferent a visitar un museu o una exposició. Alguns dels/ de les joves expliquen que van als museus en el marc de les sortides que s'organitzen en els centres educatius, però que com a jovent, no freqüenten gaire els museus. Per això també consideren que els recursos de sensibilització en l'àmbit de la memòria històrica que consisteixen només en exposicions sovint no acaben de generar una connexió amb el jovent.

Pel que fa els factors d'èxit de l'activitat vinculats a la seva organització destaquen que les fases de preparació i realització de l'activitat faciliten la contextualització i la integració del grup. Així, alguns alumnes entrevistats valoren que abans de viatjar es dediquin diferents sessions en les que l'alumnat participant es coneix i es comença a cohesionar el grup. També es considera com un element estratègic per a què l'activitat tingui èxit la disponibilitat, empatia i saber fer de l'equip acompanyant (professorat i equip municipal). En aquest cas, el jovent entrevistat de diferents edicions han valorat positivament la predisposició dels equips d'acompanyants. D'altra banda es valora molt positivament la rellevància del programa d'activitats durant la visita i les metodologies de generació de reflexió per part de l'equip educatiu. Específicament es menciona la preparació de l'homenatge a les víctimes i destaquen que la motivació per a poder aportar les seves habilitats en la preparació així com l'aspecte emocional el dia de la seva realització.

L'alumnat també posa en valor el coneixement i les capacitats de l'equip educatiu de Buchenwald per a impulsar la reflexió en ells durant el temps que dura l'experiència. D'igual manera es valora que el rol de coordinació i d'impuls de l'equip de cooperació de l'Ajuntament és clau en fer possible aquesta

experiència. Els/les joves entrevistats/des han valorat que el programa i la intensitat de la vivència durant l'estada és de molta intensitat emocional. En aquest sentit, valoren positivament els moments de distensió grupal a les tardes-vespre (per exemple, a través de moments de joc de taula, etc.) per a poder desconnectar de tota vivència acumulada durant el dia.

Algunes idees que el jovent ha tingut per compartir l'experiència i motivar la implicació i participació d'altres joves durant la fase posterior són:

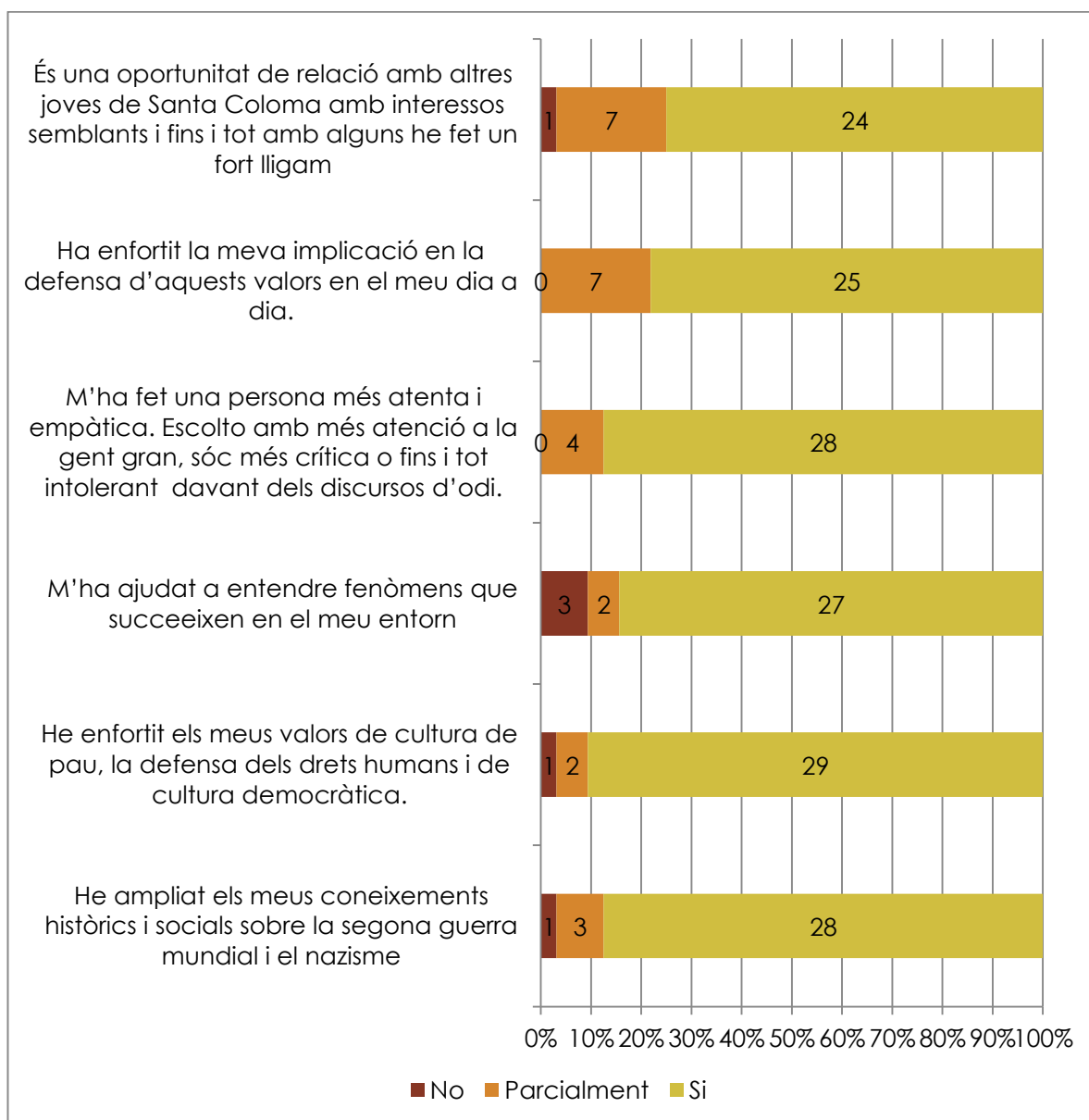
- Sol·licitar a l'alumnat que registri uns minuts de vídeo cada dia del viatge amb l'expectativa que tenia i el que ha passat. Amb aquest material es podria realitzar un documental que pot servir com a recurs educatiu dins l'aula.
- Registrar les reflexions que es generen a nivell individual a la tornada, en el dies recents, p.e, a través de vídeos, i fer-ne difusió tant internament a l'Ajuntament com a nivell de ciutat.
- Organitzar una exposició amb els aprenentatges i experiència en els equipaments culturals de la ciutat.

c) *En quina mesura s'han assolit els resultats esperats?*

c.1 Percepció de l'alumnat

La major part de l'alumnat consultat a través del qüestionari ha considerat que l'activitat els ha permès assolir els 6 resultats esperats apuntats (figura 21).

Figura 21. Valoració dels resultats de l'activitat per part de l'alumnat participant.

Font: Elaboració pròpia a partir de les respostes al qüestionari.

Els aspectes que han contribuït de manera especial als resultats segons l'alumnat enquestat han estat la qualitat de l'acompanyament durant la visita. Un dels aspectes que s'han trobat a faltar a estat més temps i orientacions per al retorn i difusió de l'experiència en tornar. Es destaquen resultats en l'àmbit de la convivència i les relacions, els coneixements històrics i l'aprenentatge sobre els valors democràtics (figura 22).

Figura 22. Explicacions aportades per l'alumnat sobre els resultats de l'activitat.

..." La Pamela, la guia que vam tenir és una gran professional, el més important va ser tenir una guia entregada i bona com ella"....

..." Sincerament va ser un viatge que em va agradar i remoure molt. Molt bé organitzat i una experiència que hauria de ser obligatòria"...

..."La memòria històrica està ben plantejada per a defensar la memòria de persones innocents, però no pot ser un mitjà o pretext per a reescriure la història des de plantejaments ideològics. Per cert, alguns organitzadors i acompanyants eren comunistes, o s'identificaven com a tals, la qual cosa implica defensar una ideologia igual d'assassina i totalitària que el nazisme"...

..."El viaje fue algo muy bueno, en gran parte gracias a Pamela que hizo que dos años después aun me acuerde de bastantes cosas de las que nos explico y en general el viaje fue algo bueno y sobretodo la edad a la que se hace el viaje diría que es la mejor"....

..."La guia i explicació de les persones que ens van acompanyar va ser magnífica, el punt dèbil de l'activitat es que al tornar no ens van donar l'espai ni el temps suficients però poder compartir l'experiència amb la resta dels companys"...

..."Trobo que participar en aquest projecte aporta aprenentatges vivencials, significatius i que permeten desenvolupar l'esperit crític dels adolescents degut a les emocions viscudes que, per mi, van ser molt intenses. Passava d'estar plorant i amb els pèls de punta per conèixer i ser partícip de l'horror Nazi (mai oblidaré els silencis que es feien als autocars que ens retornaven a l'hotel després de passar el dia als camps de concentració) a passar-ho d'allò més bé amb gent que acabava de creuar-se en el teu camí però que, en aquell moment, són un recolzament molt important (jo vaig fer una amistat que mantinc avui dia). És cert que ja era sensible a aquests temes però, tot i això, l'experiència em va canviar com a persona. No puc acabar sense agrair-vos que tireu endavant aquest projecte. Gràcies per deixar-me participar i oferir-me l'oportunitat de conèixer i parlar amb supervivents d'aquell horror i que em van donar una lecció de vida i humanitat"...

..."Fue el mejor viaje de mi vida. Aprendí muchísimo y me hizo crecer como persona. Estoy muy agradecida de que en Santa Coloma se hagan este tipo de cosas para seguir insistiendo en un tema tan importante como lo son los campos de concentración y todo su historia, para no olvidar nunca el pasado. Tanto mis compañeros como yo volvimos como muchísimo aprendizaje nuevo y con ganas de explicar todo lo que habíamos aprendido. Muchísimas gracias de verdad por la oportunidad"....

..."Va ser un viatge increïble, m'agrada molt aquest període històric i coneixer-ho tot. És increïble com la humanitat arriba a aquests límits, i crec que és un viatge que s'hauria de fer amb tothom una vegada a la vida"...

..."El viatge em va semblar una experiència molt enriquidora tant pel que fa a adquirir nous coneixements històrics com pel que fa a reforçar les meves postures de condemna a aquests discursos d'odi. A més vaig estar molt còmode amb la gent amb la qual vaig anar i, en tot el conjunt, va ser un viatge molt interessant"...

..."Va ser una gran oportunitat per ampliar coneixements històrics, treballar l'empatia i fer un treball de relació del passat amb el present"...

Després d'aquesta experiència, vaig començar a interessar-me molt més per la política i la història, fins el punt que m'agradaria continuar estudiant això en un futur.

..."Aquest viatge és un bon moment per conèixer més la història i poder contextualitzar el que s'ha après durant les classes, el que s'ha comentat a casa o del que t'has informat. Poder visitar els camps de concentració et fa adonar de manera més propera del que va succeir i et canvia, sense dubtes, la teva manera de ser. Potser hagués estat bé preparar una mica més l'acte i no deixar-ho per l'últim moment"...

..."Per altra banda, el fet d'assistir a ""l'homenatge a les víctimes de l'holocaust i altres guerres"" realitzat al Liceu (no sé si s'hi va sempre, però nosaltres hi vam poder anar gràcies a la Núria Hoyo), fa que el vincle amb aquest tema tan important segueixi fort. Estic molt agraïda de formar part d'aquest projecte!"...

Els joves entrevistats consideren que aquesta experiència els ha aportat una diversitat de beneficis, principalment en l'àmbit del creixement i la transformació personal. Entre aquests destaquen:

- Coneixements sobre els fets històrics. Tot i que en l'assignatura d'història es tractat l'holocaust, el fet de rebre tota la informació in-situ durant una setmana contribueix a que els alumnes amplïin els seus coneixements històrics.
- El fet de poder conèixer altres joves del municipi amb interessos semblants i poder compartir amb ells l'experiència vivencial durant tota una setmana, tant la referida a l'aprenentatge com a la de convivència. Es destaca especialment els moments de finalització de les jornades en les que han pogut cordialitzar entre ells/es a través d'estones de conversa, jocs de taula, etc. Es destaca la possibilitat que aquesta experiència ofereix de conèixer les realitats d'altres joves del municipi amb els que es generen vincles més enllà de l'institut de cadascun d'ells.
- Permet tenir una primera experiència de participació en una activitat internacional, animant-los a participar posteriorment en altres activitats internacionals per a joves. Alguns alumnes han participat posteriorment als intercanvis culturals amb joves de Bòsnia dinamitzats pel grup Eirené.
- L'empenta i autoconfiança generada per a seguir participant en altres espais i iniciatives. Alguns d'ells han posat d'exemple el fet que han estat capaços de presentar-se posteriorment en altres iniciatives socials i de memòria històrica com ara el [Premi Marcellí Garriga de fotografia](#)²⁰ (guanyat l'any 2017 (tercer lloc) per un dels joves que van participar del viatge).
- Prendre consciència sobre la necessitat de preservar la memòria històrica i defensar els drets humans per a què no es torni a repetir. També es destaca el fet de tenir la perspectiva sobre com es treballa la memòria històrica en altres països de la Unió Europea en comparació a l'estat espanyol, Catalunya i Santa Coloma, constatant el retard que hi ha hagut a Espanya en articular una política i mesures de memòria històrica. La importància de lluitar pels drets humans.
- Cohesió amb el grup de persones acompanyants, que tot i ser algunes d'elles de l'Ajuntament, van generar un clima de confiança.

²⁰ Organitzat per l'Amical de Mauthausen i altres Camps i el Museu del Ferrocarril de Catalunya en el marc del Projecte Buchenwald.

c.2 Percepció del professorat

Els principals resultats de l'activitat en l'alumnat participant segons els membres de les comissions acompanyants entrevistats són:

- **Reforç dels valors personals de convivència i respecte mutu.**

Segons les persones entrevistades, aquest resultat és especialment rellevant considerant el context en el que part de l'alumnat es desenvolupa. Es destaca que la societat no està sent capaç de donar resposta a les necessitats dels joves. També s'apunta que una part important del jovent és tímid. El fet de poder participar en aquesta experiència facilita que aflorin valors de convivència i de reflexió sobre conceptes com ara la tolerància i l'acceptació de les diferències i la diversitat. Es destaca que el fet de conèixer la història dels deportats i dels camps possibilita als joves el fet de posar-se en el lloc de les persones que van patir aquesta situació. També es descriu que durant la visita poden sorgir conflictes entre els/les joves que generen oportunitats de diàleg i d'aprenentatge.

Les dinàmiques de cohesió de grup i de joc permeten fer interactuar els/les participants. El fet de barrejar joves de diferents centres resulta clau per trencar els possibles estereotips existents entre barris de la ciutat. Alguns docents entrevistats destaquen els canvis en la integració del grup abans i després de l'estada.

El fet de compartir la visita amb persones adultes (comissió acompanyant) també contribueix a que es generin cada dia espais de reflexió conjunta.

També es destaca que l'alumnat participant, tot i ja està motivat per aprofundir en el tema a través de l'activitat i per tant manté un actitud d'interès durant la visita, si que amplia les seves capacitats d'interpel·lació, parlar en públic, preguntar i argumentar. Alguns docents acompanyants expliquen com l'alumnat adolescent sovint no té ganes ni estar avesat a preguntar i participar. El fet que estiguin fora del seu context de grup classe fa que puguin sortir del rol que mantenen en el seu grup.

- **Ampliació de les competències de gestió emocional.**

Existeix un consens entre les persones entrevistades que l'activitat genera un impacte important en l'àmbit emocional. La visita a les instal·lacions del camp (p.e, crematori, barracons, cel·les de càstig, etc.) genera una vivència que fa aflorar emocions com ara la ràbia, la pena, la indignació, etc. Aquesta component emocional és un recurs valuós per canalitzar, a través de la reflexió i elaboració posterior, l'experiència d'aprenentatge.

En les entrevistes s'ha apuntat que cada alumne pot fer una elaboració personal de la vivència, podent tenir aquesta un recorregut més llarg o més curt en funció d'altres factors contextuais i personals com ara el grau d'implicació social i política que tinguin, el tipus d'entorn cultural, els interessos personals i tipus de batxillerat que estiguin fent, l'entorn familiar, el que hagin llegit o coneguin prèviament de la història, etc. En aquest sentit es valora que l'experiència pot tenir major impacte en adolescents en una etapa de desenvolupament més infantil. A

Es estacar també els efectes positius que ha tingut en algunes de les edicions possibilitar que l'alumnat conegui persones supervivents dels camps en el marc de la visita. Es considera que el contacte humà potencia l'experiència. També s'assenyala que malauradament els testimonis vius són menys degut al relleu generacional. Alguns dels acompanyants troben a faltar el testimoniatge viu de supervivents i/o de familiars.

Per últim s'apunta la necessitat d'anar més enllà de la vivència i l'experimentació emocional per a generar reflexió, donar l'oportunitat que els/les joves participants elaborin i finalment es generi un aprenentatge activament. S'apunta la necessitat d'ensenyar als joves a ser crítics, i aconseguir-ho amb aquells que no participen de moviments socials o d'educació en el lleure fora de l'institut.

- **Ampliació dels aprenentatges sobre els fets històrics.**

Un dels principals resultats de l'activitat és l'ampliació dels coneixements sobre els fets històrics que envolten els camps visitats. Es destaca que la classe d'història que es fa a l'institut s'amplia durant una setmana durant la qual la motivació de l'alumnat és excepcional.

- **Reflexionar sobre la vigència de la importància dels valors democràtics i de foment de la pau.**

La reflexió sobre la importància dels valors democràtics i de pau a partir de la interpretació dels fets al voltant dels camps de concentració és un dels principals resultats de l'activitat. Els membres de la comissió acompanyant i l'equip pedagògic del Memorial destaquen que el feixisme i els moviments populistes d'orientacions dictatorials que menyscaben les llibertats i els drets humans constitueixen un risc actual tant a Europea com a escala global, en

el marc de contextos de crisi econòmica i social. Durant la visita es generen nombroses reflexions sobre les conseqüències que té quan la vulneració dels drets humans es tornen una normalitat (p.e, a partir de la constatació que la major part de la societat local va tolerar i permetre els crims comesos en els camps de concentració). En aquest sentit es reflexiona sobre les conseqüències que pot tenir el fet de callar i tolerar la violència en l'entorn. Amb el programa de visites s'aconsegueix que els joves identifiquin les contradiccions de les diferents opcions polítiques i de govern que s'han succeït. És el cas, per exemple, de la visita a la presó de la RDA, en la que els/les joves prenen consciència dels paral·lelismes amb els moviments d'extrema esquerra. Un altre exemple és el reconeixement d'estereotips quan el grup visita la sinagoga d'Erfurt i descobreixen l'obertura de la religió jueva més enllà dels plantejaments de la comunitat ortodoxa. L'equip educatiu del Memorial destaca que els/les joves participants, en acabar la visita, queden sorpresos de saber que quan va acabar la guerra, els soldats americans van interpel·lar la població alemana sobre el que va succeir i majoritàriament es va argumentar que "no sabien el que succeïa perquè no van veure res". El professorat entrevistat valora molt positivament les capacitats de l'equip educatiu del Memorial per a desplegar eines d'interpel·lació i de reflexió constant sobre les diferents perspectives, de valoració crítica dels fets i de la informació disponible.

Alguns dels temes d'actualitat que sorgeixen en aquesta reflexió perquè plantegen contradiccions similars són la crisi dels refugiats a Europa o l'augment d'opcions polítiques i de governs xenòfobes. L'objectiu és generar un compromís entre els joves per a mantenir actituds combatents de l'odi, la discriminació i la intolerància.

- **Connexió i resinificació amb la pròpia història familiar en el marc de la Guerra Civil.**

En el cas d'alguns dels/ les joves, l'activitat ha possibilitat una reconexió amb la pròpia història familiar donat que ha fet que els/les joves preguntessin a les seves famílies sobre la seva història particular. Alguns joves han compartit que els seus avis/ àvies havien hagut d'exiliar-se durant la Guerra Civil. L'activitat els ha generat l'oportunitat d'estirar del fil de la seva pròpia història familiar. A partir dels coneixements adquirits amb la visita, han pogut reinterpretar i resinificar la seva història familiar.

Es destaca que una vegada el grup ha tornat de la visita, es deixa uns dies de marge per a què els joves assimilin l'experiència. Durant aquests dies

immediatament després de la tornada és quan sovint els joves indaguen en les històries familiars.

- **Ampliar l'autoconfiança i despertar la motivació per seguir participant en experiències similars, així com incentivar la implicació social.**

Les persones entrevistades destaquen que els factors contextuais i personals dels joves participants incideixen en la capacitat que l'activitat té d'incentivar la seva implicació social un cop tornen. Es descriu com en alguns casos, a la tornada, els/les joves s'impliquen en altres activitats. El Grup Eirené posa d'exemple la creació d'una secció jove a la seva entitat per les ganes dels/les joves de seguir impulsant experiències de cultura de pau. També es destaca que si bé no tots els/ les joves s'acaben implicant socialment, aquest tipus d'activitats sí que promouen un enfortiment de la seva autoconfiança, demostrant-se a ells mateixos que poden participar d'experiències d'aquest tipus que suposen tota una sèrie de reptes relacionals, de planificació i auto-organitzatius per a ells i elles.

Recomanacions:

EFCIA.R.18. Dissenyar un "encàrrec" o producte final d'investigació que els joves participants hagin de fer i lliurar que toqui diferents àmbits d'aprenentatge de l'experiència, entre els quals els de continguts (fets històrics), l'emocional, el relacional, etc. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i a una representació de professorat.*

EFCIA.R.19. Elaborar una pauta de suport als/ les joves participants per a què a la tornada, puguin compartir la seva experiència en els instituts interpellant als companys de classe i alumnes amb una sèrie de preguntes dinamitzadores del debat (p.e, quina relació poden tenir aquests fets amb moviments repressius actuals?, etc.). A partir d'aquestes preguntes, els centres educatius poden seguir elaborant i estirar del fil de l'activitat com un recurs educatiu. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i a una representació de professorat.*

EFCIA.R.20. Incentivar els/les joves participants a indagar sobre la història familiar en la fase de preparació de la visita per a ampliar la seva significativitat. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.21. Incloure en el programa d'activitats durant la fase de la visita, una sessió d'identificació de problemàtiques/ fenòmens de la realitat davant dels quals els/ les joves se senten interpellats/des, i s'identifiquen amb el tema de fons

tractat per generar una reflexió sobre les seves preocupacions i conduir-los a fer el salt a la dimensió global. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i a una representació de professorat. També equip pedagògic del Memorial de Buchenwald.*

EFCIA. R.22. Identificar els moments durant la visita en els que els/les joves generen i elaboren a partir de les emocions i reflexions, els moments de revelació. La seva identificació pot permetre realitzar algun exercici en aquell moment per tal de gestionar i projectar l'aprenentatge. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament i a una representació de professorat. També equip pedagògic del Memorial de Buchenwald.*

EFCIA. R.23. Incorporar en la sessió de tancament de l'activitat amb l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat una reflexió comparativa de "com vaig sortir de Santa Coloma (punt de partida cognitiu, emocional, etc.), "què m'ha passat" durant la visita i "com torno", tant a nivell de grup com personal. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.24. Sol·licitar a l'alumnat que registri uns minuts de vídeo cada dia del viatge amb l'expectativa que tenia i el que ha passat. Amb aquest material es podria realitzar un documental que pot servir com a recurs educatiu dins l'aula. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.25. Registrar les reflexions que es generen a nivell individual a la tornada, en el dies recents, p.e, a través de vídeos, i fer-ne difusió tant internament a l'Ajuntament com a nivell de ciutat. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIA.R.26. Organitzar una exposició amb els aprenentatges i experiència en els equipaments culturals de la ciutat. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

A la figura 23 es mostren les propostes de millora realitzades per l'alumnat que ha contestat el qüestionari enviat.

Figura 23. Propostes de millora realitzades per l'alumnat sobre l'activitat.

- a) ..."Potser seria important fer xerrades als centres educatius sobre aquests temes i sobre tota la memòria històrica de la ciutat, ja que és molt desconeguda la revolta social colomenca durant el franquisme. Vaig fer el TDR sobre la resistència colomenca del 1936 fins el 1978 i totes les millores materials assolides gràcies a la ciutadania, considero que és un tema adient i important per a tractar i divulgar"...
- b) ..."No utilitzar la memòria històrica per a reescriure la història i evitar participants que siguin d'ideologies extremistes (d'extrema dreta o extrema esquerra)"....
- c) ..."Lo único que yo llevaría a cambiar sería el memorial que se hizo, entiendo que se haga un memorial pero no se si para unos niños de 16 hacerlo es lo mejor porque explicarle y que vivan lo que pasó esta bien y aprendes a respetar estos temas y te enriquece pero alomejor un memorial es algo más grande que unos chicos que acaban de aprender de primera mano lo que paso y si el memorial se tiene que hacer almenas que se prepare de antemano antes del viaje para que no sea un memorial a medio hacer y en mi opinión mal hecho(el de 2018) en mi opinión"...
- d) ..."Com ja he dit abans, el fet de donar més temps i un espai però compartir l'experiència amb la gent què no hi va poder anar"...
- e) ..."S'hauria d'explicar les vivències per tots el centres per a conscienciar, ja que últimament el feixisme està creixent"...
- f) ..."Es podrien fer actes més visibles. Hi ha poca informació a la ciutat..."
- g) "...És important conèixer la situació i el context històric, i considero molt interessant poder trobar gent amb familiars o gent gran que encara hi viu que ho pogués explicar en persona"...
- h) ..."S'hauria d'explicar les vivències per tots el centres per a conscienciar, ja que últimament el feixisme està creixent"...
- i) ..."Va ser una experiència tan positiva que no canviaria res.."..
- j) ..."Una bona opció seria, després de tornar del viatge, realitzar a nivell dels instituts algun tipus de posada en comú per poder fer arribar la nostra experiència als nostres companys i compartir-ne el coneixement"...

4.4 Eficiència

a) S'han establert els mitjans per a la gestió eficient de l'activitat?

Activitat acotada que busca ampliar la cobertura a través de l'equilibri de la participació i les despeses.

Malgrat l'avaluació no s'ha centrat en l'anàlisi de l'eficiència econòmica de l'activitat, en les entrevistes realitzades no es desprèn que la disponibilitat de recursos econòmics hagi constituït un factor limitant en el desenvolupament de l'activitat per als grups de joves que han participat, si bé si que s'ha mencionat la limitació del nombre de persones participants degut a les despeses que genera l'activitat. A continuació, es desglossa el cost de l'activitat per a un grup de 12 joves i 3 acompanyants, com el de l'any 2019, i que s'ha mantingut en totes les edicions de l'activitats (100% de les edicions) cobrint les despeses necessàries.

Cost de l'activitat: grup de 12 joves i 3 acompanyants		
Concepte	Imports	Observacions
Transport aeri via Barcelona-Frankfurt	1.125 €	
Transport en tren o autocar	Tren aeroport- Weimar: 2.050 € Tren Weimar- Erfurt: 128 € Autobus: 130 €	
Estada a l'alberg del Memorial de Buchenwald i menjars	3.395 €	Part de l'estada és pagada per l'aportació dels alumnes (2.400 €) ²¹
Servei educatiu al Memorial de Buchenwald	499,80 €	

²¹ Aportació de l'alumnat participant: 200 € per persona que paguen directament a l'agència de viatges per disminuir el cost de l'import total. En el cas de 12 alumnes participants, són 2.400 €. Cal assenyalar que només s'ha produït un cas en que s'ha becat l'alumne participant d'acord amb la seva família i el centre.

Altres despeses de visites o serveis educatius	Erfurt: 30 € Memorial: 40 €	
Despeses de les persones acompanyants	600 €	Dietes i transports
Altres despeses associades	Autocar a l'aeroport de Barcelona: 280 €	Alguns anys l'anada a l'aeroport s'ha fet pels propis mitjans de les famílies de l'alumnat.
Altres despeses eventuais	A determinar	Assegurances complementàries, si és el cas
Subtotal ²²	8.277,80 €	

Cal assenyalar que alguns anys pot haver existit una variació de fins a un 40% a la baixa o a l'alça dels imports corresponents a la reserva dels transports aeris i de tren o autocar, a través d'una agència de viatges.

Cal mencionar que fins ara s'ha seguit una estratègia de corresponsabilització de les famílies fent pagar una contribució de 200 euros per família/ participant. D'aquesta manera les famílies aporten simbòlicament un part de les despeses que són majoritàriament assumides per l'Ajuntament. Tant els membres de la comissió acompanyant com l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat han destacat la importància de limitar el nombre de persones acompanyants a 3 persones (1 professor/a, una persona tècnica de l'Ajuntament i una persona amb perfil polític) per a possibilitar la participació d'entre 12 i 15 joves.

Coordinació eficaç amb un rol central del departament de Cooperació i Solidaritat, amb oportunitats d'abocar més recursos de coordinació en la fase prèvia i posterior a la visita.

Sobre el tema de l'organització i coordinació de l'activitat, les persones entrevistades valoren la bona coordinació existent amb l'equip del Departament

²² S'ha de considerar que les despeses de l'esmorzar i dinar del primer dia i del darrer dia també van a càrrec de l'alumnat participant i per tant no estan comptabilitzades.

de Cooperació i Solidaritat. A banda dels aspectes de coordinació logística, s'ha destacat la bona predisposició dels membres de la comissió acompanyant per alinear-se i generar sinèrgies durant el visita. Es recalca, en aquest sentit, la importància que té que les persones acompanyants siguin voluntàries i estiguin prèviament contextualitzades sobre el tipus d'experiència que es genera.

Si bé els aspectes de coordinació han funcionat de manera eficient, es destaquen algunes oportunitats d'ampliació dels mecanismes i espais de coordinació amb els equips docents dels centres en la fase prèvia i posterior a la visita per a facilitar la integració del recurs que suposa aquesta activitat en els centres educatius. Cal mencionar que actualment l'activitat resulta una activitat complementària i externa a l'activitat docent dels centres. No obstant, cal mencionar la seva pertinença i rellevància en el marc del nou Pla local d'educació promogut des de la regidoria d'Educació i Joventut així com en el marc del Pla local d'infància i adolescència. Si bé l'Ajuntament proveeix un programa d'activitats educatives als centres educatius que poden sol·licitar (el departament de Cooperació i Solidaritat hi aporta activitats), des de la Regidoria d'Educació i Joventut es destaca la necessitat d'integrar l'educació per la Pau en els projectes de centre, sortint de la lògica del catàleg d'activitats, per a poder educar infants i adolescents que siguin ciutadans del món. Es destaquen els esforços que des de la Regidoria s'estan realitzant per a acompanyar els centres partint d'una escolta i comprensió de com cada centre es sent més còmode per treballar-ho. S'explica que fa un temps es va proposar als instituts començar un diagnòstic del que ja fan i a partir d'aquí compartir aquestes experiències per a que puguin crear un andamiatge que reforci l'itinerari educatiu en valors. També s'ha impulsat des de fa uns 8 anys, la Xarxa de Valors i la Xarxa anti-rumors per a millorar la convivència en els centres, en el marc de la qual s'han fer certàmens de centres al Teatre Segarra. A partir del Decret de centres per la convivència es va impulsar el rol dels mediadors i es va implicar altres elements de la ciutat com ara la policia local, la biblioteca, mediadors públics, agents culturals i socials. A cada institut hi ha un coordinador de la Xarxa de valors. Es realitzin visites periòdiques al centres així com trobades de la xarxa.

Des de la Regidoria també es facilita als centres experiències de servei comunitari. En aquest aspecte existeix l'oportunitat de poder incloure-hi experiències en entitats de foment de la pau i cooperació a través de la coordinació amb el departament de Cooperació i Solidaritat per a complementar l'activitat de visita als Memorials. Per fer-ho, seria d'interès que l'equip de Cooperació pogués participar en algunes de les sessions dels òrgans de coordinació que s'han generat des de la política d'educació i joventut amb els

centres educatius, com ara el Consell escolar municipal, on estan representats tots els membres de la comunitats educativa (aquest òrgan és reuneix trimestralment).

També s'identifica l'oportunitat d'enfortir la coordinació entre l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat amb l'equip d'Educació i Joventut de l'Ajuntament per a:

- 1) contribuir a la dinamització de la fase inicial de difusió i preparació de l'activitat,
- 2) fer difusió de l'experiència de visita dels joves,
- 3) incentivar i dinamitzar la participació posterior dels/les joves en altres recursos i activitats municipals que hi poden estar relacionats.

Es destaca com a bona pràctica la tasca que ha portat a terme el Grup Eirené, en el marc dels intercanvis internacionals de joves del municipi amb joves de zones de post-conflicte de la zona dels Balcans. En aquest cas, alguns dels joves participants han configurat una entitat juvenil en la que se'ls acompanya en la seva autogestió. En aquest sentit es valora que el fet que hi hagi un equip de persones o entitat que els acompanyi facilita la seva implicació i participació activa. També han existit altres iniciatives relacionades amb les que es podrien establir sinèrgies, com ara és el projecte d'empoderament de joves per a què esdevinguin referents. Aquest projecte tenia l'objectiu de formar joves activistes pels drets humans en el marc d'una visió de l'educació per una ciutadania global. En aquest sentit, el repte que es planteja és el d'enllaçar l'activitat i els interessos que en surtin potenciats en els joves amb altres recursos, activitats i serveis per a donar-los trajectòria de desenvolupament.

Es destaca que durant la visita, el bon funcionament del programa genera paradoxalment una relaxació del grup que manté una certa actitud passiva durant l'estada. Es destaca que l'estada "és molt fàcil" i "et porten a tot arreu".

Capacitat de l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat per a generar aprenentatges i incorporar millores al llarg de les edicions successives.

Al llarg de les successives edicions portades a terme des de l'any 2009, l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat així com els membres de les comissions acompanyants han anat generant aprenentatges, molts dels quals s'han incorporat en el plantejament de l'activitat. Algunes de les principals millores que s'han incorporat han estat:

- a) **En la cobertura dels centres.** Inicialment, a l'activitat hi participava l'alumnat d'un sol institut. La dificultat que es plantejava era que el grup vivia el viatge com un viatge cultural de final de curs, amb poca predisposició per viure'l com

una experiència d'aprenentatge. Altres instituts també volien participar. Després es va obrir a dos instituts, cosa que contribuïa a polaritzar els grups. Aquesta limitant va fer que es decidís obrir l'estada a joves de tots els instituts, escollint un nombre limitat de participants per centre (dos alumnes/ centre).

- b) **Ampliació dels criteris de selecció dels/les joves participants.** Si bé inicialment el principal criteri de selecció eren les bones qualificacions o progressos dels/les joves, actualment es valoren els interessos personals dels /les joves així com ara altres aspectes com ara les capacitats de comunicació.
- c) **Equilibri dels nombre de persones acompanyants.** Si bé inicialment el grup de persones acompanyants podia ser més nombrós (entre 5-6), al llarg de les edicions s'ha establert que la comissió acompanyant estigui composta d'unes tres persones (acompanyant amb perfil tècnic, un responsable polític i un o dos professors/es). Això ha permès ampliar i mantenir el nombre de joves participants.
- d) **La sol·licitud d'un compromís formal de participació en la fase posterior** a la visita. Inicialment no es demanava cap compromís formal als/les alumnes participants d'implicació en la fase posterior a la visita. Actualment es demana un compromís d'estar disponibles a la participació en actes i esdeveniments posteriors. per
- e) **L'època de l'any en que es realitza.** Inicialment es realitzava el mes de maig. El fet que el viatge generés una tensió amb la necessitat de finalitzar el currículum va propiciar que l'activitat es passés a realitzar a principis d'any, el mes d'octubre. Això permet que no incideixi en el desplegament del currículum.
- f) **Desvinculació de l'activitat amb les xerrades en els instituts que promou l'Amical.** Inicialment, la participació en l'activitat estava en el marc del conveni de col·laboració entre l'Ajuntament i l'Amical, que incloïa la realització per part de l'Amical d'una xerrada en els centres participants. Posteriorment la participació en l'activitat s'ha desvinculat de la possible xerrada de l'Amical als instituts.
- g) **Es manté en les diferents edicions la persona educadora del Memorial que acull i acompanya el grup durant la visita.** Amb aquesta estratègia, la persona educadora del Memorial ha pogut anar coneixent les necessitats dels/les joves de Santa Coloma consolidant la coordinació amb l'equip del Departament de Cooperació i Solidaritat.
- h) **Millora continuada del programa d'activitats** durant la visita per part de la persona educadora del Memorial, en funció de l'avaluació continuada dels resultats i experiència dels grups de joves de Santa Coloma de Gramenet. Inicialment els grups començaven la visita als memorials i posteriorment

visitaven els entorns. Actualment es fa al revés per a possibilitar una contextualització adequada de l'alumnat abans de visitar els memorials.

- i) **La visita es complementa actualment amb la pernoctació en el mateix camp,** (a les casernes de les SS). Aquesta opció ha fet que la immersió del grup en l'experiència sigui més profunda. D'aquesta manera, la proposta pedagògica ha quedat del tot enfilada.

Recomanacions:

EFCIEN.R.1. Preparar un format d'avaluació dels aspectes de coordinació i logística per als membres de les comissions acompanyants. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIEN.R.2. Preparar un format d'avaluació de l'activitat per als docents de referència en els centres educatius participants. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

EFCIEN.R.3. Millorar la coordinació amb el departament d'Educació i Joventut per a possibilitar una col·laboració més àmplia en la difusió de l'activitat, l'acompanyament dels joves en la fase de preparació i la promoció de la seva participació en altres recursos i activitats municipals. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat i al departament d'Educació i Joventut de l'Ajuntament.*

EFCIEN.R.4. En coordinació amb el departament d'Educació i Joventut, participar en el Consell escolar municipal per a difondre i gestionar la participació dels centres en l'activitat. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat i al departament d'Educació i Joventut de l'Ajuntament.*

EFCIEN.R.5. Estudiar la possibilitat d'establir una col·laboració amb alguna entitat per a la dinamització i acompanyament posterior als joves o bé establir alguna activitat d'enllaç entre el grup i el Grup Eirené per a què els coneguin i puguin donar continuïtat als seus interessos. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat.*

4.5 Impacte

a) *Quins han estat els canvis en els joves participants que el projecte ha motivat?*

Comprensió de la importància de la cultura democràtica, dels valors de la no violència i la solidaritat.

Els/ les joves entrevistats/des destaquen que l'activitat reforça la comprensió del que és una cultura democràtica i de les implicacions dels valors de la no violència donat que els ha portat a analitzar els diferents punts de vista dels fenòmens de conflicte social. Destaquen que les reflexions generades permeten entendre les conseqüències de la gestió d'aquests conflictes.

Les persones participant, a través de les entrevistes, destaquen que si bé l'activitat contribueix a canviar en alguna mesura la seva comprensió de la importància de la cultura democràtica, dels valors de la no violència, la solidaritat, etc., es planteja el repte de mantenir una actitud i implicació social coherent amb aquests valors a mesura que passa el temps. Es destaca la importància d'ampliar la consciència i de seguir generant espais de reflexió per a poder entendre-ho i poder identificar oportunitats de posicionament, d'expressió dels valors democràtics, etc. Aquestes reflexions prenen especial rellevància quan molts dels factors d'entorn d'aquests joves, que influeixen en el desenvolupament de la seva comprensió de la realitat i el seu empoderament, no poden canviar²³.

Alguns/es del/les joves entrevistats/des destaquen que l'experiència també els ha servit per poder fer una lectura de l'actualitat socio-política a Catalunya i una valoració de la coherència de les polítiques municipals front al que es descriu com una situació de pèrdua de drets i llibertats fonamentals.

Ampliació de la capacitat de relacionar els aprenentatges amb els fenòmens d'entorn i l'actualitat

Els/ les joves entrevistats/des valoren que el que van aprendre amb l'activitat té una relació amb l'actualitat i el que passa en el seu entorn. Alguns dels fets que s'han mencionat durant les entrevistes com exemples de qüestions que guarden relació i dels quals es consideren informats són:

²³ Algunes de les persones entrevistades han reflexionat sobre les dificultats d'incidència en el jovent a través d'activitats com l'avaluació si tenim en compte els efectes de la segregació escolar, dels contextos familiars i socials, o de la influència d'un entorn cada vegada més penetrant a través de les xarxes socials i els mitjans digitals.

La proliferació de moviments d'extrema dreta i governs amb valors xenòfobs en el context europeu i occidental, per exemple a Alemanya (p.e, expliquen que durant l'estada d'un dels grups la policia va acudir a les instal·lacions per l'acostament d'una persona que va fer sonar a la via pública cançons pro-Nazisme), als Estats Units durant el govern de Donald Trump, al Brasil durant el govern de Bolsonaro, etc. Alguns dels estudiants reflexionen sobre la rellevància d'entendre que els períodes de crisi social i econòmica constitueixen períodes en els que poden proliferar discursos xenòfobs entre la societat, podent ser adoptats pels partits polítics i suposant un retrocés en els drets fonamentals. També es destaca que l'activitat els permet interpretar les notícies i els discursos polítics, sent capaços d'identificar quan es crea estats de post-veritat amb notícies falses que desvirtuen els fets objectius. Es posa d'exemple la pujada de forces polítiques que excusen el feixisme i el defensen.

- La vulneració de drets humans de pobles en zones en conflicte, per exemple, el poble kurd, palestí, sahrauí. També la crisi migratòria i de refugiats a Europa.
- La vulneració de drets humans de determinats col·lectius de la societat en tot el món. Es posa d'exemple la violència col·lectiva exercida en alguns països contra alguns col·lectius per raó de gènere, origen, religió, condició social, etc.
- També es destaca la relació dels aprenentatges amb les necessitats de teixir programes de convivència i inclusió social a Santa Coloma. S'argumenta que per a crear una bona convivència de la ciutadania, cal fer un exercici de memòria històrica i veure on ha conduït la xenofòbia en altres períodes de la història. Això pot ajudar a prevenir conflictes entre una ciutadania amb gran diversitat d'orígens.
- També es menciona l'efecte que la sensibilització a través de la memòria històrica de determinats cossos de treballadors/es públics pot tenir en l'eliminació d'estigmes i en proveir serveis públics més orientats a la diversitat de la ciutadania i les seves necessitats. Es posa d'exemple els casos d'altres països com ara Itàlia o Alemanya que estableixen polítiques de memòria històrica.
- Les iniciatives que l'Ajuntament de Santa Coloma porta a terme per condemnar el feixisme i recuperar la memòria històrica (és el cas, per exemple, de la moció antifeixista aprovada el 25 de gener d'aquest any, els actes del 27 de gener d'homenatge a les víctimes dels camps de concentració).

Els joves comenten que a partir del viatge, han estat més conscients i en sentir o llegir notícies, connecten i s'interessen pels fets de manera més directa. També es menciona el fet que, a l'inrevés, si es pogués fer accessible la memòria històrica i es fomentés aquesta experiència entre determinats col·lectius, s'actuarià de manera preventiva prevenint actituds xenòfobes donat que es valora aquesta experiència com a transformadora.

Es valora que en la fase de retorn existeix la oportunitat d'ampliar el temps de reflexió sobre la relació dels aprenentatges amb aquests fenòmens de l'actualitat més enllà de valorar l'experiència vivencial del viatge.

Impactes en les trajectòries de vida: des del reforç de l'autoconfiança fins a la participació activa en entitats

L'alumnat entrevistat destaca que la seva participació en l'activitat va tenir dos tipus d'efectes en les seves trajectòries de vida:

- 1) Per als/ a les joves que ja participaven d'iniciatives socials (p.e, moviments d'educació en el lleure, participació política, etc.), l'experiència els ha reforçat els aprenentatges sobre memòria històrica i cultura democràtica en l'actualitat. Alguns d'ells mencionen que va ampliar el seu interès per l'augment dels moviments d'extrema dreta i del feixisme.
- 2) També ha contribuït a orientar i definir la seva formació superior (alguns alumnes, per exemple, han fet estudis superiors en ciències polítiques, ciències de l'educació, etc.) i trajectòria vocacional. Es destaca que a l'etapa de secundària, i en el marc del grup classe, pots no tenir companys/es amb afinitats vocacionals similars. El fet que connectar en xarxa amb altres joves que comparteixen els mateixos interessos esdevé clau per reforçar l'orientació i anar canalitzant els interessos vocacionals. Entre els/les joves entrevistats alguns destaquen que el viatge va contribuir a confirmar els seus interessos vocacionals escollint finalment estudis vinculats a l'humanisme, els drets humans, l'educació etc. (p.e, graus en ciències polítiques, dret, educació, etc.).
- 3) A nivell personal, en alguns casos els/les ha portat a revisar alguns hàbits, comportaments, actituds, i auto-exigir-se un esperit més crític davant de fenòmens del dia a dia. Això a contribuït a reforçar l'autoestima d'alguns/es dels/ de les joves que han participat i a sentir-se més segurs per interpellar gent del seu voltant quan es donen converses i intercanvi d'opinions sobre fenòmens de l'actualitat. Els coneixements i la capacitat reflexiva adquirits durant l'activitat els ha empoderat per a

interpel·lar els seus interlocutors sobre els valors d'una cultura democràtica.

- 4) Altres alumnes han pogut apropar-se i aprofundir en la història familiar. Alguns joves participants mencionen que després del viatge van estar indagant i compartint amb els seus avis i pares sobre la història familiar, tractant temes que no s'havien tractat fins aquell moment.

Alguns d'aquests joves han explicat que després del viatge han participat per iniciativa pròpia d'altres experiències d'Educació pel Desenvolupament i la Ciutadania Global, sigui durant la secundària o durant l'etapa d'estudis superiors (com ara visites als camps de refugiats Sahrauís, intercanvis internacionals amb joves de zones en post-conflicte, etc.). Consideren que el viatge a Buchenwald va constituir una primera experiència i que potser sense aquesta, alguns d'ells no haguessin estat capaços d'afrontar les seves pors internes per a participar d'altres intercanvis internacionals com els de la regió dels Balcans organitzat pel grup Eirené. Consideren que aquesta concatenació d'experiències ha enfortit les seves capacitats d'autogestió portant-los a alguns d'ells a impulsar iniciatives d'associacionisme juvenil (p.e, contribuir a l'assemblea de Gramenet i Besós, contribució a la creació del col·lectiu l'Altre veu, etc.). Alguns/es alumnes exposen també que quan es torna del viatge, alguns alumnes poden tornar molt motivats per a fer coses. No obstant, consideren que han de ser ells mateixos, per iniciativa personal, els que busquin altres recursos i activitats per implicar-se socialment, perquè pot ser que el grup de joves que ha viatjat no es consolidi com a grup per a liderar activitats a la tornada. En aquest sentit es considera que lliurar informació i més recursos a les persones que en tornar estiguin motivades per seguir estirant del fil podria contribuir a canalitzar els seus interessos. Alguns exemples d'iniciatives individuals mencionades durant les entrevistes per a donar continuïtat a la seva implicació són: la participació al premi Marcellí Garriga de fotografia²⁴; contactant per iniciativa pròpia amb l'Amical de Mauthausen per a explorar possibilitat de col·laboració i fer voluntariat; assistint a activitats i actes relacionats com ara, per exemple, la signatura de llibres per part d'historiadors/es.

Alguns dels alumnes entrevistats també han especificat que van fer el treball de recerca sobre temes relacionats (p.e, el paper de les dones en els camps de concentració nazis). Alguns/es d'ells/es van guanyar el premi Joan Gomis al millor treball de recerca de Santa Coloma. Consideren que aquestes fites els han animat a seguir implicats/des social i políticament per a la defensa dels drets humans, la cultura de pau i la cultura democràtica.

²⁴ Alguns dels centres educatius de referència han fet noticiables iniciatives de l'alumnat com aquesta sortint en alguns casos als mitjans de comunicació locals.

L'equip de cooperació destaca que en la interpretació dels resultats s'ha de tenir en compte que la majoria de joves que han respost el qüestionari poden haver estat jovent ja motivat i implicat posteriorment. En aquest sentit s'assenyala que sí que poden haver participat joves amb escassa motivació. En aquest cas, si bé la brevetat del projecte i la seva intensitat pot dificultar el seu grau d'incidència en el canvi d'actituds, sí que pot haver ampliat el seu esperit crític.

Necessitat de generar un compromís personal, ampliar la informació sobre els recursos i espais juvenils existents en el municipi

El jovent entrevistat valora que seria interessant que el projecte amplii la reflexió de les persones participants, en la fase de tornada i tancament, sobre la necessitat d'implicar-se socialment des d'una visió crítica i propositiva.

Adicionalment es destaca la importància d'anar més enllà i poder empoderar el jovent participant per tenir capacitat d'incidir en les decisions quotidianes. També es considera que el foment de l'associacionisme juvenil pot ampliar aquest empoderament. Part de l'alumnat entrevistat considera que no hi ha hagut una fase de dinamització posterior orientada a enfortir aquesta continuïtat, si bé persones acompanyants els han continuat enviant informació sobre activitats i recursos relacionats amb el tema (p.e, documentals, notícies, exposicions, etc.). Alguns recorden que la única opció de la qual van ser coneixedors/es va ser la de fer-se socis de l'Amical de Mauthausen, si bé consideren interessant que es pugui constituir algun tipus de plataforma municipal. Aquests mateixos joves han freqüentat el Mas Fonollar, han participat de l'activitat de teatre social i també dels intercanvis de joves internacionals a l'estiu dinamitzats pel grup Eirené.

Alguns d'ells han destacat iniciatives que grups de joves del municipi han portat a terme (p.e, iniciatives de cooperació a camps internacionals a Grècia, a Cuba a través del Casal de Cuba (p.e, recollida i enviament de material a través de la Fundació de l'hospital de l'Esperit Sant), brigades a Palestina, etc.). Es menciona la importància de desplegar polítiques amb enfocament de dinamització comunitària per possibilitar que els joves s'auto-organitzin acompanyant-los en l'autogestió d'activitats que puguin ser del seu interès.

Es destaca l'oportunitat que suposa l'equipament del Mas Fonollar i valoren que les reunions del projecte es realitzin en l'Espai per la pau, si bé realitzen la següent consideració que dificultaria el seu ús com a punt d'informació i dinamització posterior al viatge:

- 1) La funció de l'equipament (més informativa o com espai d'estudi en el context de la pandèmia, que com espai de dinamització per als joves) i el model de gestió (externalitzat a una empresa de dinamització) està contribuint a què una part del jovent no el freqüenti.
- 2) La necessitat de considerar quins són els canals d'informació que els/les joves dels diferents barris de la ciutat utilitzen i que podrien ser efectius per a possibilitar que aquest tipus d'informacions arriben al jovent que no accedeix als espais informatius institucionals. En aquest sentit, es menciona la necessitat de considerar el conjunt de dispositius d'acció comunitària per accedir a determinats col·lectius de joves.
- 3) Els canals d'informació virtuals guanyen cada vegada més pes entre el jovent donat que aquest és selectiu. Valoren que els canals digitals dinamitzats per l'equipament no els són gaire atractius (p.e, l'Instragram), mencionant que el tipus de comunicació no està concebuda "des dels joves" per als joves i els costa connectar amb aquest estil de comunicació. Les persones entrevistades posen diversos exemples de recursos de memòria històrica local que es podrien dinamitzar de manera a generar interès per part del jovent i que segons ells no arriben perquè el jovent no connecta amb els estils i canals de comunicació institucionals (p.e, cas de José Berruezo Silvente (polític llibertari militant de la CNT que va ser regidor i alcalde de Santa Coloma i va exiliar-se a França) o de Julia Romera Yáñez (anarcosindicalista, militant i activista de la CNT, membre de la UJA (Unió de Joventuts Antifeixistes) i lluitadora de la resistència antifranquista que va morir empresonada a la presó de dones de les Corts). Es mencionen espais/entitats de la ciutat que podrien facilitar aquesta divulgació (p.e, l'Ateneu popular Julia Romera).

Els joves entrevistats han valorat, no obstant, la iniciativa de l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat així com d'alguns membres de les comissions acompanyants, d'enviar-los, després del viatge, informacions sobre iniciatives i activitats que es desenvolupen en el municipi, articles i recursos audiovisuals com ara documentals que els poden ser d'interès.

Algunes idees per a facilitar la implicació dels joves en la fase de tornada transmeses en les entrevistes són:

- Planificar la fase de tornada afegint algunes activitats de reflexió per a: 1) aprofundir en el que "he après" i "de què me n'he adonat", 2) identificar quins fenòmens o problemàtiques de Santa Coloma poden guardar relació

amb els aprenentatges realitzats, desenvolupament la capacitat de relacionar i interpretar amb esperit crític (p.e, augment de rumors sobre la immigració, violència de gènere, etc), i 3) explorar opcions de "què puc fer" davant d'aquests fenòmens.

- Mantenir informades les coordinacions pedagògiques dels centres educatius i les AMPAs/ AFAs sobre l'activitat i els seus resultats per a generar noves oportunitats de donar-hi continuïtat en l'àmbit familiar o de centre. Una possibilitat a mig termini podria ser la de generar-ne experiències d'Aprenentatge-Servei en el marc de l'assignatura de servei comunitari de la mà d'entitats especialitzades²⁵.
- Incentivar la participació de més centres educatius en la Xarxa de memòria i prevenció del feixisme "Mai Més" (impulsada per l'Amical de Mauthausen) i en la Trobada de joves de la Xarxa que s'organitza anualment. Alguns dels centres en formen part i hi ha participat en les diverses edicions que s'hi ha realitzat (p.e, cas de l'IES Puig Castellar en l'edició de l'any 2015).
- Aprofitar les instal·lacions municipals (p.e, el teatre Segarra o algun espai tipus auditori) per a organitzar alguna activitat per al jovent en el marc de la qual es puguin explicar i compartir la diversitat de projectes de foment de la cultura de pau.

Finalment es destaca la importància de connectar el jovent amb experiències. Alguns alumnes entrevistats consideren que les experiències vivencials tenen el gran potencial de generar aprenentatge actiu a partir de la implicació dels/les joves en la gestió de l'activitat i del propi procés d'aprenentatge (p.e, identificant interessos d'aprenentatge, identificant les fonts i activitats d'aprenentatge a realitzar, portant a terme una auto-avaluació i inter-avaluació del procés i dels canvis (responent a la pregunta "de què me n'he adonat"?), etc. Posen d'exemple l'experiència dels intercanvis internacionals amb joves de Bòsnia en el marc dels quals els joves prenen un paper actiu en la fase de preparació, implementació i tancament de l'activitat.

²⁵ El Grup Eirené està impulsant una experiència d'APS sobre drets humans i cultura de pau en el centre Virgen del Carmen. En aquesta experiència hi ha una primera part teòrica en la que els/les joves coneixen els drets humans, què vol dir ser subjecte de drets i quina importància té a nivell internacional i nacional (que esta passant al municipi), fent posteriorment una recerca d'entitats en els seu municipi que estiguin defensant aquests drets, vinculant-ho amb la xarxa de Ciutats defensores organitzant un fòrum. L'alumnat munta vídeos per exposar en el fòrum les entitats.

Recomanacions:

IMP.R.1. Planificar la fase de tornada afegint algunes activitats de reflexió per a, a partir de la reflexió sobre el que "he après" i "de què me n'he adonat", identificar quins fenòmens o problemàtiques de Santa Coloma de Gramenet que poden guardar relació amb els aprenentatges realitzats, desenvolupant la capacitat de relacionar i interpretar amb esperit crític (p.e, augment de rumors sobre la immigració, violència de gènere, etc), i explorar opcions de "què puc fer" davant d'aquests fenòmens. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

IMP.R.2 Informar els espais de coordinació pedagògica dels centres educatius, les AMPAs/ AFAs, i els Centres de Recursos Pedagògics (CRP) de la ciutat per a què coneguin la naturalesa del procés i es puguin generar oportunitats de donar-hi continuïtat (en els àmbits de centre (p.e, a través d'experiències d'Aprenentatge-servei) o familiar). *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

IMP.R.3. Seguir incentivant la participació dels centres educatius en la Xarxa de memòria i prevenció del feixisme "Mai Més" (impulsada per l'Amical) i en la Trobada de joves de la Xarxa que s'organitza anualment. Alguns dels centres en formen part i hi han participat en les diverses edicions (p.e, cas de l'IES Puig Castellar en l'edició de l'any 2015). *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

IMP.R.4. Aprofitar les instal·lacions municipals (p.e, el teatre Segarra o algun espai tipus auditori) per a organitzar alguna activitat per al jovent en el marc de la qual es puguin explicar i compartir els projectes relacionats amb la cultura de pau. *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

IMP.R.5. Oferir als/ les joves participants programes de voluntariat en l'àmbit de la memòria històrica i de les entitats i organismes que ho estan treballant. *Regidoria de memòria històrica.*

IMP.R.6. Ampliar l'orientació als joves sobre altres activitats dinamitzades des del municipi relacionades amb l'enfortiment de la cultura democràtica i la cultura de pau així com d'intercanvis i projectes internacionals, sovint autogestionats des de diferents col·lectius (p.e, apartat web de joves i memòria democràtica). *Adreçada al departament de Cooperació i solidaritat de l'Ajuntament.*

5. CONCLUSIONS

L'objectiu de l'avaluació de l'activitat d'Educació per la pau "**Llocs de memòria i Drets Humans: estada de joves al Memorial de Buchenwald**" ha estat generar aprenentatges sobre el seu disseny, implementació i resultats d'utilitat per a la seva orientació a futur.

Al llarg d'aquest document, s'han plantejat les evidències generades durant el procés d'avaluació (veure argumentari del document i Annex 4 amb la Matriu d'avaluació que inclou els indicadors de síntesi de l'anàlisi), proveït respostes a cada una de les preguntes d'avaluació, extret conclusions i formulat recomanacions específiques. Les principals conclusions de l'avaluació són:

- **Pel que fa pertinència**, l'activitat és rellevant a les necessitats de l'alumnat de 1er de batxillerat dels centres educatius de Santa Coloma de Gramenet. El jovent participant en l'activitat té un cert interès previ en la memòria històrica sent cada vegada menys la proporció de jovent que hi està vinculat familiarment. El context en el que viuen els joves presenta reptes de convivència, de respecte a la diversitat i als drets i les llibertats fonamentals que requereixen l'enfortiment dels valors de cultura de pau i democràtica. L'activitat constitueix un recurs educatiu per a diferents assignatures i àrees: història, educació en valors, etc i resulta pertinent donat el buit curricular del sistema educatiu a secundària pel que fa a l'educació per una cultura democràtica i cultura de pau.
- **Pel que fa la coherència**, l'activitat és coherent amb les figures de planificació estratègica en l'àmbit de la cooperació: marc estratègic del Pla Director de Cooperació per a la Transformació Social i marc operatiu del Programa Joves i Cooperació. D'altra banda resulta complementari amb els compromisos municipals de lluita contra el feixisme i de recuperació de la memòria històrica a través del Programa de Memòria Històrica, si bé s'identifiquen oportunitats d'ampliar la col·laboració amb aquest.

Pel que fa la coherència de la formulació de l'activitat es constata que disposa d'un plantejament estructurat d'accions que resulta coherent amb les fases de preparació i desplegament de l'activitat, a la vegada que es

dóna l'oportunitat d'utilitzar la Teoria del Canvi²⁶ per a completar la seva formulació.

- **Pel que fa l'eficàcia**, es constata en primer lloc que la cobertura de centres ha estat creixent, amb participació desigual entre nois i noies. Es planteja la necessitat de considerar els membres de la comissió acompanyant com a persones beneficiàries de l'activitat. També s'evidencia que s'han portat a terme cada any les activitats necessàries per a impulsar l'activitat, si bé les accions de la tercera fase de retorn presenten algunes oportunitats de ser ampliadades per a consolidar la reflexió de l'alumnat participant, la difusió de l'experiència i la seva articulació a altres experiències de foment de la pau del municipi.

Els principals resultats que l'activitat genera en l'alumnat són l'ampliació dels seus coneixements històrics i socials sobre la segona guerra mundial i el nazisme; l'enfortiment dels seus valors de cultura de pau, la defensa dels drets humans i de cultura democràtica; la millora de la comprensió de fenòmens que succeeixen en el meu entorn; la millora de l'empatia amb els altres i l'enfortiment de la seva implicació en la defensa d'aquests valors en el seu dia a dia.

A la vegada, el professorat destaca el reforç dels valors personals de convivència i respecte mutu, l'ampliació de les competències de gestió emocional, l'ampliació dels aprenentatges sobre els fets històrics; la reflexió sobre la vigència de la importància dels valors democràtics i de foment de la pau; la connexió i resignificació amb la pròpia història familiar en el marc de la Guerra Civil, i l'ampliació de l'autoconfiança i motivació per seguir participant en experiències similars, així com incentivar la implicació social.

- **Pel que fa l'eficiència**, s'han gestionat de manera eficient els recursos econòmics. Es tracta d'una activitat periòdica amb un pressupost assignat que busca ampliar la cobertura a través de l'equilibri de la participació i les despeses. D'altra banda la coordinació ha estat eficaç amb un rol central del departament de Cooperació i Solidaritat, existint algunes oportunitats d'ampliar la coordinació en la fase prèvia i posterior a la visita amb els

²⁶ [Rogers, P. 2014. La teoría del cambio. Síntesis metodológicas. Sinopsis de la evaluación de impacto n.º 2. UNICEF.](#)

Vogel, I. (2012). Review of the use of 'Theory of Change' in international development. Review report, UK Department for International Development (DFID).

centres educatius i alguns departaments de l'Ajuntament, com ara Educació i Joventut i Memòria històrica. La capacitat de l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat per a generar aprenentatges i incorporar millores al llarg de les edicions successives s'ha fet evident amb una diversitat de millores incorporades en les diferents edicions.

- **Pel que fa l'impacte**, s'evidencia que l'activitat reforça la comprensió del jovent participant de les implicacions dels valors de la no violència i una cultura democràtica donat que els ha portat a analitzar els diferents punts de vista dels fets coneguts. També s'ha donat una ampliació de la seva capacitat de relacionar els aprenentatges amb els fenòmens d'entorn i l'actualitat. A la vegada es dona la necessitat d'ampliar la fase posterior a la visita per a possibilitar la generació d'un compromís personal del jovent participant d'implicació personal i ampliar la seva informació sobre els recursos i espais juvenils existents en el municipi. S'identifica la necessitat de facilitar el seu acompanyament per a una major implicació en activitats de foment de la pau i cultura democràtica.

Amb tot, l'activitat Teixint Xarxes presenta una gran oportunitat de consolidar-se com a recurs educatiu en el marc d'una estratègia educativa municipal 360 que consolida el rol educatiu dels agents municipals en l'entorn dels centres. L'ús de noves eines com ara la Teoria del Canvi pot ajudar a completar l'estratègia d'incidència de l'activitat, tant en el jovent participant, en els centres i en els entorns de les persones acompanyants.

6. RECOMANACIONS

A continuació es presenten les recomanacions que s'ha formulat al llarg del document ordenades atenent les preguntes d'avaluació i indicant a quin agent s'adrecen.

6.1 Per millorar la pertinència

1. Incentivar la participació a l'activitat de professorat més enllà del d'història, p.e, els tutors i tutores, per incentivar la incorporació de les reflexions i aprenentatges generats en la resta del grup classe. *Dep. Coop. i Solidaritat*
2. Ampliar els mecanismes i eines de difusió prèvia de l'activitat per atreure també jovent que no han sentit a parlar de memòria històrica i els pot suposar un recurs d'aprenentatge significatiu. *Dep. Coop. i Solidaritat*
3. Incloure en l'activitat el poder contactar amb jovent d'allà (p.e, visitant algun institut), per conèixer la visió de l'alumnat i professorat alemany sobre els reptes de cultura de pau i valors democràtics actuals, compartint els fenòmens i reptes actuals. *Dep. Coop. i Solidaritat*

6.2 Per millorar la coherència amb el marc de la política de cooperació i solidaritat

1. Revisar l'activitat en clau d'igualtat de gènere per acabar d'integrar-hi aquest objectiu. *Dep. Coop. i Solidaritat*
2. Garantir la integració la perspectiva de gènere en l'activitat. *Equip pedagògic Buchenwald*
3. Compartir els aprenentatges generats durant els anys de desplegament de l'activitat amb l'equip impulsor del programa de Memòria històrica de l'Ajuntament per a contribuir a la generació de recursos de sensibilització i educatius en la memòria històrica complementaris a l'activitat. *Dep. Coop. i Solidaritat i Memòria històrica*
4. Introduir l'activitat, i les activitats que se'n deriven, en el programa de Memòria històrica. *Dep. Coop. i Solidaritat i Memòria històrica*
5. Establir un conveni concret de col·laboració amb l'Amical de *Dep. Coop. i*

Mauthausen per a les activitats formatives i per a la recerca.

*Solidaritat;
Amical de
Mauthausen*

6.3 Per millorar la formulació de l'activitat i fer-la més coherent en el plantejament dels seus components.

5. Plantejar la teoria del canvi de l'activitat, incloent el conjunt d'objectius que es persegueixen amb l'activitat (p.e, els referits a l'aprenentatge de l'alumnat però també la resta d'objectius).

*Dep. Coop. i
Solidaritat*

6. Incloure una activitat de disseny i implementació d'un mecanisme d'avaluació dels aprenentatges per part de l'alumnat participant.

*Dep. Coop. i
Solidaritat*

7. Ampliar l'avaluació de l'activitat i la identificació d'oportunitats de millora amb el professorat acompanyant.

*Dep. Coop. i
Solidaritat*

6.4 Per millorar la cobertura de l'activitat?

1. Revisar el sistema de convocatòria en els centres educatius i de valoració de les sol·licituds de participació per fomentar una participació més equitativa entre noies i nois, reduint la bretxa existent.

*Dep. Coop.
i Solidaritat i
professorat.*

2. Mantenir la diversitat de centres participants (actualment de 5 centres per any).

*Dep. Coop.
i Solidaritat*

3. Proposar als centres educatius la possibilitat de realitzar alguna activitat prèvia contextualitzadora de la memòria històrica (p.e, una visita a algun espai de memòria històrica proper) facilitant la identificació d'alumnat que mostra interès pel tema.

*Dep. Coop.
i Solidaritat*

6.5 Per millorar l'execució de les activitats planificades.

FASE DE PREPARACIÓ:

4. Elaborar unes orientacions per als centres educatius per a la difusió de l'activitat entre l'alumnat.

*Dep. Coop. i
Solidaritat*

5. Convocar, en la fase preparatòria, professorat de cada institut per establir els mecanismes de difusió de l'experiència. *Dep. Coop. i Solidaritat*
6. Ampliar l'aprofitament dels aprenentatges per part de les persones acompanyants, establint algun encàrrec als membres de la comissió acompanyant. *Dep. Coop. i Solidaritat*
7. En l'activitat de contextualització històrica, vetllar per l'ús d'algun enfocament pedagògic actiu. *Dep. Coop. i Solidaritat*
8. Valorar la possibilitat d'ampliar l'encàrrec que es fa a l'alumnat amb un treball individual en forma de producte a la tornada de la visita. *Dep. Coop. i Solidaritat*
9. En la sessió informativa amb les famílies, organitzar dues parts clarament separades: 1) l'explicació pedagògica de l'activitat, 2) l'explicació de les qüestions logístiques. En la primera part, utilitzar algun element de connexió emocional de les famílies amb l'activitat i el Memorial. *Dep. Coop. i Solidaritat*

FASE DE VISITA:

11. Organitzar el registre de l'experiència durant la visita per part dels/ les joves. *Dep. Coop. i Solidaritat*

FASE POSTERIOR:

12. Constituir una comissió de professorat de referència que impulsa la participació en l'activitat en cada centre per a poder consensuar les mínimes activitats de retorn de l'experiència al grup classe i al centre. *Dep. Coop. i Solidaritat*
13. Valorar la possibilitat d'incloure, entre les activitats de retorn de l'experiència als centres, l'organització i realització creuada del retorn entre instituts. *Dep. Coop. i Solidaritat*
14. Vetllar per a què el format de les activitats comunicatives i de difusió de ciutat estiguin concebudes en formats comunicatius atractius per als joves. *Dep. Coop. i Solidaritat*
15. Concentrar l'interlocució amb els joves, posteriorment a la visita, en una sola unitat o departament de l'Ajuntament. *Dep. Coop. i Solidaritat*
16. Planificar les activitats de difusió de ciutat en les que es sol·licitarà la participació del grup de joves en la fase preparatòria de l'activitat per a poder informar-ne prèviament als joves. *Dep. Coop. i Solidaritat*
17. Incloure una última reunió de tancament amb el Departament de Cooperació i Solidaritat per a avaluar l'experiència i explicar *Dep. Coop. i*

els recursos existents en el municipi i activitats que s'impulsen de foment de cultura de pau. *Solidaritat*

18. En la reunió de tancament, plantejar la possibilitat als joves d'inscriure's a una llista/ butlletí informatiu per a seguir rebent informació sobre recursos, activitats i actes relacionats. *Dep. Coop. i Solidaritat*

6.6 Per millorar el grau assoliment dels resultats esperats.

18. Dissenyar un "encàrrec" o producte final d'investigació que els joves participants hagin de fer i lliurar que toqui diferents àmbits d'aprenentatge de l'experiència (històrics, emocional, relacional, etc). *Dep. Coop. i Solidaritat i professorat*

19. Elaborar una pauta de suport als/ les joves participants per a què a la tornada, puguin compartir la seva experiència en els instituts interpellant als companys de classe i alumnes amb una sèrie de preguntes dinamitzadores del debat. *Dep. Coop. i Solidaritat i professorat*

20. Incentivar els/les joves participants a indagar sobre la història familiar en la fase de preparació de la visita per a ampliar la seva significativitat. *Dep. Coop. i Solidaritat*

21. Incloure en el programa d'activitats durant la fase de la visita, una sessió d'identificació de problemàtiques/ fenòmens de la realitat davant dels quals els/ les joves se senten interpellats/des. *Dep. Coop. i Solidaritat i equip Buchenwald*

22. Identificar els moments durant la visita en els que els/les joves generen i elaboren a partir de les emocions i reflexions, els moments de revelació. *Dep. Coop. i Solidaritat i equip Buchenwald*

23. Incorporar en la sessió de tancament de l'activitat amb l'equip del departament de Cooperació i Solidaritat una reflexió comparativa de "com vaig sortir de Santa Coloma (punt de partida cognitiu, emocional, etc.), "què m'ha passat" durant la visita i "com torno", tant a nivell de grup com personal. *Dep. Coop. i Solidaritat*

24. Sol·licitar a l'alumnat que registri uns minuts de vídeo cada dia del viatge amb l'expectativa que tenia i el que ha passat. Amb aquest material es podria realitzar un documental que pot servir com a recurs educatiu dins l'aula. *Dep. Coop. i Solidaritat i professorat*

25. Registrar les reflexions que es generen a nivell individual a la tornada, en el dies recents, p.e, a través de vídeos, i fer-ne difusió tant internament a l'Ajuntament com a nivell de ciutat. *Dep. Coop. i Solidaritat*

26. Organitzar una exposició amb els aprenentatges i experiència en els equipaments culturals de la ciutat. *Dep. Coop. i Solidaritat*

6.7 Per contribuir a la gestió eficient dels recursos (recursos econòmics i processos organitzatius).

1. Preparar un format d'avaluació dels aspectes de coordinació i logística per als membres de les comissions acompanyants. *Dep. Coop. i Solidaritat*

2. Preparar un format d'avaluació de l'activitat per als docents de referència en els centres educatius participants. *Dep. Coop. i Solidaritat*

3. Millorar la coordinació amb el departament d'Educació i Joventut per a possibilitar una col·laboració més àmplia en la difusió de l'activitat, l'acompanyament dels joves en la fase de preparació i la promoció de la seva participació en altres recursos i activitats municipals. *Dep. Coop. i Solidaritat; i Joventut*

4. En coordinació amb el departament d'Educació i Joventut, participar en el Consell escolar municipal per a difondre i gestionar la participació dels centres en l'activitat. *Dep. Coop. i Solidaritat; i d'Educació i Joventut*

5. Estudiar la possibilitat d'establir una col·laboració amb alguna entitat per a la dinamització i acompanyament posterior als joves o bé derivar-los a les activitats realitzades pel grup Eirené. *Dep. Coop. i Solidaritat*

6.8 Per reforçar els canvis en els joves participants que el projecte motiva.

1. Planificar la fase de tornada afegint algunes activitats de reflexió per a, a partir de la reflexió sobre el que "he après" i "de què me n'he adonat", identificar quins fenòmens o problemàtiques de Santa Coloma de Gramenet que poden guardar relació amb els aprenentatges realitzats. *Dep. Coop. i Solidaritat*

2. Informar els espais de coordinació pedagògica dels centres educatius i les AMPAs/ AFAs en el procés per a què coneguin la naturalesa del procés. *Dep. Coop. i Solidaritat*
3. Seguir incentivant la participació dels centres educatius en la Xarxa de memòria i prevenció del feixisme "Mai Més" (impulsada per l'Amical) i en la Trobada de joves de la Xarxa que s'organitza anualment. *Dep. Coop. i Solidaritat*
4. Aprofitar les instal·lacions municipals (p.e, el teatre Segarra o algun espai tipus auditori) per a organitzar alguna activitat per al jovent en el marc de la qual es puguin explicar i compartir els projectes relacionats amb la cultura de pau. *Dep. Coop. i Solidaritat*
5. Oferir als/ les joves participants programes de voluntariat en l'àmbit de la memòria històrica i de les entitats i organismes que ho estan treballant. *Memòria històrica*
6. Ampliar l'orientació als joves sobre altres activitats dinamitzades des del municipi relacionades amb l'enfortiment de la cultura democràtica i la cultura de pau així com d'intercanvis i projectes internacionals. *Dep. Coop. i Solidaritat*

BIBLIOGRAFIA

APS, pau, drets humans i solidaritat. Rubio, Laura; Luchetti, Laura. Aprenentatge-Servei. 2016.

Competències per transformar el món. Massip, Clara; Barbeito, Cécile; Egea, Alex; Flores, Mariano. Editorial Graó. 2018.

Conflict: resolution & prevention. Burton, John. The Conflict Series vol 1. 1990.

Discrepància benvinguda. Guia pedagògica per al diàleg controvertit a l'aula. Marina Caireta i Cécile Barbeito. Ajuntament de Barcelona i Escola de Cultura de Pau. 2018.

Educación en y para el conflicto. Gascón, P. El Busgosu, 2006.

Educación en y para el conflicto en los centros. Gascón, P. Cuadernos de pedagogía, 287, 2000.

Educació per a la Justícia Global i canvi social. Nous relats per a la planificació i l'avaluació: res tan pràctic com una bona teoria. Ramon Crespo, Abel Sampérez i Carol Pujadas. Ajuntament de Barcelona. 2020.

Guia d'orientacions pedagògiques per a la incorporació de l'Educació per al Desenvolupament al currículum de primària i secundària des de la perspectiva de les competències bàsiques. Edualter. Recurs online.

ANNEXOS

ANNEX 1. MODEL ENTREVISTA COMISSIÓ ACOMPANYANT

MODEL 1: PERSONAL DE L'AJUNTAMENT:

1. Com va ser la seva experiència com va ser?
2. Quins aprenentatges genera en els joves
3. Que creu que es pot millorar abans, durant i després de l'activitat?
4. De quina manera complementa altres programes?

MODEL 1: PERSONAL DOCENT:

1. Com va ser la seva experiència com va ser?
2. Quins aprenentatges genera en els joves
3. Que creu que es pot millorar abans, durant i després de l'activitat?
4. Com podem avaluar el que van aprendre/ l'experiència pels joves?
Què els hi preguntaria?

ANNEX 2. MODEL ENTREVISTA JOVES

1. Coneixies abans del viatge què era la memòria històrica?
2. Perquè et vas apuntar al viatge?
3. Què et va aportar aquesta experiència?
4. Quina creus que és la "clau de l'èxit" d'aquesta activitat en relació a altres activitats d'aprenentatge que podeu fer a l'institut?
5. Va tenir algun efecte en la teva trajectòria de vida? Et vas apuntar en alguna associació, o en vas fer algun projecte de final de curs, ...?
6. El que vas veure/ aprendre/ viure, creus que té una relació amb l'actualitat i el que passa/ veus al teu entorn? Què (exemples concrets)?
7. Va canviar en alguna mesura la teva comprensió de la importància de la cultura democràtica, dels valors de la no violència, la solidaritat, etc?
8. Què creus que el jovent participant pot fer a la tornada per a compartir l'experiència i incentivar altres joves a anar-hi? Dins i fora l'institut?
9. Creus que l'activitat un cop s'acaba, genera prou reflexió sobre la importància d'implicar-se i activar-se socialment des d'una visió crítica i propositiva en la societat?
10. Què es podria fer per aconseguir-ho? Com es podria orientar els joves a participar en altres espais d'associacionisme, etc.?

ANNEX 3. MODEL DE QÜESTIONARI AL JOVENT PARTICIPANT

Com a participant en alguna de les edicions del viatge al Memorial de Buchenwald, t'agraïrem ens puguis fer arribar la teva valoració de l'experiència contestant aquest breu qüestionari anònim d'uns 10 minuts de durada.

Alguna pregunta de ben segur que té per a tu més d'una resposta. Et demanem que et facis el qüestionari teu i que responguis els que consideris més adient.

Moltes gràcies per la teva participació,

Equip d'avaluació del projecte

Per encàrrec del Departament de Solidaritat i Cooperació de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

Abans de començar:

Aquestes tres preguntes ens ajuden a poder analitzar el conjunt de les valoracions de les persones participants . Però no són obligatòries. Si no tens inconvenient en contestar-les, ens ajudaran a analitzar si hi ha diferències de gènere, de context i segons les edicions del programa.

Sexe

- Dona
- Home
- Altre
- Prefereixo no especificar-ho

Des de quin institut vas participar?

- Numància
- Can Peixauet
- La Bastida
- Torrent de les Bruixes
- Puigcastellar
- Ramon Berenguer IV
- Altre

Com valores la pertinença d'aquesta activitat?

Havies sentit a parlar abans de temes de memòria històrica? *

- Sí
- Poc
- No

Coneixies aquest tema de manera directa i personal? *

- Sí, a través de la família
- Sí, a través dels veïns o amics/gues
- Sí, a través d'històries locals que coneixia
- No, no el coneixia pel meu entorn directe i personal.
- No se.

En quins espais n'havies sentit a parlar? *

- Mitjans de comunicació
- Entitats i organitzacions on ja participaves
- Institut o escola
- Llibres i pel·lícules
- Companys o companyes
- Activitats de ciutat
- Altres
- Cap

La memòria històrica formava part d'un interès teu personal o be acadèmic? *

- Si, perquè volia fer-ne un treball de recerca.
- Si, perquè guardava relació amb la meva història familiar.
- Si, perquè volia orientar els meus estudis universitaris en temes relacionats (p.e, drets humans, història, ci...)
- Si, perquè se'n parlava a l'entitat o organització en la que participava.
- Formava part d'un altre tipus d'interès (ni personal ni acadèmic).
- No se.

Consideres que ja eres una persona sensible a aquests temes prèviament al viatge o t'hi has tornat posteriorment? *

- Ja ho era
- M'hi he tornat posteriorment al viatge
- No se.

Com valores els següents aspectes de l'organització de l'activitat?

Fase 1. Preparació del viatge: *

	Ben orientat	Es pot millorar
Informació del Projecte rebuda en...	☐	☐
criteris i procés de selecció de les...	☐	☐
Informació rebuda de contextualit...	☐	☐
Dinàmiques de cohesió del grup.	☐	☐
Identificació dels interessos dels/...	☐	☐
Preparació de l'acte d'homenatge	☐	☐

Fase 2. Viatge i visita: *

	Ben orientat	Es pot millorar
Aspectes de logística: viatge, allot...	☐	☐
Activitats per generar aprenentatg...	☐	☐
Acompanyament a nivell emocion...	☐	☐
Acte d'homenatge a les persones ...	☐	☐

...

Fase 3. Tornada: *

	Ben orientat	Es pot millorar
Activitats per compartir l'experièn...	☐	☐
Activitats per compartir l'experièn...	☐	☐
Activitats per compartir l'experièn...	☐	☐
Activitats per compartir l'experièn...	☐	☐
El vincle d'aquesta activitat amb l...	☐	☐

Com valores els impactes d'aquesta activitat a nivell personal?

Pregunta *

	Si	Parcialment	No
He ampliat els meus con...	☐	☐	☐
He enfortit els meus valo...	☐	☐	☐
M'ha ajudat a entendre f...	☐	☐	☐
M'ha fet una persona mé...	☐	☐	☐
Ha enfortit la meva impli...	☐	☐	☐
És una oportunitat de rel...	☐	☐	☐
M'ha possibilitat aprendr...	☐	☐	☐
Ha incidit, ampliat o ratifi...	☐	☐	☐
Ha incidit en la meva par...	☐	☐	☐

A nivell de conclusió, pots afegir algun aspectes que vulguis destacar:

Texto de respuesta larga

Tens alguna proposta de millora?:

En aquest apartat pots senyalar, si vols, propostes que tinguis per millorar aquest projecte o el treball de memòria històrica o drets humans a nivell de ciutat:

ANNEX 4. MATRIU D'AVALUACIÓ AMB INDICADORS DE SÍNTESI

criteri	Pregunta	Indicadors	Fonts de verificació	Resultats
Pertinença	a) El projecte i l'estratègia adoptada és rellevant segons les necessitats i el context?	PERT.1. % de joves participants que havien sentit a parlar de la memòria històrica en diferents espais/canals.	Qüestionari joves	Mitjans comunicació: 27% Entitats: 4% Institut: 27% Llibres o pel·lícules: 25% Companys/es: 4% Activitats de ciutat: 7%
Coherència	b) La formulació del projecte és coherent amb la seva racionalitat? Estan ben estructurats els seus components?	COH.1. % d'àmbits marc amb els que la formulació és coherent: figures de planificació estratègica en l'àmbit de la cooperació; compromisos municipals de lluita contra el feixisme i de recuperació de la memòria històrica; coherència formulació interna.	Anàlisi documental Entrevistes a agents promotors el projecte.	66% (2 de 3 àmbits) d'àmbits amb coherència plena 33% (1 àmbit) amb oportunitats de millora de la coherència.
Eficàcia	c) En quina mesura s'han realitzat les activitats planificades?	EFCIA.1. Nombre de centres educatius participants	Anàlisi documental (registre de participació).	5 centres educatius (edició 2019) Increment de 120% des de l'inici del programa.
		EFCIA.2. Proporció d'accions portades a terme	Anàlisi documental Entrevistes a agents promotors el projecte.	100% d'accions portades a terme

	d) En quina mesura les activitats s'han orientat a l'assoliment dels resultats esperats?	EFCIA.3. % d'activitats que les persones beneficiàries consideren han estat ben orientades per assolir els resultats esperats (per sobre del 70% de respostes "sí").	Qüestionari jovent	64% de les activitats
Eficiència	e) S'han establert els mitjans per a la gestió eficient de l'activitat?	EFCIEN.1. % d'edicions en les que s'han cobert les despeses del programa.	Pressupost executat	100% d'edicions en les que s'han cobert les despeses del programa.
Impacte	f) Quins han estat els canvis en els joves participants que el projecte ha motivat?	IMP.3. % d'àmbits en els que hi ha hagut una incidència del programa (per sobre del 70% de respostes "sí, hi ha incidit").	Qüestionari jovent	100% d'àmbits en els que s'ha incidit (es considera "àmbit incidit" si més del 70% de les persones enquestades consideren que el programa hi ha incidit).